

УГОДА ПРО ФІНАНСУВАННЯ

Особливі умови

Уряд України, далі — “Країна-партнер”,

з однієї сторони, та

Європейське Співтовариство, далі — “Співтовариство”, представлене Комісією Європейських Співтовариств, далі — “Комісія”,

з іншої сторони,

домовилися про таке:

СТАТТЯ 1 – ХАРАКТЕР І ЦІЛЬ ОПЕРАЦІЇ

1.1. Співтовариство в рамках особливих умов, викладених у цьому документі та його додатках, здійснить внесок у фінансування наступної спільної операційної програми транскордонного співробітництва 2007 — 2013 років:

Номер програми: ENPI-CBC/2008/020-285

Назва: Спільна операційна програма: Басейн Чорного моря 2007 — 2013 роки

далі — “програма”, яка описана у документі спільної операційної програми (Додаток III), далі — “програмний документ”.

1.2 Цю програму буде реалізовано відповідно до угоди про фінансування та додатків до неї: Загальні умови (Додаток I), Правила імплементації прикордонного співробітництва (Регламент Комісії (ЄС) №951/2007) (Додаток II) та програмний документ (Додаток III).

СТАТТЯ 2 – ФІНАНСОВИЙ ВНЕСОК СПІВТОВАРИСТВА

2.1 Загальна вартість програми становить 27 098 773 євро.

2.2 Співтовариство бере на себе зобов’язання щодо здійснення фінансування обсягом максимум 17 305 944 євро. Розподіл фінансового внеску Співтовариства представлений у бюджеті, який включено до програмного документу (Додаток III).

СТАТТЯ 3 – ВНЕСОК КРАЇНИ-ПАРТНЕРА

3.1 Країна-партнер здійснить внесок до програми в сумі достатній для забезпечення того, щоб сукупний внесок від усіх країн чи організацій, які беруть

NT

участь у програмі, склав щонайменше 10% внеску Співтовариства до програми за мінусом суми технічної допомоги, що фінансується за рахунок внеску Співтовариства, як це зазначено у Правилах імплементації прикордонного співробітництва (Регламент Комісії (ЄС) № 951/2007) (Додаток II).

3.2 У разі наявності фінансового або нефінансового внеску Країни-партнера, такий внесок відображається у програмному документі (Додаток III).

3.3 Співфінансування за рахунок власних ресурсів з боку інших країн або організацій, що беруть участь у спільній операційній програмі, зазначається у програмному документі (Додаток III).

СТАТТЯ 4 – ТЕРМІН ВИКОНАННЯ

Термін виконання угоди про фінансування, відповідно до Статті 4 Загальних умов, розпочинається з моменту набрання чинності угодою про фінансування та закінчується не пізніше 31 грудня 2016 року.

СТАТТЯ 5 – АДРЕСИ

Усі повідомлення, що стосуються виконання угоди про фінансування, оформлюються в письмовому вигляді, містять чітке посилання на програму, як зазначено у Статті 1.1 цих Особливих умов, і надсилаються за наступними адресами:

а) для Країни-партнера

Й.В. Пан Богдан Данилишин
Міністр
Міністерство економіки України
вул. Грушевського, 12/2
Київ 01008, Україна

б) для Комісії

Голова Представництва Європейської Комісії
вул. Круглоуніверситетська, 10
Київ 01024, Україна

в) для Спільного керуючого органу

Пан Юліу Бара
Генеральний Директор
Директорат міжнародного територіального співробітництва
Міністерство регіонального розвитку та житлового будівництва
вул. Аполодор, 17, сектор 5, м. Бухарест
Румунія
17 Apolodor Street, sect. 5, Bucharest
Romania

NT

СТАТТЯ 6 – ДОДАТКИ

6.1 До цієї угоди додаються такі документи, що складають її невід'ємну частину:

Додаток I: Загальні умови

Додаток II: Правила імплементації прикордонного співробітництва (Регламент Комісії (ЄС) № 951/2007)

Додаток III: Опис спільної операційної програми ("програмний документ"), прийнятий рішенням Комісії № С (2008)7406 від 27 листопада 2008 року

6.2 У разі виникнення розбіжностей між положеннями Додатків та положеннями Особливих умов угоди про фінансування переважну силу матимуть положення Особливих умов. У разі виникнення розбіжностей між положеннями Додатку I та Додатку II переважну силу матимуть положення Додатку II. У разі виникнення розбіжностей між положеннями Додатку I та Додатку III переважну силу матимуть положення Додатку I. У разі виникнення розбіжностей між положеннями Додатку II та Додатку III переважну силу матимуть положення Додатку II.

СТАТТЯ 7 – ІНШІ ОСОБЛИВІ УМОВИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ПРОГРАМИ

7.1 Термінологія, яка використовується в угоді про фінансування та її Додатках, застосовується тільки до цієї угоди про фінансування.

7.2 Стаття 20.2 Загальних умов доповнюється таким положенням: "Третій арбітр не може бути громадянином жодної з країн, яка є Стороною цієї угоди, якщо це окремо не погоджено всіма сторонами в письмовій формі. Робочою мовою є англійська мова".

СТАТТЯ 8 – НАБРАННЯ ЧИННОСТІ УГОДОЮ ПРО ФІНАНСУВАННЯ

Угода про фінансування набирає чинності з дати її підписання останньою із Сторін.

Цю угоду про фінансування складено у чотирьох оригінальних примірниках українською та англійською мовами, які мають однакову юридичну силу, два примірники з яких передаються до Комісії, один – Країні-партнеру та один – Спільному керуючому органу. У разі виникнення розбіжностей щодо тлумачення положень цієї угоди переважну силу матиме текст англійською мовою.

ВІД ІМЕНІ КРАЇНИ-ПАРТНЕРА

Й.В. Пан Богдан Данилишин
Міністр економіки України
Національний координатор
з питань допомоги ЄС в Україні

Підпис:

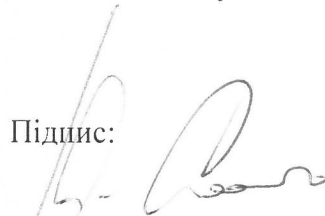
Дата:

24.12.2009

ВІД ІМЕНІ КОМІСІЇ

Пан Маркус Корнаро
Директор (А)
Бюро співпраці "EuropeAid"
з питань Політики Сусідства
в Європі, Південному
Середземномор'ї
та на Близькому Сході

Підпис:

Дата:

25/1/2010

ПОГОДЖЕНО СПІЛЬНИМ КЕРУЮЧИМ ОРГАНОМ

Пан Юліу Бара
Генеральний Директор
Директорат міжнародного територіального співробітництва
Міністерство регіонального розвитку та житлового
будівництва Румунії

Підпис:

Дата:

ДОДАТОК І – ЗАГАЛЬНІ УМОВИ

РОЗДІЛ І – ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТУ (ПРОГРАМИ)

СТАТТЯ 1 – ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

1.1 Фінансовий внесок Співтовариства обмежується сумою, яку визначено договором про фінансування.

1.2 Надання фінансування з боку Співтовариства залежить від виконання Країною-партнером своїх зобов'язань за цим договором про фінансування.

СТАТТЯ 2 – ПЕРЕВИЩЕННЯ ВИТРАТ ТА ЇХ ПОКРИТТЯ

2.1 Окремі перевитрати бюджетних статей цього договору про фінансування покриваються за рахунок перерозподілу коштів у рамках загального бюджету, відповідно до Статті 17 цих Загальних умов.

2.2 У будь-якому разі існування ризику перевитрати загальної суми, встановленої цим договором про фінансування, Комісія може або скоротити програму, або залучити власні ресурси країн-учасників або інші ресурси, що не є власними ресурсами Співтовариства.

2.3 Якщо можливість скорочення обсягу програми або покриття перевитрат за рахунок власних ресурсів країн-учасниць або інших ресурсів відсутня, Комісія може виділити додаткове фінансування з боку Співтовариства. У разі досягнення угоди щодо нього, додаткові витрати фінансуються без шкоди відповідним правилам і процедурам Співтовариства, за рахунок виділення додаткового фінансового внеску, який встановлюється Комісією.

РОЗДІЛ II – РЕАЛІЗАЦІЯ

СТАТТЯ 3 – ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

3.1 Реалізація програми відбувається у відповідності до Регламенту (ЄС) № 1638/2006 Європейського Парламенту і Ради від 24 жовтня 2006 року, який містить загальні положення про створення Європейського інструменту сусідства та партнерства¹, та Регламенту Комісії (ЄС) № 951/2007 від 9 серпня 2007 року, в якому викладено правила реалізації програм прикордонного співробітництва, що фінансуються згідно з Регламентом (ЄС) № 1638/2006 Європейського Парламенту і Ради про загальні положення про створення Європейського інструменту сусідства та партнерства² (Додаток II).

3.2 Програма, підготовлена спільно усіма країнами-учасницями, реалізується Спільним Керівним Органом, створеним в одній із країн-членів Європейського Союзу, під загальним контролем Спільного моніторингового комітету та, за необхідності, Європейської Комісії. Країна-партнер входить до складу Спільного Моніторингового Комітету.

¹ *ОВ L 310, 9.11.2006, с.1*

² *ОВ L 210, 10.8.2007, с.10-25*

СТАТТЯ 4 – СТРОК ВИКОНАННЯ

4.1 Строк виконання договору про фінансування передбачає наявність наступних етапів:

- (a) етап реалізації спільної операційної програми, який триватиме максимум сім років, до 31 грудня 2013 року. За винятком договорів про надання аудиторських послуг та договорів про здійснення оцінки, оголошення тендерів або запрошення пропозицій для участі в торгах, а також підписування контрактів після цієї дати забороняється;
- (b) етап реалізації проектів, що фінансуються спільною операційною програмою, який розпочинається одночасно з етапом, зазначеним у наведеному вище пункті (a), а закінчується не пізніше 31 грудня 2014 року. Усі заходи в рамках проектів, що фінансуються за програмою, припиняються не пізніше зазначеної дати;
- (c) заключний фінансовий етап, включаючи завершення оформлення фінансових аспектів усіх контрактів, укладених в рамках програми, фактичну оцінку програми, подання остаточного звіту та остаточні платежі або остаточне відшкодування, що стягується Комісією. Цей етап закінчується не пізніше 31 грудня 2016 року.

4.2 Будь-який залишок внеску Співтовариства автоматично ліквідується 31 грудня 2016 року.

4.3 Контракт, за яким протягом трьох років з дати його підписання не було здійснено жодних платежів, автоматично припиняється, а фінансування за ним – скасовується.

РОЗДІЛ III – ПРИСУДЖЕННЯ КОНТРАКТІВ І ГРАНТІВ

СТАТТЯ 5 – ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

5.1 Контрактні процедури Спільного керівного комітету для договорів на закупівлю і грантів, необхідних для реалізації програми, відповідають процедурам, що застосовуються до зовнішніх заходів, визначених Статтями 162 – 170 Регламенту Ради (ЄС, Євратом) № 1605-2002³ і Статтями 231 – 256 Регламенту Комісії (ЄС, Євратом) № 2342/2002⁴.

5.2 Усі контракти в рамках реалізації договору про фінансування присуджуються та виконуються відповідно до складених та опублікованих Комісією процедур і нормативних актів у галузі здійснення зовнішніх заходів, чинних на момент запровадження відповідної процедури.

СТАТТЯ 6 – ВИМОГИ

5.3 Кваліфікаційні вимоги для подання тендерних пропозицій і пропозицій для участі в торгах відповідають вимогам, зазначеним у Статті 14 Регламенту (ЄС) № 1638/2006 у відповідності до Статей 40 і 41 Регламенту (ЄС) № 951/2007 (Додаток II).

5.4 Участь за запрошеннями до тендерів на надання послуг і укладення контрактів на постачання, пов'язаних з бюджетом Технічної допомоги, яка фінансується Співтовариством, відповідає вимогам, встановленим Статтею 21 Регламенту (ЄС) № 1638/2006. З урахуванням конкретних умов, викладених у базових нормативно-правових актах, якими регулюється відповідна галузь співробітництва, можливе прийняття рішення про допуск громадян країн-партнерів, крім визначених частиною 2, до участі в тендерах на укладення контрактів.

³ *ОВ L 248, 16.9.2001, с.1*

⁴ *ОВ L 357, 31.12.2002, с.1*

РОЗДІЛ IV – ПРАВИЛА, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРАКТІВ

СТАТТЯ 7 – ЗАСНУВАННЯ І ПРАВО ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ РЕЗИДЕНТА

7.1 У випадках, коли це обґрунтовано характером контракту, фізичні та юридичні особи, які за запрошенням беруть участь у тендерах на виконання робіт, поставку товарів або надання послуг, мають тимчасове право на заснування підприємства і визначення статусу резидента на території Країни-партнера. Це право лишається чинним протягом місяця з моменту присудження контракту.

7.2 Підрядники (включаючи одержувачів гранту) та фізичні особи, послуги яких є необхідними для виконання контракту, а також члени їх родини мають такі ж самі права протягом строку реалізації проекту (програми).

СТАТТЯ 8 – ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПОДАТКИ І МИТА

8.1 Якщо інше не передбачено Спеціальними умовами, податки, мита та інші обов'язкові платежі (включаючи податок на додану вартість – ПДВ – або аналогічні податки) виключаються з обсягу фінансування Співтовариства.

8.2 Країна-партнер застосовує до контрактів на закупівлю і грантів, що фінансуються Співтовариством, найбільш сприятливий податковий і митний режим, який поширюється на Країни або міжнародні організації з розвитку, відносини з якими нею встановлено.

8.3 Якщо Рамковий Договір або відповідні листи, обмін якими здійснюється, містять більш докладні положення з цього питання, також застосовуються ці положення.

СТАТТЯ 9 – СХЕМИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ

9.1 Країна-партнер зобов'язується надавати дозвіл ввезення або закупівлю іноземної валюти, необхідної для реалізації програми (проектів). Вона також зобов'язується застосовувати своє національне валютне законодавство у недискримінаційний спосіб до підрядників, допущених до участі відповідно до Статті 7 цих Загальних умов.

9.2 Якщо Рамковий договір або відповідні листи, обмін якими здійснюється, містять більш докладні положення з цього питання, також застосовуються ці положення.

СТАТТЯ 10 – ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Якщо договір про фінансування передбачає фінансування дослідження, контракт, пов'язаний з цим дослідженням, підписаний у рамках договору про фінансування, регулює питання права власності на це дослідження, а також права Країни-партнера та Комісії на використання даних дослідження, їх публікацію або розголошення третім особам.

СТАТТЯ 11 – СТЯГНЕННЯ КОШТІВ

11.1 У разі виникнення необхідності повернення необґрунтованих або таких, що не відповідають вимогам, витрат з установи або органу, заснованої (заснованого) в Країні-партнері, якщо цій установі або органу було присуджено контракт за процедурою відбору, затвердженою Спільним моніторинговим комітетом, якщо при цьому Спільний керівний орган не має можливості стягнути борг протягом одного року з моменту видачі розпорядження на стягнення, Спільний керівний орган передає справу на розгляд Комісії. У цьому випадку Комісія, на основі повних матеріалів справи,

бере на себе завдання стягнення сум коштів, які належать до сплати, згідно з Регламентом Комісії (ЄС) № 951/2007.

11.2 Контракти, укладені Спільним керівним органом в рамках програми, містять пункт, який надає Комісії право здійснювати стягнення з бенефіціара, підрядника або партнера, створеного в Країні-партнері, якщо претензія лишається не задоволеною протягом одного року з моменту видачі Спільним керівним органом ордеру на стягнення.

11.3 Країна-партнер зобов'язується повною мірою співпрацювати зі Спільним керівним органом та Комісією й надавати їм допомогу в процесі стягнення.

СТАТТЯ 12 – РОЗПОДІЛ СУМ КОШТІВ, СТЯГНЕНИХ ЗА КОНТРАКТАМИ

12.1 Суми коштів, стягнені за неправомірно здійснені платежі, гарантії платежів з авансового фінансування або гарантії виконання, надані на основі контрактів, що фінансуються за цим договором про фінансування, розподіляються на фінансування відповідної програми.

12.2 Фінансові штрафи, накладені Спільним керівним органом або іншим органом, що є стороною контракту, на кандидата або учасника тендеру, до якого застосовується виключення в контексті контракту на закупівлю, вимога про надання тендерних гарантій, а також збитки, нараховані на користь Комісії, відшкодовуються із зарахуванням до загального бюджету Європейських Співтовариств.

РОЗДІЛ V – ЗАГАЛЬНІ ТА ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

СТАТТЯ 13 – ПРОЗОРИСТЬ

13.1 До кожної програми, що фінансується Співтовариством, застосовуються відповідні процедури що стосуються зв'язку та інформації. Ці процедури визначаються з їх наступним затвердженням Комісією.

13.2 Зазначені процедури щодо зв'язку та інформації відповідають складеним і опублікованим Комісією правилам прозорості зовнішніх операцій, що чинними на момент виконання процедури.

СТАТТЯ 14 – ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРОТИЗАКОННИХ ДІЯНЬ, ШАХРАЙСТВА І КОРУПЦІЇ

14.1 Країна-партнер вживає всіх необхідних заходів з метою попередження протизаконних діянь і шахрайства, при цьому, на вимогу Спільного керівного органу або Комісії, порушує провадження у справі про стягнення незаконно виплачених коштів. Країна-партнер інформує Спільний керівний орган та Комісію про будь-які вжиті заходи.

14.2 «Протизаконне діяння» означає будь-яке порушення договору про фінансування, порушення під час виконання контрактів або законодавства Співтовариства внаслідок дії або бездіяльності суб'єкта господарської діяльності, яке призводить або здатне призвести до заподіяння шкоди загальному бюджету Європейських Співтовариств або бюджетам, управління якими ними здійснюється, у вигляді або зменшення або втрати прибутку від власних ресурсів, одержаних безпосередньо від імені Європейських Співтовариств, або у вигляді необґрунтованої статті витрат.

«Шахрайство» означає будь-яку умисну дію або бездіяльність у сфері:

- використання або надання недостовірних, неточних чи неповних звітів або документів, що призводить до незаконного присвоєння або утримання коштів із загального бюджету Європейських Співтовариств або бюджетів, управління якими здійснюється ними або від їх імені;
- нерозголошення інформації в порушення конкретного зобов'язання, що тягне за собою аналогічні наслідки;
- незаконного використання зазначених коштів не за первісно встановленим для них призначенням.

Країна-партнер негайно повідомляє Спільний керівний орган і Комісію про будь-яки ознаки, що стає їй відомою, яка дає підстави для підозри щодо протизаконних діянь або шахрайства.

14.3 Країна-партнер зобов'язується вживати будь-яких відповідних заходів для ліквідації наслідків будь-яких випадків будь-якої можливої активної чи пасивної корупції на будь-якому етапі процедури присудження контрактів або грантів чи під час реалізації пов'язаних з ними контрактів. «Пасивна корупція» означає умисну дію посадової особи, яка особисто або через посередника вимагає будь-яких переваг для себе або третьої особи чи одержує їх, або приймає обіцянку надання такої переваги, з метою вчинення дій або відмови від дій, які повинні бути вчинені на виконання її посадових обов'язків, або з метою виконання функцій всупереч своїм посадовим обов'язкам, що призводить або здатне призвести до заподіяння шкоди фінансовим інтересам Європейських Співтовариств. «Активна корупція» означає умисну дію будь-якої особи, котра обіцяє або надає, особисто або через посередника, будь-яку перевагу офіційній особі, для неї або третьої особи, з метою здійснення дій або відмови від дій, які повинні бути вчинені на виконання її посадових обов'язків, або з метою виконання функцій всупереч своїм посадовим обов'язкам, що призводить або здатне призвести до заподіяння шкоди фінансовим інтересам Європейських Співтовариств.

СТАТТЯ 15 – ЗАХОДИ З КОНТРОЛЮ ТА ПЕРЕВІРКИ, ЩО ПРОВОДЯТЬСЯ КОМІСІЄЮ, ЄВРОПЕЙСЬКОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ПО БОРОТБІ З ШАХРАЙСТВОМ (ЄОБШ) ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ ПАЛАТОЮ АУДИТОРІВ

15.1 Країна-партнер та Спільний керівний орган⁵ погоджуються на проведення Комісією, ЄОБШ та Європейською палатою аудиторів документарних перевірок та перевірок на місцях на предмет використання коштів, виділених Співтовариством за договором про фінансування (включаючи процедури присудження контрактів і надання грантів), а також повних аудитів – у разі необхідності, на основі документів, що підтверджують звітність, та документів обліку, а також будь-яких інших документів, пов'язаних з фінансуванням проекту (програми), протягом строку дії договору та семи років з дати останнього платежу.

15.2 Країна-партнер та Спільний керівний орган⁵ також погоджуються, що ЄОБШ має право проводити перевірки на місцях та заходи з контролю відповідно до процедур, визначених законодавством Співтовариства про захист фінансових інтересів Європейських Співтовариств від шахрайства та інших зловживань.

15.3 Із зазначеною метою, Країна-партнер і Спільний керівний орган⁵ зобов'язуються надавати посадовим особам Комісії, ЄОБШ і Європейської палати аудиторів та їх уповноваженим агентам доступ до об'єктів і приміщень, де здійснюється діяльність, що фінансується за договором про фінансування, включаючи комп'ютерні системи цих об'єктів (приміщень), та до будь-яких

⁵ Застосовується у разі, коли Спільний керівний орган є стороною договору про фінансування.

документів та комп'ютерних даних про технічне та фінансове управління зазначеною діяльністю, а також вживати будь-яких необхідних заходів для сприяння їх роботі. Доступ уповноваженим агентам Європейської Комісії, ЄОБШ та Європейської палати аудиторів надається на умовах суворой конфіденційності відносно третіх осіб, без шкоди зобов'язанням за публічним правом, які на них поширюються. Доступ до документів та їх зберігання забезпечується з наданням можливості спрощеного ознайомлення з ними, при цьому Країна-партнер зобов'язується повідомляти Комісію, ЄОБШ та Європейську палату аудиторів про фактичне місце їх зберігання.

15.4 Зазначені вище перевірки та аудити також поширюються на підрядників і субпідрядників, які отримали фінансування Співтовариства.

15.5 Країна-партнер і Спільний керівний орган⁵ одержують повідомлення про виїзди на місця агентів, призначених Комісією, ЄОБШ та Європейською палатою аудиторів.

СТАТТЯ 16 – КОНСУЛЬТАЦІЇ КОМІСІЇ З КРАЇНОЮ-ПАРТНЕРОМ

16.1 Країна-партнер, Спільний керівний орган і Комісія проводять консультації один з одним перед передачею будь-якого спору, пов'язаного з виконанням або тлумаченням цього договору про фінансування, на розгляд арбітражу.

16.2 За підсумками консультацій можливе внесення змін до договору про фінансування, його призупинення або припинення.

СТАТТЯ 17 – ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ДОГОВОРУ ПРО ФІНАНСУВАННЯ

17.1 Будь-які зміни до Спеціальних умов та Додатку III до договору про фінансування вносяться у письмовій формі, у вигляді додатку.

17.2 Якщо внесення змін пропонується Країною-партнером, остання звертається з відповідним запитом до Комісії не пізніше, ніж за три місяці до передбаченого терміну набрання чинності цими змінами, крім випадків, коли ці зміни належним чином обґрунтовано Країною-партнером та прийнято Комісією.

17.3 Внесення змін до Додатку III регулюється положеннями Статті 7 Регламенту Комісії (ЄС) № 951/2007 (Додаток II).

17.4 Окремі випадки подовження етапу оперативної реалізації або етапу завершення регулюються частинами 3 та 4 Статті 4 цих Загальних умов.

СТАТТЯ 18 – ПРИЗУПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО ФІНАНСУВАННЯ

18.1 Договір про фінансування може бути призупинено у наступних випадках:

- Комісія має право призупинити реалізацію договору про фінансування, якщо Країна-партнер порушує зобов'язання за договором про фінансування.
- Комісія має право призупинити реалізацію договору про фінансування, якщо Країна-партнер порушує зобов'язання у сфері додержання прав людини, демократичних принципів та законності, а також у випадках корупції в особливо великих розмірах.
- Договір про фінансування може бути призупинено у випадках настання обставин форс-мажору, визначених нижче. «Форс-мажор» означає будь-яку непередбачувану та виняткову ситуацію або

подію поза контролем сторін, яка перешкоджає будь-якій з них виконувати будь-які свої зобов'язання, виникає не внаслідок помилки або недбалості з боку сторін (або субпідрядників, агентів чи персоналу) та є непереборною обставиною попри всі добросовісно вжиті заходи. Дефекти обладнання або матеріалів чи затримки їх поставки, трудові спори, страйки або складне фінансове становище обставинами форс-мажору заявляться не можуть. Сторона не вважається винною в невиконанні своїх зобов'язань, якщо вона не має можливості їх виконувати внаслідок обставин форс-мажору. Сторона, для якої виникли обставини форс-мажору, без затримки повідомляє про це іншу сторону із зазначенням характеру, ймовірної тривалості та передбачуваних наслідків події, а також вживає будь-яких необхідних заходів для зведення можливої шкоди до мінімуму.

18.2 Попереднє повідомлення про прийняття рішення щодо призупинення договору не надається.

18.3 При наданні повідомлення про призупинення, у ньому зазначаються наслідки для поточних контрактів або контрактів, підписання яких заплановано.

СТАТТЯ 19 – ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО ФІНАНСУВАННЯ

19.1 Якщо питання, які привели до призупинення договору про фінансування, не вирішуються у строк до чотирьох місяців, кожна сторона має право припинити дію договору про фінансування з наданням повідомлення про це за два місяці до його фактичного припинення.

19.2 Якщо за договором про фінансування не було здійснено жодних платежів протягом трьох років з моменту його підписання, договір про фінансування припиняється автоматично.

19.3 Договір про фінансування може бути припинено у разі дострокового припинення програми спільної діяльності, у випадках та за умов, визначених Статтею 44 Регламенту Комісії (ЄС) № 951/2007 (Додаток II).

19.4 При наданні повідомлення про припинення, у ньому зазначаються наслідки для поточних контрактів або контрактів, підписання яких заплановано.

СТАТТЯ 20 – ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

20.1 Будь-який спір, пов'язаний з договором про фінансування, який не може бути вирішеним протягом шести місяців шляхом консультацій сторін, передбачених Статтею 16 цих Загальних умов, може бути вирішено в арбітражному порядку на вимогу однієї зі сторін.

20.2 У зазначеному випадку кожна сторона, протягом 30 днів з дати надходження вимоги про арбітражний розгляд, призначає одного арбітра. Якщо арбітра не призначено, будь-які зі сторін має право звернутись до Генерального секретаря Постійної палати третейського суду (місто Гаага) за призначенням другого арбітра. Два арбітри, у свою чергу, протягом 30 днів призначають третього арбітра. Якщо його не призначено, кожна сторона має право звернутись до Генерального секретаря Постійної палати третейського суду за призначенням третього арбітра.

20.3 За відсутності іншого рішення арбітрів, застосовується процедура, викладена у Необов'язкових правилах арбітражного розгляду справ за участю міжнародних організацій і країн Постійної палати третейського суду. Рішення арбітрів приймається більшістю голосів у тримісячний строк.

20.4 Кожна сторона зобов'язана вживати необхідних заходів для забезпечення виконання рішення арбітрів.

РЕГЛАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ (ЄС) № 951/2007

від 9 серпня 2007

встановлює правила імплементації програм прикордонного співробітництва, фінансованих Регламентом (ЄС) № 1638/2006 Європейського Парламенту та Ради, встановлює загальні умови, які засновують Європейський Інструмент Сусідства і Партнерства

КОМІСІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПІВТОВАРИСТВ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства,

Беручи до уваги Регламент Ради (ЄС) № 1638/2006 Європейського Парламенту та Ради, від 24 жовтня 2006 р., встановлює загальні умови, які засновують Європейський Інструмент Сусідства і Партнерства ⁽¹⁾, та, зокрема Статтю 11 (1) цього документу,

Оскільки:

- (1) Один з напрямів Регламенту (ЄС) № 1638/2006 залучає до співпраці держави-члени Євросоюзу і країни-партнери в тих регіонах, які суміжні з їх спільною частиною зовнішнього кордону Євросоюзу, задля процвітання регіону і гарного добросусідства (надалі прикордонне співробітництво ЄІСП).
- (2) Стаття 11 Регламенту (ЄС) № 1638/2006 вимагає, щоб Комісія прийняла правила впровадження, які встановлюють специфічні умови для реалізації Назва III «Прикордонне Співробітництво», і щоб положення правил впровадження, покривали такі питання як рівень співфінансування, підготовка спільних операційних програм, визначення та функціонування спільних органів управління, ролі і функції спільного моніторингового комітету, комітету з відбору і спільного секретаріату, правомірність витрат, спільний відбір проектів, фаза

підготовки, технічне і фінансове управління допомогою Спільноти, фінансовий контроль і аудит, моніторинг і оцінка, прозорість та інформаційна діяльність для потенційних бенефіціарів.

- (3) Стаття 21 Регламенту (ЄС) № 1638/2006 передбачає те, що правила впровадження повинні також встановити правила закупівлі для прикордонного співробітництва ЄІСП.
- (4) Стратегічним документом було передбачено в Статті 7(3) Регламенту (ЄС) № 1628/2006 встановлення стратегічних рамок для підтримки що здійснює Комісія в сфері прикордонного співробітництва ЄІСП і також включення індикативної програми для цього співробітництва
- (5) Допомога Спільноти щодо прикордонного співробітництва ЄІСП здійснюється через спільні операційні програми, визначені в стратегічному документі.
- (6) Необхідно скласти правила впровадження, які встановлюють спільні специфічні умови щодо прикордонного співробітництва в значенні Регламенту (ЄС) № 1638/2006, що дозволяє країнам-учасникам мати певну гнучкість щодо детальних заходів стосовно організації і виконання особливих програм, беручи до уваги характерні особливості кожної програми. В основі цього принципу і відповідно до цього Регламенту, країни повинні запропонувати, за умови загальної згоди, докладні умови щодо прикордонного співробітництва ЄІСП в спільній операційній програмі, для

¹ OJ L 310, 9.11.2006, с.12

ухвалення Комісією відповідно до Статті 9(6) Регламенту (ЄС) № 1638/2006.

- (7) Зважаючи на той факт, що всі країни мають бути залучені до органів, які приймають рішення за програмою, в то той час як завдання щодо реалізації Програми має бути довірене Спільному органу управління Програмою, що знаходиться в одній з країн-учасників, існує необхідність в спільних правилах щодо розподілу функцій між різними структурами управління програмою.
- (8) Оскільки програми мають бути впроваджені через спільне управління, управління програмою та системи контролю повинні відповідати правилам Спільноти. Ухвалення програми Комісією повинне бути прийнято, як *ex ante* (попередня) акредитація цих систем. Комісія повинна контролювати виконання кожної програми шляхом залучення до Спільного моніторингового комітету і завдяки звітам, поданих їй на розгляд Спільним органом управління Програмою.
- (9) Для забезпечення цілковитої та повної участі в програмі потенційних бенефіціарів країн-партнерів, і для застосування однакових умов управління, як для тих, хто знаходиться в державах-членах Євросоюзу, так і для тих, хто знаходиться в країнах-партнерах, було визначено, що асигнуваннями для прикордонного співробітництва ЄІСП розпоряджаються як частиною зовнішньої політики Євросоюзу, процедури укладання контрактів, які застосовуються до зовнішніх дій, що фінансуються Європейською Комісією, повинні бути використані для всіх проектів, фінансованих як частина прикордонного співробітництва, яка була заснована Регламентом (ЄС) № 1638/2006.

(10) Для того, щоб гарантувати ефективне впровадження програми, потрібно встановити умови оцінки і моніторингу.

(11) Ці заходи узгоджені з думкою Комітету, заснованою Регламентом Ради (ЄС) № 1638/2006,

ПРИЙНЯЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

РОЗДІЛ I

ВСТУП

Стаття 1

Предмет і рамки

Регламент встановлює детальні правила впровадження Регламенту (ЄС) № 1638/2006 відносно програм прикордонного співробітництва.

Стаття 2

Визначення

Для цілей цього Регламенту, повинні використовуватися наступні визначення:

1. «технічна допомога» мається на увазі підготовча робота, управління, моніторинг, оцінка, інформація, аудит і контроль, та будь-які адміністративні дії з посилення потенціалу необхідні для впровадження спільних операційних програм;
2. «бенефіціар» мається на увазі організація, яка підписує контракт щодо гранту зі Спільним органом управління Програмою, і який приймає на себе цілковиту законну і фінансову відповідальність за впровадження проекту як орган - *vis-a-vis* Спільного органу управління; отримує фінансові внески від Спільного органа управління Програмою і гарантує, що

розпорядження коштами і, де необхідно, розподіл йдуть відповідно до угод укладених з його партнерами; має відповідальність перед Спільним органом управління Програмою і безпосередньо підзвітний установі щодо оперативного і фінансового прогресу стосовно діяльності за проектом;

3. «виконавець» мається на увазі організація, яка підписує зі Спільним органом управління Програмою контракт щодо надання послуг, виконання роботи або контракт на постачання і який приймає на себе цілковиту законну і фінансову відповідальність за реалізацію такого контракту як *vis-a-vis* Спільного органу управління Програмою;
4. «стратегічний документ» мається на увазі документ, про який йде мова в Статті 7(3) Регламенту (ЄС) № 1638/2006, і який встановлює перелік спільних операційних програм, їх багаторічні індикативні рамки і територіальні одиниці, прийнятні для кожної програми;
5. «країни учасники» маютьься на увазі всі держави-члени і країни-партнери, що беруть участь в спільній операційній програмі;
6. «країни-партнери» маютьься на увазі країни і території, зазначені в переліку Додатку Регламенту (ЄС) № 1638/2006;
7. «великомасштабні проекти» мається на увазі проекти, що охоплюють низку робіт, дій або послуг, спрямованих на виконання неподільної функції певного характеру, переслідуючи чітко визначені завдання єдиного інтересу з метою здійснення прикордонних інвестицій;
8. «власні ресурси країн-учасниць в спільних операційних програмах» мається на увазі фінансові ресурси з

центрального, регіонального або місцевого бюджету країн-учасників;

9. «операційний супровід проектів» мається на увазі контроль за діями, які фінансовані програмою згідно методу для циклу управління проектом – від програмування до технічного моніторингу виконання, до оцінки.

РОЗДІЛ II

ОСНОВНІ ДОКУМЕНТИ

СЕКЦІЯ I

Спільні операційні програми

Стаття 3

Підготовка спільних операційних програм

Кожна спільна операційна програма має бути визначена за загальною згодою всіх країн-учасників відповідно до Регламенту (ЄС) № 1638/2006, стратегічного документу і цього Регламенту.

Стаття 4

Зміст спільних операційних програм

Кожна спільна операційна програма описуватиме цілі, пріоритети і заходи стосовно дій, які необхідно здійснити та пояснюватиме, як ці дії збігаються з іншими двосторонніми і багатосторонніми програмами, що впроваджуються або плануються в певних країнах і регіонах, зокрема програми, які фінансуються Євросоюзом.

Зокрема, кожна спільна операційна програма:

- (a) матиме перелік територіальних одиниць, що підпадають під дію програми, включаючи можливі прилеглі (додаткові) регіони, як місце знаходження проектів, фінансованих програмою, як це визначено в

Регламенті (ЄС) № 1638/2006 і стратегічному документі;

- (b) встановлюватиме правила участі в програмах прилеглих (додаткових) областей в третіх країнах, які не охоплює Регламент (ЄС) № 1638/2006, але яким дозволяється брати участь в співробітництві, спираючись на стратегічний документ;
- (c) встановлюватиме пріоритети і заходи, спрямованні на реалізацію цілей, визначених в стратегічному документі;
- (d) визначатиме склад Спільного моніторингового комітету відповідно до Статті 11 цього Регламенту;
- (e) визначатиме орган (юридичну особу), призначений країнами-учасниками виконувати обов'язки Спільного органу управління Програмою;
- (f) включатиме опис структури, яка буде утворена Спільним органом управління Програми для керування програмою відповідно до Статей 14, 15, 16 і 17 цього Регламенту. Цей опис повинен бути доволі детальним, для того щоб допомогти Комісії бути повністю впевненою стосовно ефективності і дієвості внутрішніх контрольних систем, виходячи з досвіду кращої міжнародної практики;
- (g) включатиме фінансову таблицю, яка показує попередній щорічний розподіл ресурсів щодо зобов'язань і платежів в рамках програми, розробленої відповідно до пріоритетів, і яка детально описує обсяги коштів для технічної допомоги
- (h) визначатиме методи впровадження програми, відповідно до процедур укладання контрактів, які згадуються в Статті 23 цього Регламенту;
- (i) встановлюватиме індикативний графік щодо запуску процедур і відбору проектів, які будуть фінансуватися;

(j) описуватиме певні регулятивні вимоги стосовно досліджень щодо оцінки впливу на навколишнє середовище і надаватиме попередній індикативний графік проведення цих досліджень;

(k) затверджуватиме мову (мови), яка схвалена програмою;

(l) включатиме інформаційний та комунікаційний план відповідно до Статті 42.

Таблиця, на яку є посилання в пункті (g) другого параграфа, буде вказувати на вклад Європейської Спільноти і розділяти попередні індикативні кошти, які виділяються Комісією кожен рік до 2013 року (асигнування на 2011-2013 рр. будуть підтверджені Індикативною Програмою на 2011-2013 рр.). Таблиця має також містити попередні індикативні обсяги співфінансування з власних ресурсів країн - учасниць.

Для цілей визначених в пункті (h) другого параграфа, проекти, фінансовані в рамках програми, будуть відбиратись, як правило, через конкурси на подання заявок. Проте, країни можуть також за згодою Європейської Комісії спільно визначати великі прикордонні інвестиційні проекти, які не будуть обрані через конкурси на подання заявок: ці проекти повинні бути особливо зазначені в програмі або бути обраними на пізнішій стадії Спільним органом управління Програми, посилаючись на Статті 11 – 13, за умови, що вони відповідають пріоритетами і заходам програми, та що існує спеціально виділений бюджет.

Стаття 5

Схвалення спільних операційних програм

1. Кожна спільна операційна програма повинна бути передана Комісії Спільним органом управління Програмою після чітко сформульованої згоди всіх країн, які брали участь в підготовці програми.

2. Комісія повинна опрацювати спільну операційну програму на рахунок того, щоб перевірити, чи містить вона всі елементи про які йде мова в Статті 4, які повинні включати, зокрема:

- (a) оцінку відповідності програми стратегічному документу;
- (b) перевірку якості аналізу, його зв'язків із запропонованими пріоритетами і заходами, та його співвідношення з іншими двосторонніми і багатосторонніми програмами, які впроваджуються або плануються в регіонах, що охоплюються дією програми;
- (c) контроль того, що програма підпорядковується відповідному законодавству Спільноти;
- (d) перевірку того, що будь-які дослідження щодо оцінки впливу на навколишнє середовище, в яких може виникнути потреба, проведені або заплановані перед впровадженням запропонованих проектів;
- (e) гарантію відповідності фінансової таблиці до програми, особливо що стосується коштів, які має надати Комісія;
- (f) гарантію спроможності Спільного органу управління Програми керувати, ураховуючи об'єм, зміст і складність запланованих дій в рамках програми. Зокрема, Комісія повинна перевірити, що Спільний орган управління Програми має достатньо належним чином кваліфікований персонал, повністю зайнятий програмою, необхідне комп'ютеризоване управління і інструменти бухгалтерського обліку та фінансового обігу, що повністю відповідає законодавству Спільноти. Ці перевірки можуть здійснюватися шляхом попереднього (*ex ante*) оперативного аудиту (на місці), якщо Комісія визнає це необхідним;

(g) гарантія того, що Спільний орган управління Програмою запланував і встановив прийнятні системи внутрішнього контролю і аудиту, заснованих на кращому міжнародному досвіді.

3. Аналізуючи спільні операційні програми, Комісія може попросити країни, що беруть участь у програмі, представити додаткову інформацію або, там де це необхідно, переглянути певні частини програми.

4. Схвалення кожної спільної операційної програми повинно сприйматись як попередня (*ex ante*) акредитація Комісією структур управління і контролю, що створені Спільним органом управління Програмою.

5. Кожна спільна операційна програма має бути схвалена рішенням Комісії на весь час дії програми.

Стаття 6

Моніторинг та оцінка спільних операційних програм

1. Метою моніторингу і оцінки кожної спільної операційної програми має бути покращення якості, ефективності і послідовності виконання. Отримані результати оцінок мають бути взяті до уваги в подальшій діяльності за програмою.

2. Середньострокова оцінка спільної операційної програми має виконуватися як частина програмного огляду відповідно до стратегічного документу.

Ця оцінка повинна виконуватися Комісією, і її результати, які мають бути передані Спільному моніторинговому комітету і Спільному органу управління Програмою, для індикативної програми, можуть призвести до виправлень(коректувань) в програмі.

3. Крім цієї середньострокової оцінки, Комісією у будь-який момент можуть бути проведені оцінка спільної операційної програми, або її частини, .

4. У наступному році після закінчення фази впровадження проектів, фінансованих в рамках спільної операційної програми, Комісією буде проведена оцінка програми по її результатах (*ex post*).

Стаття 7

Перегляд спільних операційних програм

1. Коригування фінансової таблиці спільної операційної програми, що лише стосується перерозподілу від одного пріоритету до іншого не більше ніж 20 % від коштів Спільноти, спочатку передбачених для кожного пріоритету, може бути безпосередньо зроблено Спільним органом управління Програмою, за умови попереднього схвалення Спільним моніторинговим комітетом. При будь-яких таких змінах Спільний орган управління Програми має поінформувати Комісію.

Це правило може розповсюджуватися і на технічну допомогу, яка фінансується за рахунок Спільноти, тільки за умови письмового попереднього схвалення Комісією.

2. Беручи до уваги аргументований запит Спільного моніторингового комітету або ініціативу Комісії, погоджену зі Спільним моніторинговим комітетом, спільні операційні програми, можуть бути переглянуті та, якщо це необхідно, переглянуті в наступних випадках:

(a) для того, щоб врахувати головні соціально-економічні зміни або істотні зміни в Спільноті, національні або регіональні пріоритетах в регіоні, охопленому дією програми;

(b) під час впровадження труднощі спричинили істотні затримки;

(c) коли перерахування коштів Спільноти від одного пріоритету до іншого переростає границі гнучкості, про які згадуються в параграфі 1 цієї Статті;

(d) слідуючи оцінкам які згадуються в Статті 6(2) та 6(3);

(e) коли закінчується дія програми відповідно до Статті 44.

3. Будь-який перегляд спільної операційної програми у випадках, що згадуються у другому параграфі, схвалюватиметься рішенням Комісії і вимагатиме підписання поправки до фінансованих угод, посиляючись на Статтю 10.

Стаття 8

Використання мови

1. Структури управління спільних операційних програм повинні використовувати одну або більше державних мов Євросоюзу як їх робочу мову(мови).

2. Для того, щоб урахувати партнерську природу програм, бенефіціари проектів можуть подавати на розгляд Спільному органу управління Програми документи щодо їх проекту на їх національній мові, за умови, якщо ця можливість спеціально обговорена в програмі, і що Спільний моніторинговий комітет забезпечує, через Спільний Орган з Управління Програмами, переклад, якщо це може бути необхідно.

3. Витрати на переклад на всіх мови, які вибрані програмою, має покриватися:

(a) з бюджету технічної допомоги на рівні спільної операційної програми;

(b) з бюджету кожного індивідуального проекту на проектному рівні.

Стаття 9

Початкова фаза спільних операційних програм

1. Після схвалення спільної операційної програми рішенням Комісії, програма має негайно розпочатися в Державах-членах в рамках асигнувань Європейського Інструменту Сусідства і Партнерства для прикордонного співробітництва з розділу 1В Фінансової Перспективи (Міжінституціональної Угоди 2006/С 139/01) ⁽¹⁾. Спільні дії необхідні для запуску програми можуть також запроваджуватись, а саме:

- (а) заснування Спільного органу управління Програми і Спільного технічного секретаріату;
- (б) перші зустрічі Спільного моніторингового комітету, включаючи представників країн-партнерів, які ще не підписали фінансової угоду;
- (с) підготовка і запуск тендерних процедур або конкурсів на подання заявок, якщо необхідно за умови затримки щодо підписання фінансових угод.

2. Рішення комісії, про які йде мова в параграфі 1, має бути застосовне для кожної країни-партнера, після підписання країною фінансової угоди відповідно до Статті 10.

СЕКЦІЯ 2

Фінансові Угоди

Стаття 10

Підписання фінансових угод

1. Фінансова угода буде укладена між Комісією і кожною з країн-партнерів для кожної спільної операційної програми.

¹ Міжінституціональна Угода між Європейським Парламентом, Радою та Комісією щодо бюджетної дисципліни та стабільного фінансового управління, ОJ С 139, 14.6.2006 р.1.

Спільний орган управління, призначений в рамках кожної спільної операційної програми, може також підписати (контрасигнувати) фінансову угоду.

2. Спільна операційна програма, яка схвалена Комісією, має бути технічним додатком до фінансової угоди.

3. Кожна фінансова угода має бути укладена не пізніше кінця року, який йде за роком, коли Комісія схвалила спільну операційну програму (Правило N+1).

4. Якщо фінансова угода не укладена у відведений часовий термін, зовнішній компонент спільної операційної програми з країною-партнером може бути не розпочатий.

У випадку, коли програма включає декілька країн-партнерів, зовнішній компонент спільної операційної програми може бути розпочатий з кожною країною-партнером, як тільки країна підпише свою фінансову угоду.

5. Якщо жодна з країн-партнерів не підписує фінансової угоди в рамках відведеного часу, зовнішній компонент спільної операційної програми анулюватиметься і не матиме юридичної сили, та мають бути застосовані параграфи 3 і 4 Статті 44.

РОЗДІЛ III

СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ СПІЛЬНИХ ОПЕРАТИВНИХ ПРОГРАМ

СЕКЦІЯ I

Спільний моніторинговий комітет

Стаття 11

Структура Спільного моніторингового комітету

1. Спільний моніторинговий комітет складатиметься з представників,

призначених кожною з країн-учасників, з метою прийняття рішень щодо спільної операційної програми в межах компетенції комітету. Члени повинні бути призначені як представники своїх країн за функціональним, а не на персональним принципом. Комітет повинен також мати голову і секретаря. Секретар буде обраний з поміж членів Спільного моніторингового комітету.

2. Додатково до належних чином призначених представників, дуже важливо, щоб країни забезпечили адекватну участь громадського суспільства (місцеві органи влади, економічні і соціальні партнери, громадське суспільство), з тим, щоб забезпечити тісну співпрацю різних місцевих зацікавлених сторін в впровадженні спільної операційної програми.

3. Комісія повинна бути запрошена до кожної зустрічі Спільного моніторингового комітету одночасно з учасниками, та бути повідомлена про результати його дискусій. Вона може брати участь в усьому засіданні комітету або частині засідання за власною ініціативою як спостерігач та без будь-якого права щодо ухвалення рішення.

Стаття 12

Функціонування Спільного моніторингового комітету

1. Призначені члени Спільного моніторингового комітету мають прийняти одностайно його правила процедури (регламент).

2. Спільний моніторинговий комітет повинен приймати рішення консенсусом. Проте, можливо ставити певні рішення на голосування, особливо ті, які мають відношення до кінцевого вибору проектів і розподілу обсягів грантів поміж них. В межах цього порядку голосування, кожна країна має тільки один голос не залежно від числа її представників.

3. Призначені представники повинні вибрати голову. Комітет може вирішити обрати голову з представників Спільного органу управління програмою або іншу сторонню особу.

Голова Спільного моніторингового комітету має бути в якості арбітра та вести обговорювання. Голова залишає за собою право голосу, якщо тільки позиція голови не була надана представникові Спільного органу управління програмою або інший сторонній особі. У останньому випадку, голова не може мати ніякого права голосу.

4. Спільний моніторинговий комітет має збиратися, так часто як це необхідно і як мінімум раз на рік. Зустріч має скликати його голова на запит Спільного органу управління програмою або слідуючи належним чином обґрунтованому запиту від одного з призначених членів комітету чи від Комісії. Це рішення також може прийматися шляхом письмової процедури за ініціативи його голови, Спільного органу управління програмою або однієї з країн-учасниць. У разі розбіжності, будь-який член комітету може вимагати обговорення рішення на засіданні.

5. Має бути складений протокол після кожної зустрічі Спільного моніторингового комітету для підпису головою і секретарем. Також протокол має бути наданий кожному членові комітету і Комісії.

Стаття 13

Функції Спільного моніторингового комітету

В частині своїх функцій щодо спільної операційної програми, комітет повинен:

- (a) схвалити робочу програму Спільного органу управління;
- (b) прийняти рішення щодо об'єму і розподілу ресурсів програми для технічної допомоги і людських ресурсів;

- (с) на кожній своїй зустрічі переглядати рішення щодо управління, які були прийняті Спільним органом управління;
- (d) призначити комітети з відбору проектів;
- (е) прийняти рішення щодо критеріїв відбору проектів і прийняти остаточне рішення щодо проектів і суми наданих їм грантів;
- (f) на кожній зустрічі та на підставі документів, представлених Спільним органом управління, оцінювати і відслідковувати прогрес у досягненні цілей спільної операційної програми;
- (g) розглянути всі звіти, представлені Спільним органом управління і, якщо це необхідно, вжити відповідні заходи;
- (h) розглянути деякі спірні випадки щодо відшкодування, винесені на його розгляд Спільним Органом управління.

Якщо, при прийнятті рішень спираючись на пункт (е) першого параграфа, Спільний моніторинговий комітет вирішує не слідувати всім або частині рекомендацій комітету з відбору, він має надати пояснення щодо свого рішення в письмовому вигляді. Потім рішення має бути надіслано для попереднього схвалення до Комісії через Спільний орган управління. Комісія повідомляє Спільний орган управління про своє рішення протягом 15 робочих днів.

Обов'язки Спільного органа управління повинні виконуватися у відповідності з чинними правилами і умовами. Спільний орган управління відповідає за гарантію того, що Спільний моніторинговий комітет дотримуються цих правил.

СЕКЦІЯ 2

Спільний орган управління

Стаття 14

Організація Спільного органа управління

1. Спільний орган управління, як правило, має бути національним, регіональним або місцевим органом державного сектора. Спільний орган управління може також бути органом, який керується приватним правом але з місією державної служби.

Цей орган має задовольняти відповідні фінансові вимоги і відповідати умовам, передбаченим в Регламенті Ради (ЄС, Євроатом) № 1605/2002 ⁽¹⁾, Статті 54 цього документу, та в Регламенті Комісії (ЄС, Євроатом) № 2342/2002 Статтях 38, 39 і 41 цього документу ⁽²⁾.

2. Країни-учасники повинні довірити Спільному органу управління ті завдання, які пов'язані з впровадженням спільної операційної програми, та такі, що були довірені учасникам як частина управління програмою. Вони (країни-учасники) мають бути відповідальні в рамках Спільного моніторингового комітету за перевірку відповідності використання фондів до правил і принципів, які керують управлінням програмою.

3. Робота Спільного органа управління може фінансуватися коштами Спільноти для технічної допомоги та коштами спів-фінансування, зокрема, у вигляді не фінансових внесків (in kind), що передбачені в Статті 19(3).

4. Рахунки, відкриті Спільним органом управління, повинні підлягати щорічному фактичному зовнішньому аудиту (*ex post*), який здійснюватиметься незалежною організацією, як це вказано в Статті 31.

5. Спільний орган управління має бути заснований на кращій міжнародній практиці управління і внутрішнього

1 OJ L 248, 16.9.2002, с. 1.

2 OJ L 357, 31.12.2002, с. 1.

контролю, буде використовувати ті системи управління та внутрішнього контролю, які здатні забезпечувати виконання його завдань таким чином, щоб гарантувати те, що його діяльність відповідає законам, іншим правилам і принципу раціонального управління фінансами.

Зокрема, функції операційного управління і функції управління фінансами мають бути організовані окремо в рамках Спільного органу управління. Функції уповноваженого інспектора і бухгалтера мають бути відокремленими і взаємовиключними.

6. Спільний орган управління повинен мати внутрішню службу аудиту, яка має бути незалежною від відділів, які виконують обов'язки уповноваженого інспектора, бухгалтера й функції управління.

7. Спільний орган управління має запровадити процедури для гарантування того, що витрати, задекларовані в рамках програми реальні і законні та має заснувати надійні комп'ютеризовані системи звітності, моніторингу й фінансової інформації.

8. Спільний орган управління має, зокрема, поважати умови і кінцеві терміни оплати грантів і контрактів закупівлі, які підписані з третіми сторонами. Використовуючи відповідні процедури перевірки (верифікації), він має гарантувати те, що кошти, виплачені в рамках контрактів щодо грантів або контрактів закупівлі, будуть використовуватися тільки для тих цілей, задля яких вони були надані.

Загальна система має використовуватися для управління рахунками та адміністративним і фінансовим моніторингом щодо грантів й контрактів (кореспонденція, листи доповнення або нагадування, отримання звітів, т.п.).

9. Спільний орган управління має невідкладно повідомляти Комісію і Спільний моніторинговий комітет стосовно будь-якої зміни в процедурах чи організації, або про будь-які інші обставини, які можуть впливати на виконання програми.

10. Спільний орган управління та різні бенефіціари, виконавці й партнери, з якими підписуються гранти на виконання проєктів, мають підлягати контролю Комісії, Європейського Суду Аудиторів та Європейської служби боротьби проти шахрайства (OLAF).

Стаття 15

Функції Спільного органу управління

1. Спільний орган управління має бути відповідальний за управління та впровадження спільної операційної програми, зокрема, технічної допомоги, відповідно до принципу раціонального управління фінансами й принципів економії, прибутковості і ефективності, та має здійснювати будь-який необхідний контроль згідно правил і процедур, які передбачені відповідними нормами.

2. Різні завдання Спільного органу управління мають включати:

(a) організацію та діяльність в якості секретаріату для забезпечення зустрічей Спільного моніторингового комітету, включаючи підготовку протоколів зустрічей;

(b) підготовка детальних щорічних бюджетів для програми і запитів до Комісії щодо здійснення виплат;

(c) розробка щорічних операційних та фінансових звітів та відправка їх Спільному моніторинговому комітету і Комісії;

(d) впровадження, через свою внутрішню службу аудиту, програми з аудиту для перевірки внутрішньої діяльності і

гарантування того, що процедури застосовуються належним чином в рамках Спільного органу управління; річні звіти внутрішнього аудиту мають бути відправлені до Спільного моніторингового комітету і Комісії;

- (e) після згоди Спільного моніторингового комітету, оголошення конкурсів щодо тендерів та конкурсів на подання заявок для відбору проектів;
- (f) отримання заявок на проекти, організація, головування та діяльність у ролі секретаріату для комітетів з відбору, і відправлення до Спільного Моніторингового Комітету і Комісії звітів, включаючи рекомендації комітету з відбору;
- (g) після відбору проектів Спільним моніторинговим комітетом, підписання контрактів щодо різних проектів з бенефіціарами і виконавцями;
- (h) операційне супроводження і фінансовий менеджмент проєктів;
- (i) негайне повідомлення Спільного моніторингового комітету щодо всіх спірних випадків відшкодування;
- (j) проведення будь-яких досліджень щодо оцінки впливу на навколишнє середовище на програмному рівні;
- (k) впровадження плану щодо надання інформації і плану з доступу до інформації відповідно до Статті 42.

Стаття 16

Спільний технічний секретаріат

1. Кожен Спільний орган управління може, за умови попередньої згоди Спільного моніторингового комітету, використовувати Спільний Технічний Секретаріат з усіма необхідними ресурсами для допомоги йому в щоденному управлінні діяльністю в рамках спільної операційної програми.

Діяльність Спільного технічного секретаріату має фінансуватися з бюджету технічної допомоги.

2. Спільний технічний секретаріат може, у разі необхідності, засновувати в країнах учасників невеликі регіональні офіси, з метою інформування потенційних бенефіціарів в тих країнах, де плануються діяльність в рамках програми.

Стаття 17

Принцип наступництва

Коли діючий Спільний орган управління із схваленими Комісією системами щодо керування попередніми або діючими програмами призначаються ще раз, щоб управляти спільною операційною програмою, немає необхідності змінювати організаційні підходи Спільного органу управління за умови, якщо системи, які використовуються, відповідають вимогам цього Регламенту.

РОЗДІЛ IV

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СПІЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙНИХ ПРОГРАМ

СЕКЦІЯ I

Фінансування

Стаття 18

Технічна допомога, яка фінансується з внесків Спільноти

Не більше ніж 10 % від загального внеску Спільноти до спільної операційної програми може виділятися на технічну допомогу.

Проте, в залежності від випадку і, якщо гарантовано обов'язковий рівень витрат протягом попередніх років впровадження та передбачено законні вимоги програми, може буде розглянуте збільшення обсягів спочатку запланованої технічної допомоги

Стаття 19

Джерела спів-фінансування

1. Спів-фінансування має надходити з власних ресурсів країн або організацій, які беруть участь в кожній спільній операційній програмі.
2. В рамках кожної спільної операційної програми країни самі визначатимуть джерело, обсяг і розподіл спів-фінансування серед завдань і пріоритетів.
3. Внески в не фінансовому вигляді від Спільного органу управління можуть розглядатися як спів-фінансування, за умови попереднього схвалення Комісії. В цьому випадку вони повинні бути чітко передбачені в програмних документах.

Стаття 20

Розмір спів-фінансування

1. Спів-фінансування має дорівнювати як мінімум 10 % від загального внеску Спільноти до спільної операційної програми, мінус кошти технічної допомоги, яка фінансується з внесків Спільноти.
2. Де можливо, спів-фінансування має бути розподілено збалансованим шляхом під час впровадження програми таким чином, щоб мінімальна ціль у розмірі 10 % була досягнута наприкінці програми.

Стаття 21

Банківські рахунки спільних операційних програм та відсоток по попередньому фінансуванню (авансуванню)

1. Єдиний банківський рахунок в євро, спеціально призначений програмі, має бути відкритим і управлятися службою, що діє як бухгалтерська в рамках Спільного органу управління. Рахунок повинен бути відкритий таким чином, щоб трансакції

вимагали підписи як уповноваженого інспектора, так і бухгалтера.

2. Якщо банківський рахунок приносить відсотки, будь-який відсоток, отриманий в рамках авансового платежу, має бути призначений для спільної операційної програми і бути заявлений Комісії в кінцевому звіті відповідно до Статті 32.

Стаття 22

Рахунки спільної операційної програми

Рахунки спільної операційної програми мають бути оформлені службою, відповідальною за фінансові операції в рамках Спільного органу управління. Ці рахунки мають бути незалежні і відокремлені та повинні включати тільки ті операції, що мають відношення до спільної операційної програми. Вони повинні триматися таким чином, щоб можливо було зробити аналітичний моніторинг програми на рівні цілей, пріоритетів і критеріїв.

Спільний орган управління має представляти Спільному моніторинговому комітету звіти, в яких звіряються ці рахунки з балансом на банківському рахунку програми, та які додаються до річного звіту і будь-якому запиту про додаткове попереднє фінансування.

Стаття 23

Процедури укладання контрактів

1. Процедури укладання контрактів для контрактів закупівлі і грантів, що необхідні для впровадження спільних операційних програм Спільним органом управління мають бути такими, що можуть застосовуватись до зовнішніх дій, як визначається в Статтях 162 до 170 Регламенту Ради (ЄС, Євроатом) № 1605/2002 і Статтях 231-256 з Регламенту Комісії (ЄС, Євроатом) № 2342/2002.

Процедури, відповідні стандартні документи та зразки контрактів, які треба використовувати, будуть ті, що включені до Практичного керівництва щодо контрактних процедур для зовнішньої діяльності ЄС з додатками, які мають силу на момент запуску процедур закупівлі або оголошення конкурсів на подання заявок.

2. Правила відповідності для участі у тендерах та конкурсах на подання заявок мають бути такими, як вказано в Статті 14 Регламенту (ЄС) № 1638/2006 відповідно до Статей 40 і 41 цього Регламенту.

3. Ці умови мають бути застосовні до загального географічного регіону програми як на території держав-членів, так і на території країн-партнерів.

СЕКЦІЯ II

Платежі

Стаття 24

Щорічні зобов'язання Спільноти

Додатково до початкового зобов'язання, яке супроводжує рішення щодо схвалення спільної операційної програми, кожен рік Комісія має зробити відповідне зобов'язання не пізніше ніж 31 березня того ж року. Розмір цього зобов'язання має бути визначений відповідно до фінансової таблиці, що в спільній операційній програмі детально показує попередні щорічні асигнування, і має також залежати від прогресу у виконанні програми і доступності фінансування. Комісія має інформувати Спільний орган управління про точну дату, до якої виконуватиметься щорічне зобов'язання.

Стаття 25

Загальні правила щодо платежів

1. Комісія має робити кожен платіж з внесків Спільноти, за умови можливості використання фондів. Комісія має автоматично вираховувати будь-яку

оплату до Спільного органу управління з найдавнішого річного траншу виділених коштів, поки не буде витрачена загальна сума цього зобов'язання. Коли найдавніша річна частка виділених коштів повністю витрачається, може використовуватися наступна річна частина коштів.

2. Платежі мають бути надіслані в євро до банківського рахунку спільної операційної програми.

3. Платежі можуть надходити у формі попереднього фінансування (авансу) або кінцевого балансу.

Стаття 26

Авансовий платіж

1. Кожного року, як тільки Спільний орган управління буде повідомлений стосовно бюджетного зобов'язання, можна подавати запит, в якості авансу, на перерахування до 80 % від внеску Спільноти до бюджету даного року.

Починаючи з другого року спільної операційної програми, запит про авансування має супроводжуватися попереднім річним фінансовим звітом, що покриває всі витрати і дохід попереднього року, який ще не завірений в річному звіті про зовнішній аудит, і запланованим бюджетом, що деталізує зобов'язання Спільного органу управління та платежі за наступний рік.

Після розгляду цього звіту, оцінюючи фактичні фінансові потреби програми і перевіряючи наявність фондів, Комісія має прийняти рішення про оплату всього або частини авансу.

2. Протягом року Спільний орган управління може просити перерахувати весь або частину балансу річного внеску Спільноти, в якості додаткового попереднього фінансування (авансу)

На підтвердження цього запиту, Спільний орган управління має представити

проміжний фінансовий звіт, який показує, що витрати, які фактично проведені або можуть бути проведені до кінця року, перевищують розмір вже отриманого авансу.

Такі подальші перерахунки мають складати додатковий аванс, оскільки вони не підтверджені звітом зі зовнішнього аудиту.

3. У другій половині кожного року впровадження програми, Комісія покриє (закриє) авансові платежі на підставі фактично проведених прийнятних витрат, що підтверджені річним звітом зі зовнішнього аудиту відповідно до Статті 31.

На підставі результатів цього перерахунку, Комісія може приступити до необхідних фінансових уточнень.

Стаття 27

Відшкодування

1. Спільний орган управління має бути відповідальним за відшкодування будь-яких необґрунтованих або неприйнятних витрат, та за компенсацію Комісії її долі або сум відшкодування, пропорційно до її внесків у програму.

У випадку, коли неприйнятні витрати вже було сплачено, це позначається у запиті на фінансування кінцевого звіту по контракту або під час контролю чи аудиту, Спільний орган управління має виписати ордери відшкодування відповідним бенефіціарам або виконавцям..

2. У випадку коли відшкодування має відношення до позову проти бенефіціара, виконавця або партнера з держави-члена, та коли Спільний орган управління не спроможний ліквідувати заборгованість в межах одного року від видання ордеру на відшкодування, держава-член, в якій знаходиться бенефіціар, виконавець або партнер, має заплатити необхідну суму Спільному органу управління та вимагати

від бенефіціара, виконавця або партнера повернення їй цих коштів.

3. У випадку коли відшкодування має відношення до позову проти бенефіціара, виконавця або партнера з країни-партнера, і коли Спільний орган управління, не спроможний покрити заборгованість в межах одного року від видання ордеру на відшкодування, Спільний орган управління має направити цю справу Комісії, яка на підставі повного пакету документів має взяти на себе завдання щодо отримання відшкодування від бенефіціара, виконавця або партнера з країн-партнерів або безпосередньо від національних установ тієї країни.

4. Пакети документів, передані державі-члену або Комісії мають містити всі документи, які потрібні як для відшкодування, так і для доказу того, що Спільний орган управління вжив заходи, спрямовані на відшкодування коштів від бенефіціара або виконавця.

5. Спільний орган управління має провести детальну перевірку для того, щоб гарантувати компенсацію протягом одного року від видання ордеру на відшкодування. Зокрема, це має гарантувати те, що позов є вірним, з фіксованою сумою та зборами. Коли Спільний орган управління планує відмовитися від права вимагати відшкодування існуючого боргу, він має гарантувати, що відмова відповідає та задовольняє принципи раціонального управління фінансами і пропорційності. Рішення про відмову має бути підтверджено і передано до Комісії і Спільному моніторинговому комітету для попереднього схвалення.

6. Коли борг не був відшкодований, або коли пакет документів, який згадано в параграфі 4, не був направлений до держави-члена або Комісії через недбалість Спільного органу з управління, тоді Спільний орган управління залишається відповідальними за відшкодування після закінчення одного

року і після того, як необхідні кошти будуть визнані неприйнятними для фінансування Спільнотою.

7. Згідно з параграфами 2 і 3 контракти, укладені Спільним органом управління як частина програми, мають містити положення, які дозволяють Комісії або відповідній державі-члену отримати відшкодування від бенефіцара, виконавця або партнера, у випадку, коли вимога про відшкодування все ще відкрита один рік після затвердження ордеру про відшкодування Спільним органом управління

СЕКЦІЯ III

Звіти

Стаття 28

Щорічні звіти Спільного органу управління

1. Кожен рік, не пізніше 30 червня, Спільний орган управління має надати Комісії річний звіт, схвалений Спільним моніторинговим комітетом і засвідчений звітом з аудиту відповідно до Статті 31 щодо впровадження спільної операційної програми, починаючи з 1 січня до 31 грудня попереднього року. Перший річний звіт має бути представлений до 30 червня наступного року програми.

2. Кожен звіт має містити:

(а) технічну частину, яка описує:

- досягнення прогресу впровадження програми та її пріоритетів,
- детальний перелік, підписаних контрактів, так само, як і перелік можливих труднощів, які мажуть мати місце,
- робот заходи щодо технічної допомоги, яка здійснювалась протягом попереднього року,

– заходи з моніторингу, оцінки і аудиту проектів, їх результати і дії, що передбачаються для виправлення визначених проблем,

– інформаційна і комунікаційна діяльність,

– програма дій, яка буде впроваджена наступного року.

(b) фінансову частину в євро, передбачену для кожного пріоритету:

– кошти призначені для Спільного органу управління Комісією як внесок Спільноти і країною-учасником як співфінансування, так само як і будь-який інший можливий внесок до програми,

– проведені платежі і відшкодовані Спільним органом управління кошти для технічної допомоги і для проектів, так само як і звіт, який узгоджує це з банківським рахунком для програми,

—сума прийнятих витрат, здійснених в рамках проектів, як представлено бенефіціарами в їх звітах і запитах на фінансування,

– попередній бюджет на наступний рік (зобов'язання і витрати) Спільного органу управління.

(с) підписана представником Спільного органу управління декларація надає гарантію того, що системи управління та контролю, передбачені програмою протягом попереднього року, продовжують відповідати моделі, що була схвалена Комісією, і що вони діяли таким чином, щоб гарантувати прийнятний рівень конфіденційності щодо коректності фінансових звітів та щодо законності й систематичності трансакцій, до яких це має відношення.

Стаття 29

Щорічні звіти внутрішньої служби аудиту

1. Внутрішня служба аудиту Спільного органу управління кожен рік має запроваджувати контрольні програми для перевірки внутрішнього обсягу діяльності та для того, щоб гарантувати правильність застосування процедур в рамках Спільного органу управління. Вона складатиме щорічний звіт і надсилатиме його представнику Спільного органу управління.

2. Спільний орган управління має надіслати звіт, згаданий в параграфі 1, до Комісії і до Спільного моніторингового комітету у вигляді додатку до річного звіту, згаданого у Статті 28.

Стаття 30

Щорічні звіти щодо виконання плану з аудиту проектів

1. Кожного року Спільний орган управління має складати звіт, щодо виконання плану аудиту проектів за попередні роки, про що йде мова в Статті 37. Звіт має детально описати методологію, яка була використана Спільним органом управління для відбору типових візріців проектів, так само як і виконаний контроль, зроблені рекомендації і висновки, які встановлені Спільним органом управління відносно управління фінансами відповідних проектів.

2. Спільний орган управління має надіслати звіт, згаданий в параграфі 1, до Комісії і до Спільного моніторингового комітету, у вигляді додатку до річного звіту, згаданого у Статті 28.

Стаття 31

Звіт про зовнішній аудиторський

1. Незалежно від зовнішніх аудитів Спільного органу управління, проведених адміністрацією країни, в якій знаходиться

Спільний орган управління, він має звернутись до незалежної органу державної установи або укласти контракт з схваленим незалежним аудитором, який є членом міжнародно-визнаного контролюючого органу, що за статутом має здійснювати аудит, та який проводить кожен рік фактичну верифікацію (*ex post*) надходжень і витрат, представлених Спільним органом управління в його річному фінансовому звіті, відповідно до стандартів і етики Міжнародної Федерації Бухгалтерів (International Federation of Accountants – IFAC).

2. Зовнішній аудит має покривати прямі витрати Спільного органу управління на технічну допомогу і управління проектами (виплати). Звіт про зовнішній аудит повинен підтвердити заяву Спільного органом управління про доходи і витрати, представлені в його щорічному фінансовому звіті, і зокрема він має засвідчити те, що заявлені витрати фактично були зроблені та є точними і прийнятними.

3. Спільний орган управління має надіслати звіт про зовнішній аудит до Комісії і до Спільного моніторингового комітету у вигляді додатку до річного звіту, згаданого у Статті 28.

Стаття 32

Кінцевий звіт

Кінцевий звіт про виконання спільної операційної програми має містити ті ж самі елементи що і річні звіти за весь період імплементації програми, але з необхідними змінами (*mutatis mutandis*), включаючи додатки. Він має бути переданий не пізніше 30 червня 2016 року.

СЕКЦІЯ IV

Прийнятні витрати спільних операційних програм

Стаття 33

Прийнятні витрати на рівні спільної операційної програми

1. Для того щоб бути прийнятним для фінансування Спільнотою, витрати спільної операційної програми мають бути зроблені протягом періоду виконання програми, як це визначено в Статті 43.

2. Для того, щоб вважати прийнятними як кошти технічної допомоги, кошти, що мають відношення до впровадження спільної операційної програми Спільним органом управління, повинні:

(a) бути необхідними для впровадження програми у відповідності з критеріями, визначеними програмою і Спільним моніторинговим комітетом та відповідати принципам раціонального управління фінансами, зокрема співвідношення ціни і якості та рентабельності;

(b) бути записані в рахунках програми, ідентифікованими, доступними до перевірки і підтримуватися оригінальними супроводжуючими документами;

(c) повинні витратитися згідно з відповідними процедурами закупівлі.

3. Відповідно до параграфів 1 і 2, наступні витрати будуть прийнятними:

(a) витрати на штат, призначений для програми, які відповідають фактичній зарплаті плюс соціальне страхування і інші витрати, пов'язані з нагородою. Зарплата і витрати не повинні перевищувати такі, що зазвичай встановлені структурами, в яких створюються Спільний орган управління або Спільний технічний секретаріат, якщо тільки це виправдано через представлення того, що це має велике значення для впровадження спільної операційної програми;

(b) витрати на відрядження та проживання для штату і інших людей, які беруть участь в спільній операційній програмі, якщо вони не перевищують такі, що зазвичай встановлені установами, призначеними для керування програмою. Витрати на відрядження щодо компенсації вартості квартири не повинні перевищувати норми встановленні Європейською Комісією на момент схвалення спільної операційної програми;

(c) покупка або орендні витрати на обладнання і постачання (нового або вже використаного) зокрема для цілей Спільного органу управління або Спільного Технічного Секретаріату для забезпечення впровадження спільної операційної програми та витрати на послуги, якщо вони відповідають ринковим цінам;

(d) витрати на предмети вжитку;

(e) непрямі витрати, які покривають адміністративні накладні витрати ;

(f) витрати на укладання субконтрактів;

(g) витрати, які виникають безпосередньо через вимоги, встановлені цим Регламентом і програмою (наприклад, інформаційна діяльність та діяльність щодо прозорості, оцінка, зовнішні аудити, переклади, і т.п.), включаючи витрати на фінансові послуги (зокрема, вартість банківських переказів).

Стаття 34

Не прийнятні витрати на рівні спільної операційної програми

Наступні витрати, пов'язані з впровадженням спільної операційної програми Спільним органом управління не будуть вважатись як прийнятні витрати технічної допомоги:

(a) борги і кошти для покриття збитків або боргів;

- (b) отримання відсотків;
- (c) статті, які вже фінансувалися в іншій сфері;
- (d) купівля землі або будівель;
- (e) втрати на обмінному курсі;
- (f) податки, включаючи ПДВ, окрім випадків, коли Спільний орган управління не може їх повернути і відповідні норми підтверджують покриття податку;
- (g) позики третім сторонам;
- (h) штрафи.

Стаття 35

Внески не фінансового характеру на рівні спільних операційних програм

Будь-які не фінансові внески від країн-учасниць, або з будь-якого іншого джерела, мають бути перелічені окремо в бюджеті спільної операційної програми і не будуть прийнятними.

Вони не можуть розглядатися частиною мінімального 10 % спів-фінансування, яке вимагається від країн-учасниць відповідно до Статті 20.

Витрати на штат, що передбачені країнами-учасниками для технічної допомоги програми, не будуть вважатися не фінансовими внесками і не можуть розглядатися як спів-фінансування в бюджеті програми, за винятком початкових не фінансових внесків Спільного органу управління відповідно до Статті 19(3) цього Регламенту.

Стаття 36

Прийнятні витрати на проектному рівні

1. Витрати на кожен проект мають бути проведені під час виконання кожного відповідного контракту.

2. Прийнятні витрати, не прийнятні витрати і можливість не фінансових внесків на проектному рівні мають бути описані в контрактах, які укладені з бенефіціарами або виконавцями.

СЕКЦІЯ V

Контроль

Стаття 37

План щорічного аудиту проектів

1. Починаючи з кінця першого року спільної операційної програми, Спільний орган управління щорічно буде складати план аудиту для проектів, які він фінансує.

2. Перевірки, які згадуються в параграфі 1, мають проводитись через перевірку документів або проведення місцевих перевірок зразків проектів, вибраних Спільним органом управління, спираючись на випадковий статистичний вибірковий метод, який бере до уваги визнані міжнародні стандарти з аудиту, зокрема, звертаючи увагу на фактори ризику, які пов'язані з важливістю проектів, видом діяльності, типом бенефіціара або іншими відповідними елементами. Зразок має бути достатньо типовим для того, щоб гарантувати задовільний рівень достовірності відносно впровадження прямого контролю Спільним органом управління, щодо існування, точності і прийнятності задекларованих витрат за проектом.

Стаття 38

Контроль з боку Спільноти

Комісія, Європейська служба боротьби проти шахрайства (OLAF), Європейський суд аудиторів і будь-який зовнішній аудитор, уповноважений цими установами, може контролювати, перевіряючи документи або проводячи місцеві перевірки, використання фондів Спільноти Спільним органом управління і різними бенефіціарами і партнерами проектів.

Ці перевірки можуть набувати форму повного аудиту, виходячи з допоміжних документів для рахунків, документів звітності і будь-яких інших документів, що мають відношення до фінансування спільної операційної програми (а також, для Спільного органу управління всі документи, що відносяться до процедур з відбору і до контрактів) і проекту.

Стаття 39

Національна система контролю

Держави-члени можуть встановлювати систему контролю, що робить можливим перевіряти доцільність витрат, заявлених для дій або частини дій, які впроваджувались на їх території, і відповідність таких витрат і пов'язаних дій або частини цих дій до правил Спільноти і національним правилам.

РОЗДІЛ V

ПРОЕКТИ, ЩО ФІНАНСУЮТЬСЯ СПІЛЬНИМИ ОПЕРАЦІЙНИМИ ПРОГРАМАМИ

Стаття 40

Органи, що приймають участь в проектах в рамках спільних операційних програм

1. Проекти повинні бути подані аплікантами, які представляють партнерство, що складається як мінімум з одного партнера від держави-члена, яка приймає участь у програмі і як мінімум з одного партнера від країни-партнера, яка приймає участь у програмі.

2. Апліканти і партнери, які визначені в параграфі 1, знаходяться в регіонах, визначених в Статті 4(a) і (b), та відповідають критеріям прийнятності, визначених в Статті 23(2) цього Регламенту.

У випадках, коли цілі проектів не можуть бути досягнуті без участі партнерів, які

знаходяться в інших регіонах, ніж ті, що визначені в першому підпараграфі, участь цих інших партнерів може бути прийнятна.

Стаття 41

Характер проектів

Ці проект відповідно до свого характеру можуть бути трьох видів:

- (a) спільні проекти, де кожен партнер виконує частину дій спільного проекту на власній території;
- (b) симетричні проекти, де подібні дії виконуються одночасно в державах-членах і в країнах-партнерах;
- (c) проекти, що впроваджуються переважно або повністю в державах-членах або в країнах-партнерах, але для спільної вигоди всіх або деяких з партнерів, які залучені до спільної операційної програми.

Проекти впроваджуються в регіонах, визначених в Статті 4(a) і (b) цього Регламенту.

У виняткових випадках, якщо це необхідно для досягнення проектних цілей, проекти можуть частково втілюватися в регіонах, окрім тих, які вже визначені в другому параграфі.

Стаття 42

Інформування і прозорість спільної операційної програми

1. Спільний орган управління буде відповідальним за інформування і висвітлення дій, які мають відношення до спільної операційної програми. Зокрема, Спільний орган управління здійснюватиме всі необхідні заходи для того, щоб гарантувати прозорість фінансування Спільноти або співфінансування, що стосується його власної діяльності та діяльності проектів, які фінансуються в рамках програми. Такі заходи мають

дотримуватися відповідних правил прозорості зовнішніх дій, викладених і опублікованих Комісією.

2. Регіональні офіси Спільного технічного секретаріату, які можуть бути створені в країнах-учасниках, будуть відповідальними за поширення інформації щодо дій в рамках спільної операційної програми і забезпечення інформацією тих, хто може бути зацікавлений.

РОЗДІЛ VI

ЗАВЕРШЕННЯ СПІЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙНИХ ПРОГРАМ

Стаття 43

Тривалість спільних операційних програм

1. Період виконання кожної спільної операційної програми починатиметься не раніше дати схвалення спільної операційної програми Комісією і закінчуватиметься не пізніше 31 грудня 2016 року.

2. Цей період виконання має охопити наступні етапи:

(a) етап реалізації спільної операційної програми з максимальною тривалістю сім років, що закінчується не пізніше 31 грудня 2013 року. Жодних конкурсів щодо тендерів або конкурсів на подання заявок не може бути розпочато і не може бути підписано жодного контракту після цієї дати, за винятком контрактів з аудиту і оцінки;

(b) етап впровадження проектів, фінансованих спільною операційною програмою, починається в той самий час як і етап реалізації програми і закінчуватиметься не пізніше 31 грудня 2014 року. Всі дії проектів, фінансованих програмою, мають закінчитися не пізніше цієї дати;

(c) етап завершення фінансування спільної операційної програми, включаючи завершення фінансування всіх контрактів, укладених як частина програми, фактичну (*ex post*) оцінку програми, направлення кінцевого звіту і кінцевий платіж або кінцеве відшкодування Комісією. Цей етап повинен закінчитися не пізніше 31 грудня 2016 року.

Стаття 44

Передчасне завершення програми

1. У випадках, описаних в Статті 9(10)(c) і (d) Регламенту (ЄС) № 1638/2006 і в інших належним чином виправданих випадках, Комісія може вирішити передчасно завершити виконання спільної операційної програми, на запит Спільного моніторингового комітету або за її власною ініціативою після проведення консультацій зі Спільним моніторинговим комітетом.

2. В цьому випадку Спільний орган управління має направити запит Комісії і передати кінцевий звіт не пізніше трьох місяців після рішення Комісії. Після клірингу попередніх фінансових платежів, Комісія має сплатити кінцевий баланс або, де є можливість, видати ордер щодо кінцевого відшкодування для (*vis-à-vis*) Спільного органу управління. Комісія також відкликає баланс зобов'язань(внесків).

3. Коли програма призупиняється, через те, що країни-партнери не підписують фінансових угод в період необхідних кінцевих строків, бюджетне асигнування, яке вже передбачено для співпраці прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства в рамках розділу 1В Фінансової Перспективи (Міжінституціональна Угода 2006/С 139/01) залишатиметься доступним протягом їх нормального строку дії, але може використовуватися тільки для дій, які впроваджуються виключно у відповідних

держав-членах. Асигнування Європейського інструменту сусідства та партнерства для прикордонного співробітництва з розділу 4 з Фінансових Перспектив (Міжінституціональна Угода 2006/С 139/01) будуть відкликані.

4. Якщо країни-партнери не підписують фінансову угоду або Комісія вирішує завершити спільну операційну програму раніше встановленої дати закінчення програми, повинні виконатися наступні процедури:

- (a) для асигнувань Європейського інструменту сусідства та партнерства для прикордонного співробітництва з розділу 1В Фінансової Перспективи (Міжінституціональна Угода 2006/С 139/01), асигнована сума для майбутнього річного зобов'язання відповідної спільної операційної програми буде використовуватися в рамках Європейського регіонального фонду розвитку (ERDF) відповідно до процедур, які вказані в Статті 9(10) Регламенту (ЄС) № 1638/2006;
- (b) для асигнувань Європейського інструменту сусідства та партнерства для прикордонного співробітництва з розділу 4 Фінансової Перспективи (Міжінституціональна Угода 2006/С 139/01), асигнована сума для майбутнього річного зобов'язання відповідної спільної операційної програми буде використовуватися для фінансування інших програм або проектів, прийнятих в рамках Регламенту (ЄС) № 1638/2006.

Стаття 45

Зберігання документів

Спільний орган управління і різні бенефіціари проектів та партнери повинні протягом семи років від дати оплати балансу для програми або проекту, зберігати всі документи пов'язані зі спільною операційною програмою або проектом, зокрема, звіти і допоміжні

документи, так само як і рахунки, документи звітності і будь-які інші документи, що мають відношення до фінансування спільної операційної програми (також, для Спільного органу управління всі документи, що стосуються відбору і контрактів) і до проекту.

Стаття 45

Завершення програми

1. Спільна операційна програма має вважатися закритою після того, як:

- (a) всі контракти, укладені в рамках програми, закінчились;
- (b) кінцевий баланс був сплачений або відшкодований;
- (c) асигнування, що залишились, мають бути відкликані Комісією.

2. Завершення операційної програми не буде ставити під сумнів право Комісії на пізнішій стадії робити фінансові корегування по відношенню до Спільного органу управління або бенефіціарів проектів, якщо кінцева сума програми або проектів має бути виправлена в результаті контролю, виконаного після дати закриття.

РОЗДІЛ VII

ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 47

Набрання чинності

Цей Регламент набирає чинності на сьомий день після його публікації в *Офіційному віснику Європейського Союзу*.

Цей Регламент буде обов'язковий у
повному обсязі та буде прямо
застосовуватись в усіх державах-
членах.

Вчинено в Брюсселі, 9 серпня 2007 року.

За Комісію

Беніта Фереро-Вальднер

Член Комісії

Д

л

я

,

**Спільна Операційна Програма
басейну Чорного моря
на
2007-2013 рр.**

1 Зміст і короткий опис програми

Нова політика сусідства ЄС

Басейн Чорного моря є одним з головних регіонів взаємодії між Європейським Союзом (ЄС) та його східними сусідами, який знаходиться в стані швидкого та інтенсивного структурного розвитку. Після останнього свого розширення в 2007 році у зв'язку зі вступом двох держав цього регіону - Болгарії та Румунії - до ЄС і початком проведення переговорів щодо можливого вступу Туреччини, ЄС нині має вихід до чорноморських берегів. Внаслідок цього, зацікавленість ЄС щодо підтримки стабільності і безпеки в цьому регіоні стала ще актуальнішою.

З метою вирішення проблем, що виникають в цьому регіоні, і враховуючи стосунки ЄС з його іншими південними та східними сусідами, Євросоюз протягом 2003 р. вирішив започаткувати новий підхід щодо співробітництва з країнами-сусідами, результатом чого стало оприлюднення в травні 2004 року нової комплексної стратегії - Європейської Політики Сусідства (ЄПС)¹. Фінансові ресурси, необхідні для реалізації цієї стратегії, будуть доступними завдяки Європейському Інструменту Сусідства і Партнерства (ЄІСП)².

Чинна відповідна правова база ЄС щодо стосунків з цими країнами визначається Угодами про партнерство та співробітництво або Угодами про асоціацію. Спільні пріоритети мають визначатися Планами Дій Європейської Політики Сусідства (ЄПС) і – окремо для Росії – т. зв. «Дорожньою картою».

Прикордонне співробітництво (ПС) – невід'ємний компонент як ЄПС, так і російсько-європейського стратегічного партнерства, що дає можливість співробітничати на регіональному рівні як державам-членам ЄС, так і країнам-партнерам.

Ці програми ПС в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства охоплюють країни Східної Європи, Південного Кавказу та Східного і Південного Середземномор'я.

Завдання для цих програм разом з описом тих територій, на які поширюється їх дія, та індикативні фінансові бюджети окреслені в загальних рисах у Стратегічному документі ПС ЄІСП³.

Головне завдання політики ПС на зовнішніх кордонах ЄС - це підтримка сталого розвитку уздовж обох боків зовнішніх кордонів ЄС, зменшення різниці в рівневі життя населення прикордонних країн, вирішення проблем та використання можливостей, що виникають у зв'язку з розширенням ЄС або - між регіонами вздовж європейських сухопутних і морських кордонів.

Програма ПС для країн басейну Чорного моря - це одна з трьох «морських» програм, заснована в рамках стратегії ПС ЄІСП, і є одночасно однією з найбільших комплексних, незважаючи на її обмежене фінансування.

¹Європейська політика сусідства. Повідомлення Комісії Щодо Стратегічного Документу COM (2004) 373 остаточний варіант, Брюсель, 12.5.2004

² Директива (ЄС) No 1638/2006 Європейського парламенту та Ради міністрів ЄС від 24 жовтня 2006 р., яка встановлює загальні принципи, що створюють Європейський Інструмент Сусідства і Партнерства.

³ Європейський Інструмент Сусідства і Партнерства, Прикордонне Співробітництво: Стратегічний Документ на 2007-2013 рр., Індикативна програма на 2007-2010 рр.

Території, на які поширюється дія програми

Територія, на яку поширюється дія програми басейну Чорного моря, займає площу 834,719 кв. км. з населенням 74.2 мільйона осіб. Вона охоплює десять країн, деякі з яких підпадають під її дію **всією** національною територією (Вірменія, Азербайджан, Молдова і Грузія), в той час, як для інших країн програма охоплює **тільки найближчі до басейну регіони** (Болгарія, Греція, Румунія, Росія, Туреччина⁴ і Україна).

Серед десяти країн є чотири (Греція, Вірменія, Азербайджан і Молдова), які не мають виходу до Чорного моря, але, без сумніву, інтегровані або пов'язані із басейном Чорного моря історичними, економічними, культурними, соціальними або екологічними факторами. Інші шість країн регіону (Болгарія, Румунія, Росія, Туреччина, Грузія і Україна) мають прямий вихід до Чорного моря.

Процес розробки програми

Відповідно до Стратегічного документу щодо програми прикордонного співробітництва в рамках ЄІСП (ППС ЄІСП), сутністю останнього є спільна участь у процесі, заснованому на усвідомленні загальних цінностей і спільних інтересах.

ЄС не прагне нав'язати пріоритети або умови своїм партнерам. Тому ним підтримується ідея співпраці у розробці програми із залученням всіх країн-партнерів і за підтримки Європейської Комісії (ЄК) проектами технічної допомоги (ТД) як для країн-членів ЄС, так і для країн-партнерів, в процесі розробки програми⁵.

Було забезпечено спільну і рівноправну участь кожної країни під час розробки програми, а також і в інституційній структурі, створеній для впровадження програми.

Спільний орган управління програмою (СОУ) був утворений в Румунії в тодішньому Міністерстві європейської інтеграції (тепер – Міністерство з питань розвитку, громадських робіт та комунального господарства).

Країнами-партнерами влітку 2006 р. було засновано Спільну робочу групу (СРГ). Протягом року проводилися регулярні зустрічі з метою узгодження стратегії програми та визначення принципів і процедур її імплементації.

Десять країн-партнерів програми басейну Чорного моря провели консультації у відповідних регіонах із залученням представників місцевих та центральних органів влади, зацікавлених сторін та потенційних бенефіціарів.

Консультації, що проводилися в період між жовтнем 2006 р. та лютим 2007 р., дозволили визначити ключові сильні та слабкі сторони, а також відповідні можливості та загрози кожного регіону, на які поширюється дія програми.

⁴ Туреччина як країна, що веде переговори про членство, не підпадає під дію Регламенту ЄІСП (ЄС) № 1638/2006, але має право приймати участь в програмі Чорноморського басейну у відповідності із ст. 86(4) правил впровадження ПІД (Інструменту з передвступної допомоги) та ст. 9(5) Регламенту ЄІСП.

⁵ Участь країн, що не є членами ЄС, підтримувалися в процесі програмування проектом ТД «Розбудова регіональної інституційної спроможності» (*Regional Capacity Building Initiative - RCBI*), який фінансувався через програму TACIS, в той час, як Румунія та Болгарія підтримувалися через проекти, що фінансувалися програмою PHARE.

В той же час цілі, визначені Стратегічним документом щодо ППС ЄСП, розглядалися у порівнянні з цілями та пріоритетами, визначеними регіональними учасниками, що допомогло формуванню цілей та пріоритетів для програми басейну Чорного моря.

В деяких регіонах програми, наприклад в Румунії, починаючи з квітня 2007 року, були організовані додаткові заходи, що мали рекламний характер, під час яких презентувалися запропоновані програмою можливості та надавався опис дій в рамках прикордонного партнерства, які можуть бути підтримані програмою.

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО)

Після того, як було досягнуто згоди щодо основного змісту стратегії та пріоритетів програми, СОУ на початку 2007 року розпочав у співробітництві з партнерами програми та ЄК процес стратегічної екологічної оцінки (СЕО).

Характеристики напрямів, що підтримуватимуться Програмою, детальний рівень та опис напрямів, що підтримуються, зумовили необхідність проведення фахової оцінки можливого впливу на навколишнє середовище з боку окремих компонентів програми.

В рамках цієї оцінки стало можливим виробити загальну кількісну характеристику, яка демонструє вплив означених екологічних проблем – позитивний, негативний або нейтральний.

Загальним висновком СЕО була констатація, що значних екологічних проблем, які б негативно впливали на довкілля в результаті впровадження цієї програми, не існує.

У відповідності до п.10 Директиви ЄС стосовно СЕО, значні екологічні проблеми, пов'язані з впровадженням планів та програм (*ЄС – прим.пер.*), підлягають моніторингу з метою виявити на ранніх етапах непередбачувані негативні явища, щоб мати можливість здійснити відповідні коригуючі дії. Однак, у зв'язку з тим, що значних екологічних проблем, які б негативно впливали на довкілля в результаті впровадження цієї програми, не існує, то і немає необхідності створювати спеціальну систему моніторингу. Однак потрібно обов'язково включати до всіх проміжних та остаточних аудиторських звітів програми чітко зазначену вимогу оцінки екологічного впливу всіх видів діяльності та проектів (*які виконуються в межах програми – прим.пер.*)

Також обов'язковим має бути включення до проміжних аудиторських звітів запропонованих коригувальних заходів на той випадок, якщо непередбачуваний негативний вплив на довкілля регіону все ж буде виявлений в результаті такого аудиту.

Основні питання розвитку та спільні проблеми

Всі без винятку регіони, що охоплюються дією програми - як в нових країнах-членах ЄС, так і в країнах-партнерах - відстають від середнього рівня розвитку ЄС. Щорічний ВВП в середньому нижчий за 3,600 євро на душу населення, з одним лише винятком - Греції. Хоча у всіх регіонах відбувається динамічне економічне зростання, яке дещо скорочує цей розрив і створює базу для подальшого поступу, все ж до економічного паритету ще далеко.

Як наслідок, всі країни басейну Чорного моря відчують сильний тиск фактору міграції, який разом з «міграційною привабливістю» завдяки близькості до багатих європейських економік призводить до від'ємного або навіть суттєво від'ємного балансу «чистої» міграції. У деяких випадках міграція настільки сильна, особливо серед працездатного

населення і найбільш кваліфікованих працівників, що це створює перешкоди для місцевого розвитку. Кількісно-якісні характеристики інфраструктури регіонів відображають загальний рівень економічного розвитку. Нерозвиненість транспортної інфраструктури зумовлює низький рівень економічного розвитку, навіть враховуючи іноді відносно низьку інтенсивність використання певної частини цієї інфраструктури. Комунальна інфраструктура загального користування також ще недорозвинена, а якісна питна вода недоступна для багатьох мешканців регіонів, особливо в сільській місцевості. Крім того, даються взнаки інші спільні проблеми. Серед них – нещодавні внутрішні та міжнародні конфлікти, які перетворилися на «заморожені», нелегальна торгівля людьми, нелегальна міграція; проблеми, пов’язані з географічними умовами регіону, і недостатньо розвинені соціальна та економічна інфраструктури.

Проте найактуальнішою проблемою, означеною як така партнерами для стратегії програми, є деградація навколишнього середовища, яка насамперед полягає в географічних особливостях басейну, але також прискорюється завдяки людському факторові, особливо через геополітичні і економічні зміни, що сталися на початку 90-х років.

Всі країни регіону є надзвичайно енергоємними, що дуже впливає на довкілля. Недостатній розвиток екологічної інфраструктури спричиняє до сильного забруднення, особливо річок, які належать до басейну Чорного моря та безпосередньо самого Чорного моря.

Стратегія

Партнери розробили стратегію програми, спираючись на ряд головних принципів:

- Визначення послідовних стратегічних рамок, в яких об’єднуються стратегія ПС ЄІСП та специфічні проблеми, що виявилися після проведення аналізу регіону
- Вибір реалістичної узагальненої мети в рамках стратегії ПС ЄІСП, беручи до уваги фінансовий бюджет програми
- Вибір конкретних завдань, у розв’язанні яких можуть брати практичну участь партнери програми, з урахуванням чинних адміністративних та законодавчих рамок країн-партнерів, так само як і обмеженого досвіду потенційних партнерів в сфері ПС
- Схвалення стратегії, яка може максимізувати вплив на культурному рівні, та розповсюдження інформації щодо можливостей партнерства і співробітництва з метою вирішення спільних проблем, з якими стикаються народи, що проживають у басейні Чорного моря

Цілі та пріоритети

Враховуючи прийняті стратегічні принципи програмування (для ЄС – *прим.пер.*), партнери погодилися, що загальною метою програми є **досягнення більш ефективного регіонального партнерства та співробітництва.**

Прагнучи до цієї мети, програма націлена на досягнення і більш широкої мети: **“потужніший та сталий економічний і соціальний розвиток регіонів басейну Чорного моря”.**

Три **конкретні цілі** програми базуються на положеннях, визначених у Стратегічному документі щодо ПС ЄІСП:

1. Сприяння економічному і соціальному розвитку в прикордонних областях
2. Співпраця, спрямована на вирішення спільних проблем
3. Сприяння співробітництву на місцевому, та міжособистісному рівнях

Ці три конкретні мети будуть досягатися за допомогою трьох пріоритетів, і все разом сформує програмний підхід для досягнення цих цілей:

1. Підтримка ПС задля економічного розвитку, заснована на об'єднаних ресурсах
2. Створення ресурсів горизонтальних контактів та можливостей задля захисту і збереження довкілля
3. Культурні та освітні ініціативи для формування спільного культурного середовища на території країн басейну Чорного моря

Три пріоритети будуть впроваджені шляхом здійснення 8 заходів на операційному рівні. Ці заходи детально представлені в Розділі 4 цього програмного документу.

З чотирьох основних цілей програмного документу, одна - «Створення ефективних та безпечних кордонів» стратегії ЄІСП ПС - не буде актуалізована програмою басейну Чорного моря протягом 2007-2013 рр.

Фінансові видатки та фінансовий план програми

Програма буде фінансуватися через ЄІСП та Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР). Інструмент передвступної допомоги (ІПД) фінансуватиме участь Туреччини, як країни, що веде переговори з ЄС щодо вступу. Всі країни-партнери будуть співфінансувати проекти, забезпечуючи кожна по 10% від внеску ЄС. Ці 10% від частки ЄС будуть спрямовані на ТД, що фінансуватиме таку діяльність з менеджменту програми, яка не покривається партнерами, як-от операційні витрати СОУ, кошти на утримання якого будуть надані Румунією.

Загальний бюджет ЄІСП на період дії програми (2007-2013 рр.) складає 17,305,944 Євро. Індикативне асигнування з фондів ІПД для фінансування участі Туреччини у програмі складає 1,000,000 Євро на рік на період 2007–2009 рр. (підлягає щорічному затвердженню шляхом прийняття щорічних фінансових протоколів).

Стратегія впровадження

Відповідно до одного з принципів Стратегічного документу щодо ПС ЄІСП, всі партнери програми матимуть рівний статус і нести будуть спільну відповідальність за неї.

Ця спільна відповідальність почалася із заснування СРГ з метою забезпечення програмного процесу і буде продовжуватися на стадії впровадження із створенням наступних спільних структур, відповідальних за імплементацію програми:

- **Спільний орган з управління (СОУ):** несе відповідальність за менеджмент та впровадження програми;
- **Спільний моніторинговий комітет (СМК):** здійснює нагляд та моніторинг виконання програми;
- **Комітет з відбору (КВ):** оцінює проектні пропозиції;
- **Спільний технічний секретаріат (СТС):** забезпечує підтримку СОУ та СМК;
- **Орган з аудиту (ОА):** проводить щорічний фінансовий аудит витрат та обліку СОУ;
- **Національні органи влади (НОВ): партнери СОУ протягом програмного періоду,** відповідають за координацію програмного процесу в своїх країнах, підтримку виконання програми, фінансове управління фондами у випадку держав-членів ЄС, включаючи повернення будь-яких коштів, витрачених не за призначенням на їх території, за участь у зустрічах СМК та надання на затвердження СМК кандидатів у якості членів КВ.

В країнах-партнерах⁶, що не є членами ЄС, НОВ підписуватимуть Фінансову угоду з ЄС, яка визначатиме розподіл відповідальності між країнами-учасницями.

Участь в програмі Туреччини визначається спеціальними положеннями програми. **Центральний офіс з фінансування та претензійно-договірної роботи (ЦОФР) в Туреччині** виконуватиме роль уповноваженого державного органу для турецьких партнерів програми, які братимуть участь у спільному проекті у випадку фінансування з фондів ІІД. Функції НОВ у Туреччині виконуватиме **Операційна структура**.

Проекти виконуватимуться шляхом співробітництва, що завжди передбачатиме залучення учасників як з боку країн-членів ЄС, так і з країн-партнерів, які не є членами Євросоюзу. Участь партнерів з Туреччини можлива лише в трьохсторонніх проектах із залученням щонайменше одного партнера з країни-члена ЄС та одного партнера із країни ЄІСП або Росії.

Кожну групу партнерів очолюватиме **Бенефіціар / Провідний партнер**⁷, який відповідатиме за питання фінансового менеджменту проекту та підписання контракту з СОУ від імені групи партнерів. Для Туреччини будуть встановлені спеціальні процедури на основі Правил впровадження ІІД.

Перелік НОУ країн-учасників програми

Вірменія:	Міністерство фінансів та економіки
Азербайджан:	Міністерство економічного розвитку
Болгарія:	Міністерство регіонального розвитку та громадських робіт
Грузія:	Бюро державного міністра
Греція:	Міністерство економіки та фінансів
Республіка Молдова:	Міністерство економіки та торгівлі
Російська Федерація:	Міністерство регіонального розвитку
Туреччина:	Турецьке агентство зі співробітництва та розвитку
Україна:	Міністерство економіки

⁶ Країни-партнери визначається відповідно до ст. 2 Директиви (ЄС) No 951/2007

⁷ **Бенефіціар** визначається відповідно до нових Правил впровадження ЄІСП, ст.. 2.2.

2. Опис та аналіз географічних регіонів, пов'язаних з цією програмою

2.1 Опис регіону, на яку поширюється дією програми

Країни, що беруть участь в програмі басейну Чорного моря, належать до трьох різних груп:

- Країни, що включені в Додаток до Регламенту ЄІСП № 1638/2006: Вірменія, Азербайджан, Грузія, Молдова, Росія та Україна;
- Країни-члени ЄС: Болгарія, Греція та Румунія;
- Країни, які ведуть переговори щодо вступу до ЄС: Туреччина.

Наступні регіони та/або країни формують зону, яка підпадає під дію Програми басейну Чорного моря, як це визначено у стратегії ПС ЄІСП ⁸:

- Болгарія: регіони групи NUTS II (північно-східні та південно-східні) *(від франц. nomenclature des unités territoriales statistiques, NUTS - номенклатура територіальних одиниць для цілей статистики - стандарт територіального поділу країн для статистичних цілей. Стандарт був розроблений Європейським Союзом і детально охоплює лише країни ЄС. Територіальні одиниці (NUTS-одиниці), що підпадають під даний стандарт, мають відповідати адміністративно-територіальним одиницям країн, але в деяких випадках цього немає – прим.пер.).*
- Греція: регіони групи NUTS II (центральна та анатолійська (східна) Македонія, а також Фракія)
- Румунія : регіони групи NUTS II (південно-східний регіон)
- Росія: Ростовська область, Краснодарський край і Республіка Адігея
- Туреччина : регіони, подібні до регіонів групи NUTS II, а саме: Костянтинополь (Стамбул), Текірдаг, Коджаелі, Зонгюлдак, Кастамону, Самсун, Трапезунд⁹
- Україна: Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька та Донецька області, Автономна Республіка Крим і м. Севастополь
- Вірменія, Азербайджан, Грузія, Молдова: всі регіони цих країн

⁸ Стратегічний документ щодо ПС ЄІСП, додаток 2 географічна відповідність

⁹ Більш детально: регіони, еквівалентні NUTS II: TR10 (Костянтинополь (Стамбул)), TR21 (Текірдаг, Едірне, Кіркларелі), TR42 (Коджаелі, Сакар'я, Дюздже, Болу, Ялова), TR81 (Зонгюлдак, Карабюк, Бартин), TR82 (Кастамону, Джанкірі, Синоп), TR83 (Самсун, Токат, Чорум, Амасія) and TR90 (Трапезунд, Орду, Гіресун, Різе, Артвін, Гюмюшхане)

Огляд¹⁰

Регіон басейну Чорного моря завжди був перехрестям цивілізацій, боротьбою Ісламу та Православ'я, місцем злиття візантійської, турецької, та європейської політичної та громадської культури. Територія, що оточує Чорне море, була місцем становлення кількох найбільших давніх цивілізацій в історії людства, як це описано одним експертом в історії регіону¹¹: «На різних етапах історії, землі навколо Чорного моря були кордонами в двох головних значеннях: як *колиска* різних народів, визначена їх становищем в різних імперіях та державах, а також як основа, на якій формувалася запозичені ззовні культурна та політична ідентичність». Як зазначав цей же вчений, жоден з цих кордонів довго не існував, і часи запустіння змінювалися періодами міцної інтеграції Середземноморської та Європейської цивілізацій.

На теперішній час існує спільне прагнення населення цього регіону рухатися в напрямі мирної та плідної інтеграції.

На сьогодні басейн Чорного моря дедалі більше стає вирішальним геостратегічним перехрестям для майбутнього розширеної Європи. Цей регіон вже створив декілька найсерйозніших проблем для безпеки сьогодишньої та завтрашньої Європи: від легальної та нелегальної міграції до Європи - до екологічної деградації; від ненадійності енергопостачання - до нелегальної торгівлі наркотиками та зброєю. Не останню роль відіграють також «заморожені» конфлікти.

¹⁰ Хоча тільки чотири з країн учасниць повністю охоплюються дією програми, статистична інформація (за виключенням площі території та демографічних показників) представлена для всіх країн учасниць на національному рівні, оскільки така статистична інформація відсутня на рівні відповідних регіонів

¹¹ З книги: С. Кінг, "Чорне море", 2004 (C. King, "The Black Sea", 2004)

Рівень економічного розвитку є дуже нерівномірним в регіонах, що безпосередньо виходять до Чорного моря; однак якщо брати всі регіони, які підпадають під дію програми, від Греції на заході до Азербайджану на сході, тоді ця нерівномірність стає вражаючою. До того ж, в більшості держав-партнерів регіони, які охоплюються дією програми, відносяться до найменш розвинутих в контексті своїх країн.

Регіони, що належать до країн-членів ЄС в басейні Чорного моря, значно відстають в своєму розвитку від інших регіонів ЄС.

Велика розбіжність у розвитку між ЄС взагалі та регіонами, охопленими дією програми басейну Чорного моря, є однією з визначальних структурних проблем для всього ЄС та країн-партнерів, які не є членами ЄС. Скорочення цієї відстані є бажаною метою для всіх учасників програми у відповідних регіонах басейну Чорного моря на найближче майбутнє.

Розвиток макроекономічної ситуації останнім часом є відносно однорідним та свідчить про позитивну динаміку.

Фактично, цифри зростання ВВП країн регіону є вищими, ніж ці ж показники загалом по ЄС. Ріст ВВП в середньому по Чорноморському басейну є в два-три рази вищим ніж загалом по ЄС, що достатньо чітко показує тенденцію до скорочення різниці у розвитку.

Структура економік регіонів басейну Чорного моря надзвичайно неоднорідна. В Греції відносно домінуючим є **сектор послуг**, особливо в сфері туризму та морської економіки. В Туреччині туризм, торгівля та державні послуги теж переважають (65.2%), за ними слідує сектор промисловості (25.6%). Інші країни в цьому регіоні - Росія, Молдова, Румунія, Україна, Болгарія та Азербайджан - демонструють більш **індустріальну орієнтацію** економіки. Це ж справедливо і для їх регіонів, що охоплені дією програми, хоча відносна вага сектора послуг у відповідних регіонах України та Росії, особливо у сфері туризму та морської економіки, дещо вища, ніж загальнодержавний рівень, завдяки їх наближеності до моря. В інших країнах, включаючи Вірменію та Грузію, та меншою мірою - Молдову, помітніше представлений **сільськогосподарський сектор**.

Система державного управління, що переважає в країнах регіону (за винятком Греції), побудована за дворівневою схемою: центральні та місцеві органи державного управління зі значним обсягом повноважень центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) та дуже незначним обсягом повноважень місцевих органів влади на місцевому та регіональному рівнях. Цей факт становить значну проблему для програми. Фактично, створення можливостей для органів місцевої влади та місцевого самоврядування щодо вироблення та впровадження стратегій місцевого розвитку буде серед перших пріоритетів програми, разом з іншими, які спрямовані на вирішення проблем сталого розвитку.

Територія та демографія

Регіони басейну Чорного моря, що підпадають під дію програми, охоплюють територію у **834,719 кв. км.** з населенням **74.2 млн. осіб**. Щільність населення складає в середньому біля 89 осіб на кв.км, коливаючись від 2237 осіб на кв.км у високоурбанізованому Костянтинополі (Стамбулі) до 30 осіб на кв.км у Кастамону (Туреччина). Без врахування Костянтинополя (Стамбула), середня щільність населення в зоні дії програми басейну Чорного моря складає 78 осіб на кв.км. Це приблизно на третину менше середньої щільності населення по ЄС (115.6 особи на кв.км.).

Зона дії програми характеризується наявністю як декількох великих **сільських регіонів**, зокрема в Росії, Україні, Туреччині і Болгарії, так і 8 великих **міст-«мільйонників»** (при цьому троє з них – столиці відповідних держав), а саме: Костянтинополя (Стамбула), Салонік, Баку, Тбілісі, Єревану, Донецька, Ростова й Одеси. В середньому частка міського населення від загальної чисельності населення в зоні дії програми становить біля 59%. Цей відсоток нижчий, ніж в більшості країн Європейського Союзу, але вже достатньо високий, щоб говорити про наявність багатьох екологічних, соціальних та економічних проблем, спричинених процесом урбанізації.

Таблиця 2.1 – Територія та населення відповідних регіонів

	<i>Площа (км²)</i>	<i>Кількість мешканців (тисячі)</i>	<i>З яких: міські (%)</i>	<i>З яких: сільські (%)</i>	<i>Щільність населення (ос./км²)</i>
Азербайджан	86.600	8.436	52	48	97
Грузія	69.700	4.315	52	48	62
Вірменія	29.743	3.216	64	36	108
Молдова	33.843	3.383	41	59	100
Росія	184.600	9.980	58	42	54
Болгарія	33.679	2.132	55	45	63
Греція	33.303	2.523	67	33	76
Україна	174.819	13.595	74	26	78
Румунія	35.762	2.850	54	46	80
Туреччина	152.671	23.811	73	27	156
Загалом по області дії програми басейну Чорного моря	834.719	74.241	59	41	89

Джерело: статистичні органи країн-партнерів

Демографічна ситуація в країнах, залучених до програми, загалом стабільна, хоча й неоднорідна: якщо в Азербайджані та Туреччині має місце природній **приріст** населення, то у Болгарії, Грузії, Молдові та Україні зафіксовано **зменшення** населення протягом декількох минулих років.

В регіоні басейну Чорного моря населення старше 65 років становить приблизно 15%¹², порівняно з 17% в середньому по ЄС. Різниця значною мірою пояснюється від'ємним показником середньої тривалості життя порівняно з народжуваністю. Фактично середня тривалість життя в регіоні становить 71 рік, із значною неоднорідністю – від 65 років в Росії до 79 років в Греції¹³. Так чи інакше, ці цифри нижчі за середню тривалість життя в ЄС (76 років – чоловіки, 81 – жінки в 2005 р.¹⁴).

¹² Дивись додаток щодо статистичних даних (за виключенням Туреччини)

¹³ Світовий Банк Показники світового розвитку (World development indicators (WDI), 2004)

¹⁴ Статистичний довідник ЄС 2006-2007

Таблиця 2.2 – Коефіцієнт (нетто) міграції 2000-2005

	%
Вірменія	-6,6
Азербайджан	-2,4
Болгарія	-1,1
Грузія	-10,8
Молдова	-12,5
Російська Федерація	1,03
Туреччина	-0,1
Україна	-0,7
Румунія	-2,5
Греція	2,08
Європа	2,2

Джерело: ООН – Населення світу: перспективи 2007 (UN - World population prospects 2007)

Як видно з таблиці 2.2, регіон відіграє центральну роль як «ворота» до Європи для багатьох легальних та нелегальних мігрантів, а також виступає джерелом цих міграційних потоків. Серед учасників програми басейну Чорного моря лише Греція та Росія в цілому мають позитивний коефіцієнт «чистої» міграції за період 2000-2005 рр. Всі інші країни, включаючи нових членів ЄС – Болгарію та Румунію, демонструють від’ємні показники, а в деяких випадках навіть різко від’ємні, як наприклад Молдова, для якої показник «чистої» міграції складає -12% за згаданий період. Міграційний баланс є навіть помітно від’ємнішим серед активної частини населення. Інформація, наявна на регіональному рівні, не є настільки детальною, але баланс міграційних потоків може бути оцінений як від’ємний в більшості регіонів, що підпадають під дію програми, включно з таким російським регіоном, як Краснодарський край, який відрізняється від середнього показника по Росії. Той факт, що нові члени ЄС в цьому регіоні також роблять «внесок» у збільшення міграційних потоків, що прямують до ЄС, має чітку відмінність від міграційної динаміки на інших кордонах ЄС. Наприклад, у випадку басейну Середземного моря частина міграційних потоків відбувається всередині регіону, а на півночі Середземномор’я Іспанія, Італія та Греція відчувають економічний та соціальний вплив імміграції. Як наслідок, однією з основних цілей співробітництва в Чорноморському регіоні є посилення регіональний розвиток з усіх частин басейну з метою протидії тим силам, що підштовхують міграційні потоки до іншої частини ЄС.

Структура та показники економічного розвитку

Показники ВВП відображають значну нерівність між економіками країн регіону - від близько 650 євро на душу населення для Молдови до приблизно 14,400 євро на душу населення для Греції, із середнім значенням 3,270 євро на душу населення 2005 року. Цей показник більш ніж в шість разів нижчий від середнього по ЄС показника ВВП на душу населення, і відповідає рівню доходів вище середнього згідно з класифікатором Світового банку.

Таблиця 2.3 – ВВП на душу населення, поточні ціни (1000 Євро)

Країна	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Вірменія	0,36	0,48	0,53	0,62	0,71	0,82	0,89
Азербайджан	0,47	0,50	0,55	0,63	0,75	1,07	1,72
Болгарія	1,14	1,23	1,43	1,84	2,25	2,49	2,66
Грузія	0,50	0,53	0,56	0,66	0,87	1,07	1,27
Греція	7,47	7,71	8,76	11,33	13,49	14,46	14,79
Молдова	0,25	0,30	0,33	0,40	0,52	0,60	0,66
Румунія	1,21	1,31	1,50	1,96	2,49	3,27	3,78
Росія	1,28	1,52	1,71	2,15	2,97	3,87	4,56
Туреччина	2,22	1,58	1,93	2,49	3,09	3,64	4,10
Україна	0,45	0,56	0,63	0,75	0,99	1,25	1,45

Джерело: Міжнародний Валютний Фонд, База даних Світового економічного огляду, квітень 2006

Таблиця 2.4 – ВВП на душу населення, паритет купівельної спроможності (purchasing-power-parity (PPP) per capita GDP) (1000 Євро)

Країна	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Вірменія	1,43	1,89	2,18	2,53	2,84	3,07	3,25
Азербайджан	1,84	1,99	2,17	2,45	2,74	3,31	4,25
Болгарія	4,52	4,85	5,21	5,59	6,09	6,64	7,20
Грузія	1,61	1,74	1,87	2,14	2,35	2,61	2,79
Греція	11,97	12,74	13,41	14,28	15,24	16,12	16,93
Молдова	1,09	1,19	1,30	1,43	1,57	1,71	1,83
Румунія	4,18	4,54	4,87	5,25	5,85	6,32	6,80
Росія	5,19	5,62	6,00	6,61	7,31	7,95	8,57
Туреччина	4,73	4,41	4,62	4,90	5,39	5,72	6,03
Україна	2,96	3,35	3,61	4,08	4,73	5,16	5,59

Джерело: Міжнародний Валютний Фонд, База даних Світового економічного огляду, квітень 2006

Якщо порівнювати паритет купівельної спроможності (ПКС), то картина виявиться дещо відмінною: деякі країни займуть нижчі позиції, ніж це спостерігалось при оцінках в поточних цінах. Це особливо стосується Туреччини. Деякі інші країни, як Болгарія, демонструють набагато вищу купівельну спроможність, ніж це вимірюється в поточних цінах.

Таблиця 2.5 - ВВП на душу населення, паритет купівельної спроможності та поточні ціни

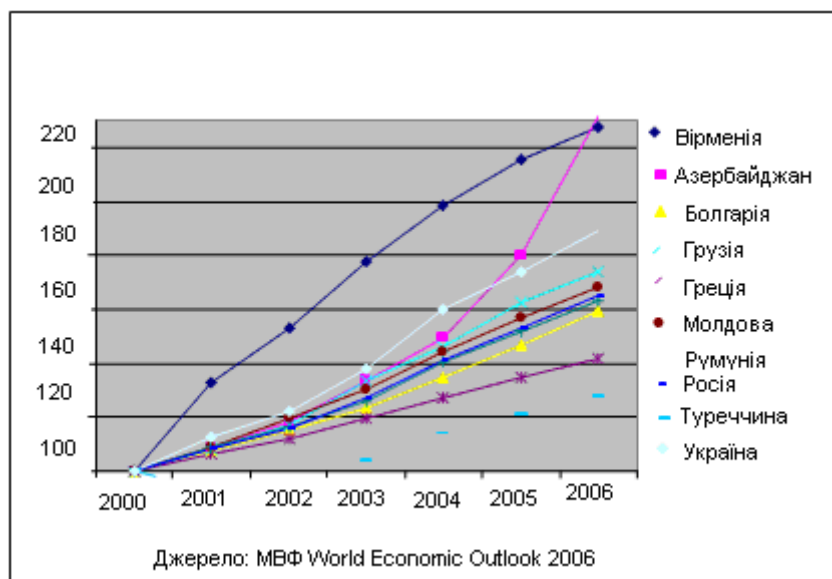
В ПКС (1000 Євро)		В поточних цінах (1000 Євро)	
Греція	16,93	Греція	14,79
Росія	8,57	Росія	4,56
Болгарія	7,20	Болгарія	4,10
Румунія	6,80	Румунія	3,78
Туреччина	6,03	Туреччина	2,66
Україна	5,59	Україна	1,72
Азербайджан	4,25	Азербайджан	1,45
Вірменія	3,25	Вірменія	1,27
Грузія	2,79	Грузія	0,89
Молдова	1,83	Молдова	0,66

Джерело: Міжнародний Валютний Фонд, База даних Світового економічного огляду, квітень 2006

Чорноморський басейн розвивається за динамічним економічним сценарієм, згідно з яким більшість відповідних (до умов програми – прим.пер.) регіонів країн басейну Чорного моря переживають інтенсивне економічне зростання протягом декількох останніх років, що перевищує загальний рівень економічного зростання в середньому по ЄС. Станом на 2004 рік зростання ВВП для 8 з 10 країн регіону було вищим, ніж 7%, а середнє зростання ВВП по регіону складало 7.8%¹⁵. Це призвело до незначного збільшення розриву між найвищим та найнижчим рівнями доходів в регіоні, навіть якщо разом всі країни регіону і наблизилися за своїм рівнем до Греції.

¹⁵ Статистика ООН

Таблиця 2.6 – Розвиток ВВП на душу населення в ПКС, індекс 2000 р. = 100

Відповідні (до умов програми – прим.пер.) регіони, у разі, коли країна повністю не підпадає під дію програми, часто демонструють нижчий ВВП на душу населення, ніж в середньому на національному рівні, як у випадку України, Болгарії та Румунії¹⁶.

Структура продуктивних сил відповідного регіону програми басейну Чорного моря включає велику частку сільськогосподарського та промислового секторів (в економіці регіону – прим. пер.), ніж в середньому по ЄС.

Сільське господарство складає біля 14% від загального ВВП, промисловий сектор - 30%, а сектор послуг - 56%.

Регіони демонструють значне розмаїття в цьому відношенні, від цілком аграрних регіонів до індустріально високорозвинених промислових регіонів, які в деяких випадках пов'язані з нафтовою промисловістю, а також економік, що орієнтовані на туристичні послуги.

Великі енергетичні та мінеральні ресурси басейну Чорного моря мають суттєвий економічний вплив на багато регіонів, що підпадають під дію програми. Більшість країн басейну Чорного моря мають добре розвинену нафтогазову промисловість - або як виробники (Росія, Азербайджан) або як власники транзитних трубопроводів та морського транспорту для перевезення цих ресурсів до Європи (Росія, Грузія, Румунія, Туреччина та Україна).

Регіони басейну Чорного моря знаходяться під безпосереднім впливом власників енергетичних мереж та майбутніх транзитних коридорів енергоресурсів до ЄС, виступаючи «полем битви» для основних трансєвропейських транзитних інфраструктур для енергоресурсів, як вже існуючих, так і запланованих.

Зовнішня торгівля та інвестиції

Більшість країн Чорноморського регіону мають виразно від'ємний торговельний баланс, який контрастує в багатьох з них із значним позитивним балансом інвестиційних потоків.

¹⁶ Див. Додаток. Статистичний огляд відповідних регіонів

Як торговельні, так і інвестиційні потоки майже повністю орієнтовані на зовнішніх (тобто за межами Чорноморського регіону) торговельних та фінансових партнерів з деякими винятками, такими, як грецькі економічні ініціативи в деяких сусідніх з басейном Чорного моря країнах.

Всі держави регіону, окрім Росії та України, мають від'ємний баланс зовнішньої торгівлі. Дефіцит зовнішньоторговельного балансу загалом по регіону складає до 38% від ВВП.

В більшості країн цей негативний баланс зростає, за винятком Росії, де профіцит зовнішньоторговельного балансу є суттєвим і останнім часом має тенденцію до зростання. Частка зовнішньої торгівлі власне між країнами, які належать до басейну Чорного моря, залишається незначною, і головним чином складається з енергоресурсів.

Таблиця 2.7 – Торговельний баланс (експорт – імпорт) в % до ВВП

	2002	2003	2004	2005
Вірменія	-18	-18	-15	-13
Азербайджан	-7	-24	-24	3
Болгарія	-7	-9	-10	-16
Грузія	-13	-14	-12	-12
Молдова	-25	-34	-31	-38
Росія	11	11	13	13
Туреччина	-2	-4	-6	-7
Україна	4	3	7	1
Румунія	-6	-7	-9	-10
Грузія	-9	-9	-9	-7
Країни Єврозони	3	2	2	1

Джерело: Індикатори розвитку Світового банку

Здатність країн-партнерів експортувати високотехнологічну продукцію набагато нижча від середнього показника по ЄС; винятки становлять лише Росія та Греція. Грузія також демонструє дуже високий показник, але це - ймовірно - внаслідок відмінності статистичної структури цього показника в Грузії та дуже обмеженого переліку товарів, що експортуються з цієї країни.

Таблиця 2.8 – Частка високотехнологічного експорту в загальному експорті

	2002	2003	2004	2005
Вірменія	1	1	1	1
Азербайджан	8	5	2	1
Болгарія	4	4	4	5
Грузія	44	18	38	23
Молдова	5	3	4	3
Росія	13	19	9	8
Туреччина	2	2	2	2
Україна	5	7	6	4
Румунія	3	4	3	3
Грузія	12	12	11	10
Країни Єврозони	16	16	16	16

Джерело: Індикатори розвитку Світового банку

Стимулювання прямих іноземних інвестицій

Зовнішня макроекономічна рівновага підтримується на сьогодні декількома ключовими позитивними факторами, що збалансовують великий дефіцит торговельного балансу країн

басейну Чорного моря. До таких позитивних факторів відносяться прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які майже дорівнюють сумам грошових переказів (*маються на увазі перекази здебільшого через мережі Western Union, Moneygram тощо – прим. пер.*), що здійснюють емігранти (*здебільшого нелегальні – прим. пер.*) в країни, де в них залишились сім'ї.

Вплив ПІІ є кардинальним для прискорення економічного розвитку, зростання передових технологій та ліквідації причин, що спонукають найбільш кваліфікованих та освічених працівників емігрувати.

Всі країни в цьому регіоні довели свою привабливість для ПІІ. Загалом по регіону, ПІІ як основний показник у відсотках до ВВП є набагато вищим, ніж в середньому по ЄС. Більш того, всі країни регіону демонструють зростання цього показника протягом останніх п'яти років. В цьому контексті тільки Греція є винятком, із показником нижчим, ніж в середньому по ЄС.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) головним чином спрямовані на видобуток природних ресурсів, розбудову енергетичної інфраструктури (*нафто- та газопроводів, ліній електропередач тощо – прим. пер.*) і, що найбільш важливо, на створення виробничих підприємств. Останнє відбувається завдяки конкуренції в пропозиції робочої сили в регіоні, з високою наявністю кваліфікованих працівників та низьким рівнем заробітної плати, про що буде описано нижче в розділі, який стосуватиметься ринку праці.

Таблиця 2.9 – Частка ПІІ у ВВП

	2002	2003	2004	2005
Вірменія	4,66%	4,31%	6,12%	5,27%
Азербайджан	22,33%	45,15%	40,97%	13,37%
Болгарія	5,81%	10,52%	10,92%	9,81%
Грузія	4,93%	8,52%	9,74%	7,03%
Молдова	5,06%	3,72%	3,30%	6,81%
Росія	1,00%	1,84%	2,62%	1,98%
Туреччина	0,62%	0,73%	0,95%	2,70%
Україна	1,63%	2,84%	2,65%	9,42%
Румунія	2,50%	3,10%	8,53%	6,73%
Грузія	0,04%	0,76%	1,01%	0,28%
Країни Єврозони	0,04%	0,76%	1,01%	0,28%

Джерело: Індикатори розвитку Світового банку

Двома основними чинниками, які можуть перешкоджати цьому сценарію в наступні роки, є конкуренція з іншими регіонами, особливо з азіатськими, стосовно вартості робочої сили та природних ресурсів, а також ризики, що пов'язані з відновленням політичної та економічної нестабільності.

Вступ Румунії та Болгарії в ЄС справляє як позитивний, так і негативний вплив на потоки ПІІ. З одного боку, в цих країнах наявна тенденція стабілізації економіки та законодавчої бази, а з іншого – очевидно, що відбувається зростання вартості робочої сили зумовлене інтеграцією ринків праці цих країн до ринку ЄС. Ці чинники можуть викликати перенесення потоків ПІІ в інші регіони того ж самого басейну Чорного моря.

Ринок праці

Частка працездатного населення в країнах басейну Чорного моря становить в середньому більше 50%. Рівень зайнятості становить близько 45%, що майже на 20% нижче, ніж в

середньому цей показник по ЄС, який досяг 65% у 2005 році¹⁷. Однак це значення для басейну Чорного моря є середнім (узагальненим), тому що існують сильні демографічні відмінності між 10-ма країнами, з найнижчим рівнем зайнятості у Вірменії та Молдові і найвищим - близьким до середнього показника Євросоюзу - в таких країнах, як Грузія і Україна.

Рівень безробіття складає в середньому 9.1% від працездатного населення. Цей відсоток дуже близький до середньої величини по ЄС (в 2005 році він становив 7.9% для ЄС-15 та 8.8% для ЄС-25), але знов-таки спостерігається велика розбіжність на регіональному рівні (від 1.4% до 18.2%).

Ці відмінності серед країн Чорноморського басейну зумовлюються як структурною різноманітністю їхніх економік (часткою важкої промисловості «радянського» зразка, вагою сільськогосподарського сектора тощо), так і темпом економічного розвитку та реструктуризацією виробничих галузей в регіоні (зниження частки державної власності, зростання сфери послуг і нафтової промисловості, тощо).

Країни регіону також нерівномірні в соціально-економічних умовах розвитку в залежності від віку та статі. Молодь більше потерпає від безробіття. Безробіття серед жінок становить в середньому половину від загального рівня безробіття в зоні дії програми, але із значною нерівномірністю на регіональному рівні, чітко відображаючи різні ступені інтеграції жінок на ринку праці. Так наприклад, безробіття серед жінок в два-три рази вище, аніж безробіття серед чоловіків, у відповідних регіонах Росії, Вірменії, України та Греції, але в Молдові і Румунії цей показник значно нижчий і тільки у Туреччині досягає 28% від загального показника безробіття. Проте, сильна різноманітність структур національних економік країн регіону вимагає коректності при здійсненні прямих порівнянь між випадками прикладами показників країнам регіону.

Рівень заробітної плати також відображає структуру національних економік, тільки в Греції він заробітної плати близький до середнього рівня ЄС. Всі інші країни мають рівень заробітної плати нижчий від рівня Греції на 10%-25% .

Таблиця 2.10 – Середньомісячна заробітна плата (оцінка)

	Рік	Середньо- місячна з/п в євро
Азербайджан	2005	113,3
Греція	2005	91,3
Вірменія	2005	116,9
Молдова	2005	83,8
Росія	2005	238,3
Болгарія	2005	161,0
Греція	2004	1315,0
Україна	2005	150,8
Румунія	2004	207,7
Туреччина	2005	291,9

Цей рівень заробітної плати виступає одночасно як перевага для зростання і конкуренції, і як загроза сталому розвитку. Навиразнішим позитивним наслідком низького рівня заробітної плати в регіоні є збільшення привабливості ПІІ. Як показано вище, ПІІ складають дуже істотну частку загальних інвестицій в регіоні. За відсутності інших стримуючих чинників, таких як політична нестабільність, корупція і недосконале

¹⁷ Щорічник Eurostat 2006-2007; Статистичний огляд придатних регіонів

законодавство, низька вартість робочої сили у виробничому секторі є суттєвим фактором, який стимулює високу конкурентноспроможність на міжнародних ринках. В той же час дуже низька зарплата і близькість до ринку праці Євросоюзу спонукають як до легальної, так і до нелегальної міграції. Міграція часто охоплює найбільш кваліфікованих працівників і найбільш динамічну частину працездатного населення.

Інфраструктура

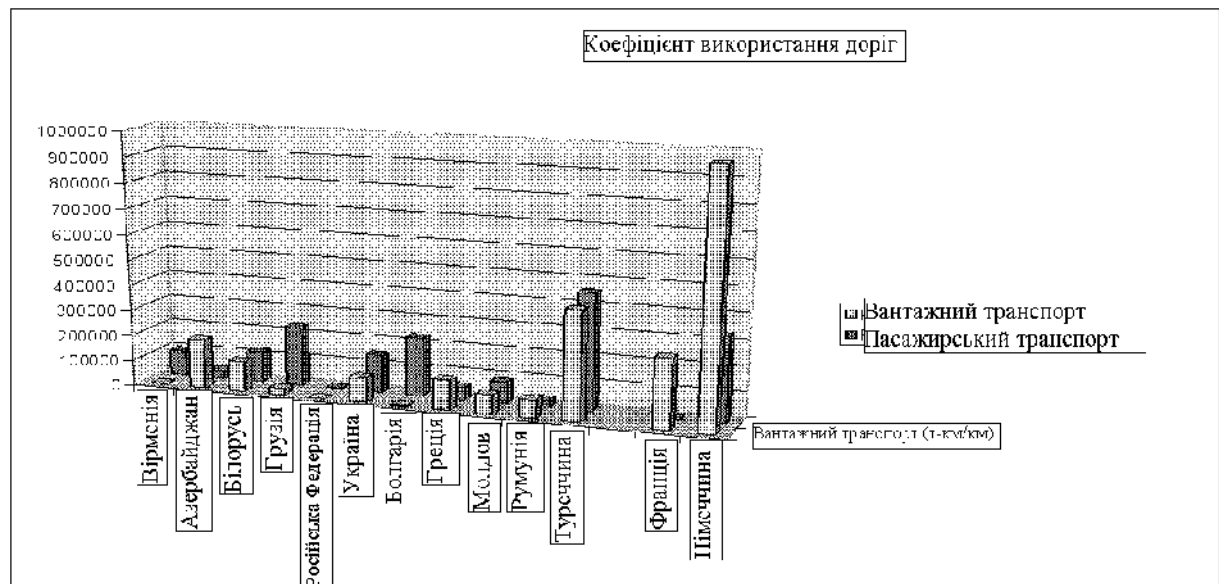
Активи країн регіону в сенсі державної інфраструктури відображають вплив трьох головних чинників:

- Низький економічний розвиток країн-партнерів порівняно з рівнем ЄС;
- Швидке економічного зростання і реструктуризації національних економік як результат реформ, розпочатих у 90-х роках;
- Зростаюча інтеграція економік європейських і азіатських країн.

Ці чинники призвели до значного зростання за минулі роки транснаціональних транспортних потоків в Чорноморському басейні, так само, як і до появи нових вимог щодо ефективності міжнародних перевезень. Спостерігаються позитивні тенденції в розвитку транспортної інфраструктури, але вона все ще відстає в розвитку комбінованого перевезення і сучасних логістичних технологій, а також має низький рівень інформатизації.

Коефіцієнт дорожнього використання, визначений як тонна-кілометр/кілометр, в цій зоні є все ще набагато нижчим, ніж в інших країнах ЄС, за винятком Туреччини. З іншого боку, середня кількість пасажирів на кілометр, вже наближається до середнього показника деяких країн Євросоюзу.

Таблиця 2.10 – Коефіцієнт дорожнього використання

Джерело: А. Піре. Розвинута магістральна інфраструктура навколо Чорного моря – Третя міжнародна конференція «Формування транспортної мережі у зона Чорного моря» Одеса/Україна, 9-11 червня 2004 р.

Відновлення **транспортних** систем та маршрутів в зоні Чорноморського басейну поєднує національні транспортні програми з планами розвитку панєвропейських транспортних коридорів. На регіон Чорноморського басейну поширюються три головних ініціативи щодо транспортних мереж, заходи в рамках яких зараз знаходяться в процесі розробки:

- Транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія (програма TRACECA). Започаткований 1993 року, нині охоплює 14 країн басейну Чорного моря і Середньої Азії;
- «Центральна транспортна вісь» включає північ Чорноморського узбережжя (пов'язує Центральну Європу з Україною);
- «Південно-східна транспортна вісь» включає південь Чорноморського узбережжя (пов'язує Балкани, Туреччину, Кавказ та Каспій).

Інші ініціативи в цьому регіоні включають:

- «Бакинська ініціатива», розпочата 2004 року, об'єднує Євросоюз та країни Чорного і Каспійського морів;
- Залізничний проект Баку-Тбілісі-Карс, як спільна ініціатива Азербайджану, Грузії та Туреччини;
- Окружна швидкісна автомагістраль вздовж Чорноморського узбережжя .

Транснаціональна оперативно-інституційна структура, що включає транспортні коридори, паневропейські транспортні зони (ПЕТРА - PETRA) і такі ініціативи, як, наприклад «Автостради моря», дозволяє здійснювати маркетинг міжнародних пасажирських і вантажних перевезень регіональною об'єднаною мультимодальною транспортною мережею.

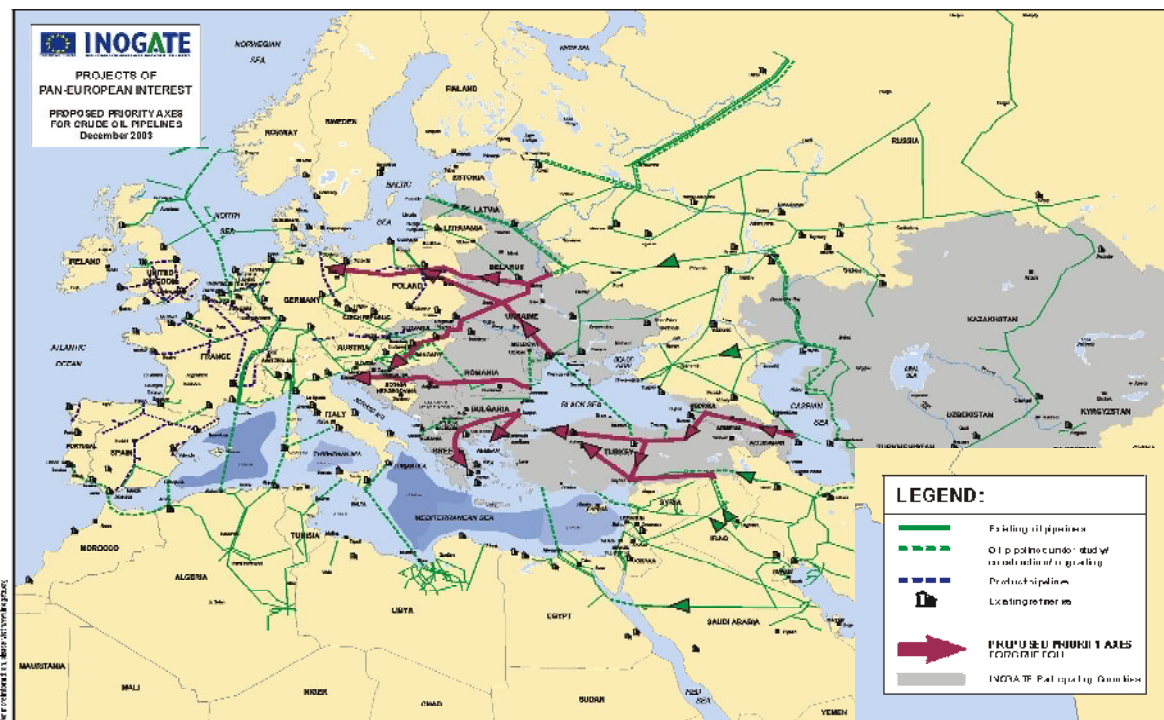
Інфраструктурний потенціал регіону не повністю задіяний, і деякі наявні шляхи, як наприклад залізниця Карс-Гюмрі, не функціонують.

В енергетичному секторі Чорне море служить в якості коридора для транспортування вуглеводнів з Середньої Азії та Каспію до континентальної Європи. Це включає, серед інших, нафто- та газопроводи з Азербайджану до Туреччини: Баку-Тбілісі-Ерзерум та Баку-Тбілісі-Джейхан; газопровід Туреччина-Греція із запланованим відгалуженням на Італію; коридор Північ-Південь (включно з газопроводом, який пов'язує Росію та Туреччину – «Блакитний потік-1»); а також нафтопровід Самсун-Джейхан.

Інфраструктура транзиту енергоресурсів та пов'язана з нею торгівля енергоресурсами мають велике стратегічне та політичне значення для регіону басейну Чорного моря, беручи до уваги обсяги імпорту енергоресурсів до ЄС, які передбачається транспортувати через регіон басейну Чорного моря у найближчі роки.

Ці аспекти відображено на мал. 2.12 – 2.15. З перспективою розвитку додаткової енергетичної інфраструктури, включно з газопроводом «Набукко», паневропейським нафтопроводом Констанца-Трієст, а також нафтопроводом Бургас-Александруполіс, регіон Чорного моря відіграватиме зростаючу роль в питаннях енергетичної безпеки регіону зокрема та ЄС в цілому.

Таблиця 2.12 – Запропоновані пріоритетні напрямки для нафтопроводів

Таблиця 2.13 – Мапа нафтопроводів¹⁸

¹⁸ Витяг з *Oil pipelines map, projects as of October 2007*, Energy Charter based on maps from Centre for Global Energy Studies

¹⁹ Витяг з *Natural gas pipelines map, projects as of October 2007*, Energy Charter based on maps from Centre for Global Energy Studies

інвестиції у цю галузь в країнах регіону стабільно зростають. Наприклад, у Вірменії в 2005 році кількість телефонних ліній досягла вже 678.8²⁰ на 1000 осіб. Доступ до **Інтернету** все ще обмежений, кількість користувачів коливається від 4% в Грузії до 28% в Болгарії, у порівнянні з середнім показником доступу до мережі Інтернет для 49% населення в ЄС. Проте, доступ до Інтернету зростає швидко у всіх регіонах басейну Чорного моря: впродовж 2002 та 2004 рр. кількість користувачів Інтернету збільшилась у 2-4 рази в більшості регіонів, що підпадають під дію програми.

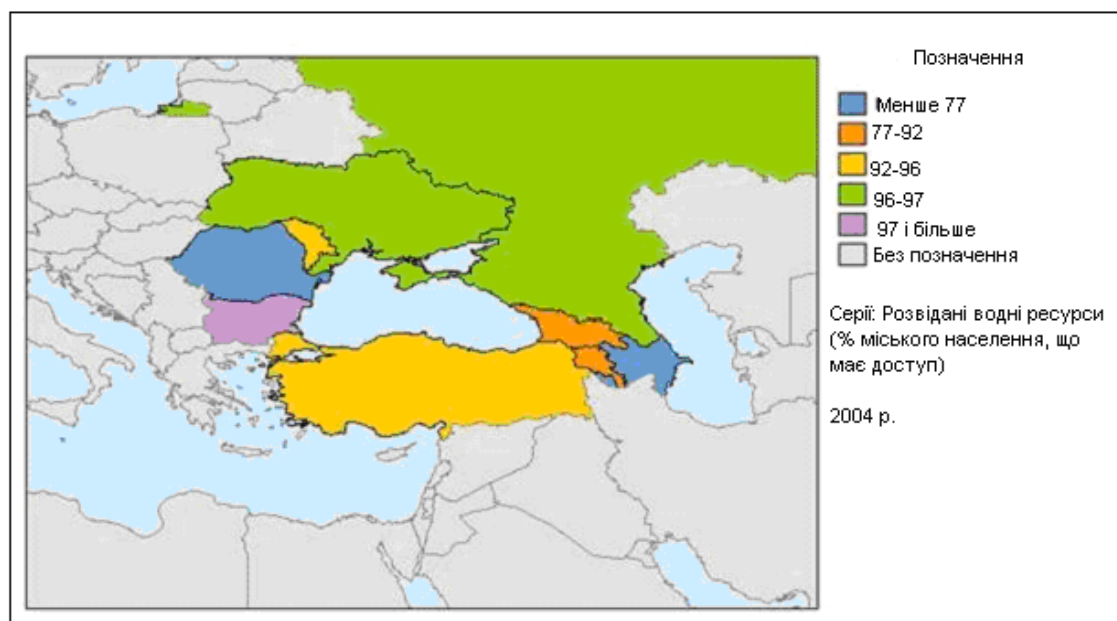
Таблиця 2.15 – Кількість фіксованих ліній телефонного зв'язку та мобільних телефонів /1000 жителів

	2001	2002	2003	2004	2005
Вірменія	182	201	223	260	..
Азербайджан	197	210	243	299	397
Болгарія	561	695	808	958	1128
Грузія	187	248	302	337	..
Греція	1239	1421	1382	1415	1472
Молдова	203	249	299	391	480
Румунія	360	428	523	673	820
Росія	281	366	500	780	1119
Туреччина	561	606	662	757	868
Україна	265	301	368	545	..
Красні Євразони	1272	1317	1367	1426	1511

Джерело: Індикатори розвитку Світового банку

Стосовно **розвитку інфраструктури водних ресурсів**, спостерігається істотна різниця в доступі населення до якісних джерел питної води та сучасної каналізації у порівнянні з середнім показником по ЄС. В середньому лише 86% населення басейну Чорного моря має доступ до якісних джерел питної води та 91% міського населення користується сучасною **каналізацією**. Згідно статистики Світового банку, найменш розвинену інфраструктуру можна спостерігати в Румунії та Азербайджані, за якими йдуть Вірменія та Грузія.

Таблиця 2.16 – Покращення доступу до питної води (% населення, яке має доступ), 2004р.

Джерело: Індикатори розвитку Світового банку, 2006

²⁰ Служба національної статистики Вірменії

Освіта, наука та культура

Регіон басейну Чорного моря характеризується високим рівнем освіти населення (понад 20% працездатного населення має вищу освіту). Середня освіта є у 89% населення, що є достатньо показовим для ситуації у всьому регіоні. Більш строката ситуація щодо вищої освіти, і хоча середня кількість студентів - 44% від відповідної вікової групи²¹, мають місце великі невідповідності демографічної ситуації у вищій освіті. Так, лише 15% вікової групи від 18 до 22 років в Азербайджані – студенти, порівняно з 79% в Греції.

Таблиця 2.17 – Кількість осіб, які отримують вищу освіту (у % стосовно відповідної вікової групи)

	2001	2002	2003	2004	2005
Вірменія	25	26	25	26	28
Азербайджан	16	16	15	15	15
Болгарія	42	40	41	41	..
Грузія	39	41	42	41	46
Греція	59	66	72	79	..
Румунія	28	32	36	40	..
Росія	..	..	65	68	..
Туреччина	23	24	28	29	..
Україна	53	58	62	66	69
Молдова	32	33	34	37	34
Країни Єврозони	56	57	60	62	..

Джерело: Індикатори розвитку Світового банку, 2006

Більшість країн у відповідному регіоні мають багату спадщину в науці і технологіях та багатообіцяюче майбутнє в цій сфері, не дивлячись на відчутні труднощі, зокрема в збереженні темпу технологічного прогресу в галузі освіти та науки. Деякі з країн регіону (Болгарія, Греція, Румунія і Туреччина) залучені до науково-дослідної діяльності ЄС шляхом Європейської Рамкової Програми.

Проте, теперішня структура експорту свідчить, що більшість країн в регіоні страждає від низького рівня розвитку науки та інновацій і має критичну залежність від експорту природних ресурсів. До того ж цей показник має негативний характер, що є свідченням зростання різниці між країнами регіону та країнами ЄС.

На **культурному** рівні, всі країни відповідного регіону демонструють свої зобов'язання поділяти спільні цінності шляхом своєї участі та співробітництва в Раді Європи.

На рівні громад в багатьох регіонах мають місце взаємодія різних культур та розвиток міжкультурних відносин. Більшість країн регіону, що підпадають під дію програми, підтримують багаті та яскраві народні традиції, зокрема в галузі народної музики. Також зберігаються різноманітні традиції народних промыслів.

В декількох регіонах знаходяться важливі археологічні пам'ятки та багата архітектурна спадщина. Вона реставрується і охороняється, в тому числі і міжнародними організаціями, які опікуються археологічними та історичними науковими дослідженнями.

В культурно-історичному аспекті, на великій території Македонії і Фракії є пам'ятки, яким понад 9,000 років. Це свідчення як писаної, так і неписаної історії, від пізнього неоліту до теперішнього часу.

²¹ Порівняно з кількістю осіб у відповідній віковій групі, дані статистики ООН

Починаючи з тих часів, цивілізація в цьому регіоні розвивалася під впливом культури античності, елінізму, пізнього Візантійського періоду та епохи середини і пізньої Оттоманської імперії.

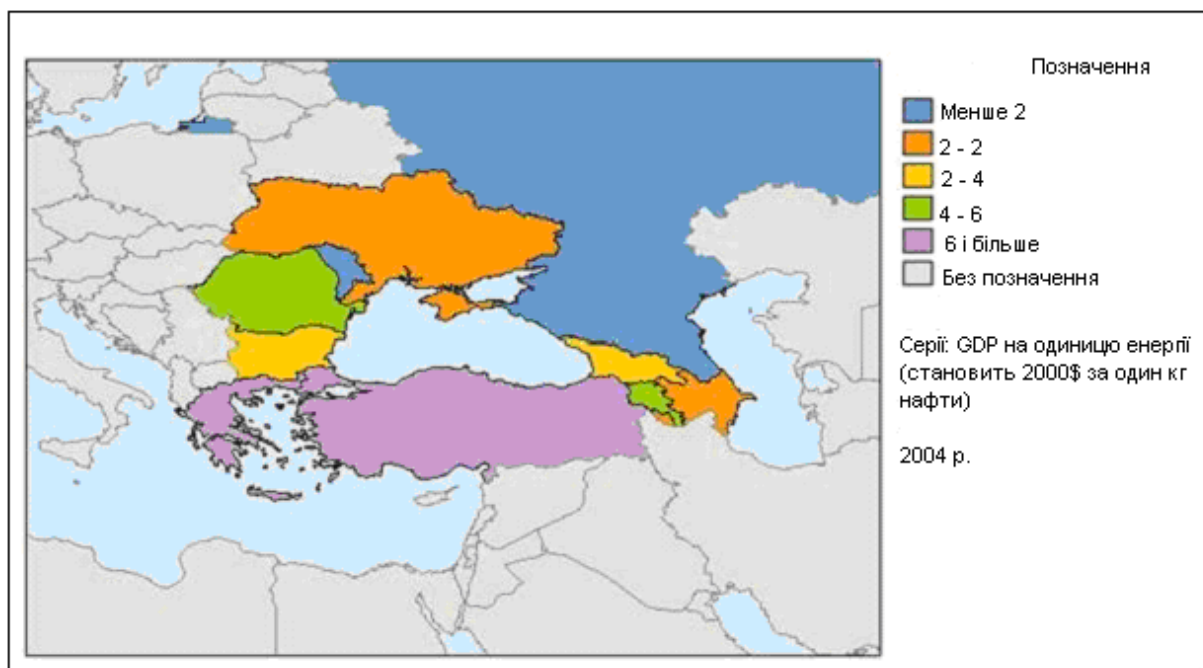
Численні археологічні пам'ятки, храми, церкви, монастирі, мечеті, базари, караван-сараї, поселення, музеї та бібліотеки, так само як і розвиток сучасних мистецтв - все це демонструє багате культурне життя регіону, що став батьківщиною для народів різноманітного етнічного та релігійного походження, і головним чином формує туристичну привабливість цього регіону.

Навколишнє середовище і захист природи

Захист довкілля – зокрема захист приморських екологічних систем – варто визначити як головну спільну проблему в регіонах, на які поширюється програма.

Першим показником тиску на екологічну рівновагу можна вважати енергозатрати на одиницю ВВП. У більшості країн-партнерів все ще дуже висока енергоємність – як показано на розташованій нижче мапі – і цей показник від 3 до 4 разів вищий, ніж в середньому по ЄС.

Таблиця 2.18 – Енергоємність

Джерело: Індикатори розвитку Світового банку, 2006

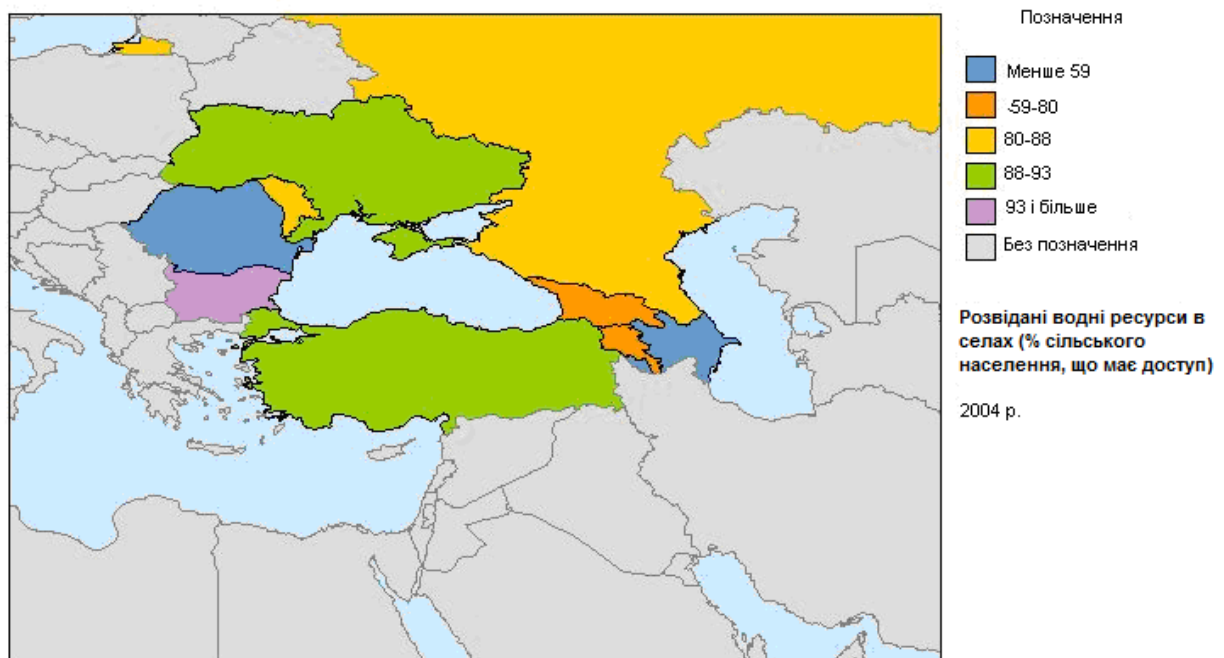
Промислова, міська і сільськогосподарська виробнича діяльність разом узяті створюють велику загрозу екологічній рівновазі. Чорне море віддавна було багатим на різноманітне морське життя, з розвиненим рибальством і надзвичайно цінним природним середовищем, як наприклад дельта Дунаю, яка справляє значний на біологічну різноманітність регіону. Краса Дунаю притягувала мільйони туристів. Але в 90-х роках морське середовище почало псуватися - зменшується його біологічна різноманітність, погіршується якість довкілля, зменшується рекреаційне значення регіону, погіршується якість води. Забруднювачі, зокрема агрохімікати, токсичні метали і радіонукліди проклали собі дорогу до моря через атмосферу або шляхом річкових стоків.

Майже третина річок всієї території континентальної Європи впадає в Чорне море через найбільші європейські річки: Дунай, Дніпро та Дон. Збільшення кількості органічних

речовин викликало перевиробництво фітопланктону, що перешкоджає проходження сонячного світла до морських трав та водоростей. Також виникла проблема фосфатного забруднення (еутрофікація) через майже повністю закритий сушею басейн Чорного моря.

Надмірне використання морських ресурсів, яке перевищує рівень їх природного відновлення, так само як і промислова діяльність, розробка родовищ корисних копалин, судноплавство, видобуток і транспортування нафти також сприяють занепаду Чорного моря. Деякі країни регіону скидають тверді відходи в море або на заболочені землі. Міські агломерації постійно зливають необроблені стічні води, а недосконале планування знищило естетики значну частину берегових ліній. Велика кількість міст, розташованих на узбережжі Чорного моря, з населенням понад 50.000 мешканців кожне (155 населених пунктів), виразно свідчить про гостроту екологічної проблеми, яка була спричинена людським фактором.

Таблиця 2.19 – Доступ сільського населення до питної води

Джерело: Індикатори розвитку Світового банку, 2006

Головні екологічні проблеми також пов'язані з уможливленням доступу до високоякісної питної води в усіх населених пунктах, з наявністю мереж каналізації, з якістю повітря і води в окремих регіонах, та з контролем впливу промислової діяльності на природні ресурси, як-то ліси, річки, озера та моря.

У багатьох країнах, інтенсивний та безконтрольний процес економічних змін призвів до безпрецедентного негативного впливу на природні ресурси та забруднення.

В зв'язку з цим, постає нагальна необхідність приєднання всіх країн регіону до відповідних міжнародних конвенцій з охорони довкілля.

У більшості країн в регіоні PM_{10} ²² (концентрація мікрочастинок забруднювачів на кубометр повітря - критичний індикатор якості повітря), – в два-три рази перевищує рівень в Європейських країнах²³.

Таблиця 2.20 – Тверді домішки в атмосфері в міських агломераціях (PM_{10} індикатор) – середнє значення для країни

	2000	2001	2002	2003	2004
Вірменія	91	88	92	87	69
Болгарія	70	74	69	65	55
Грузія	66	51	49	51	45
Молдова	42	40	39	39	39
Румунія	21	22	21	19	16
Росія	28	26	24	23	20
Азербайджан	98	70	66	61	59
Туреччина	56	60	56	51	48
Україна	29	28	30	30	27
Греція	49	51	48	43	41
Єврозона	28	28	27	26	24

Джерело: Індикатори розвитку Світового банку, 2006

Екологічні умови річок Кури та Араксу, які перетинають чотири країни регіону, вже викликають велику занепокоєність станом забруднення шкідливими хімічними речовинами, органічними сполуками і важкими металами.

Збільшення шкідливих викидів промислових і сільськогосподарських відходів, які містять отруйні забруднювачі, призводить до екологічної катастрофи не тільки в басейнах річок, але також загрожує унікальному морському життю Каспійського моря.

У кожній країні регіону, окрім вищезгаданих, є деякі специфічні проблеми довкілля, які можна зазначити окремо.

Наприклад, у Вірменії, згідно оцінки експертів, масштабна вирубка лісів призвела нині до скорочення лісових масивів від 12% від загальної території до 8-9% загальної території.

Вода озера Сєван використовувалась для виробництва електроенергії, що призвело до скорочення в ньому рівня води, посилило деградацію ґрунту та спричинило перетворення земель на пустелі. У Азербайджані поєднання промислового забруднення, використання хімічних речовин в сільському господарстві і особливо діяльність, пов'язана з видобутком нафти, спричинили екологічну кризу в басейні Каспійського моря.

В Болгарії все ще є райони, подібно до Тарговиште та Ямболу, де немає очисних споруд для забрудненої води.

В Греції головні проблеми, що непокоять екологів, пов'язані з твердими відходами, стічними водами та водними ресурсами, так само як і проблеми, викликані розвитком міст (наприклад, нелегальне будівництво).

²² Тверді домішки в атмосфері (Particulate matter – PM), аерозолі або дрібні частинки, - дуже маленькі частинки твердого тіла або рідини, звішені в газі. Вони мають розмір від менш ніж 10 нанометрів до більш ніж до 100 мікрометрів в діаметрі. Зображення знаками PM_{10} використовується, щоб описати частинки розміром у 10 мікрометрів (мікронів), визначення WIKIPEDIA

²³ База даних Світового Банку містить дані щодо екологічних показників, які можна порівняти, тільки для агрегованих областей в межах Єврозони, що складається з 12 країн, які застосовують Євро.

У Туреччині, забруднення річок, що впадають у Чорне море, пов'язане з сільськогосподарською діяльністю, браком систем каналізації, споруд для очистки стічної води та звалищ сміття, становить першочергову проблему турецької берегової зони басейну Чорного моря.

Забруднення моря з суші через викиди неочищених домашніх та промислових вод в річки або безпосередньо в море також справляє несприятливий вплив на морське середовище, флору і фауну регіону та на здоров'я людей.

Не дивлячись на різні проблеми щодо екологічної рівноваги в басейні Чорного моря, регіон ще зберігає значні природні та біологічні ресурси.

На березі Чорного моря розташовані деякі з найцінніших заповідних місць Європи і Кавказу. Це включає узбережжя Чорного моря у всіх шести країнах з прямим доступом до нього, дельту Дунаю, Кримський півострів та турецькі берегові регіони.

Наприклад, в Росії в Ростовській області, степи, ліси, заливні землі Дону і берегова лінія Азовського моря є місцем поселення більш ніж ста різних видів тварин і цінної риби. Високі гори (понад 3000 м. над рівнем моря) з реліктовими лісами в Адигеї, а також узбережжя Краснодарського краю, є унікальними природними регіонами.

Багатосторонній вимір екологічного забруднення навколо Чорного моря спонукав до співробітництва в цьому напрямі, принаймні на рівні прибережних країн, які зазнали найбільшого протягом останніх 15 років забруднення.

Ця міжнародна співпраця і політичні зобов'язання щодо скорочення органічних речовин серед викидів, та припинення зливу сталих отруйних субстанцій почали давати обнадійливі результати (їх ще необхідно підтвердити) щодо відновлення Чорного моря після глибокої екологічної кризи.

Сільськогосподарське забруднення зменшується і заболочені землі відновлюються у місцях, розташованих у верхніх течіях річок, що забезпечує поглинання органічних речовин.

Деякі заходи, які були зроблені впродовж останніх років, вже почали гальмувати екологічну деградацію. Серед екологічних досягнень минулих років – послідовне збільшення рівня води в оз.Севан у Вірменії завдяки чіткому нормуванню використання води та спрямуванню течії р. Воротан до озера через тунель Арпа-Севан.

За останні роки в регіонах Болгарії була побудована значна кількість очисних споруд стічних вод уздовж всього узбережжя Чорного моря – 11 в районі Варни та 7 в районі Бургаса.

У Грузії 2.8% загальної території отримало статус заповідників. Також були здійснені заходи щодо захисту берегових заболочених областей.

У Греції, центральна Македонія містить найбільшу кількість заповідників – 40 - в Європейській мережі NATURA 2000, що становить 13% їх загальної кількості. Далі йдуть східна Македонія і Фракія з 36 заповідними зонами. Розмір цих зон складає майже 20% загальної площі регіону.

«Заморожені конфлікти», юстиція і внутрішні справи

Учасники програми також чітко визначили деякі питання особливої актуальності для країн басейну, серед яких – «заморожені» конфлікти, корупція і організована злочинність. Більшість країн відчують вплив окремих з цих проблем, що може істотно стримувати економічний і соціальний розвиток.

Дві нові країни-члени ЄС (*Болгарія та Румунія – прим.пер.*) запровадили стратегії щодо посилення боротьби з корупцією та організованою злочинністю.

Всі інші країни-партнери також висувають ініціативи в цій сфері, в деяких випадках в рамках ініціатив міжнародного співробітництва, зокрема “Седерчепінгського процесу”, який залучає деяких партнерів програми басейну Чорного моря (Молдова, Україна і Румунія).

SWOT-аналіз

Інформація, отримана при аналізі регіону, була обговорена з партнерами з використанням методології SWOT-аналізу, для того, щоб встановити чіткий логічний зв'язок між аналізом та обраними цілями і пріоритетами.

Були розглянуті спільні критерії в демографічній та економічній структурах країн регіону, тенденції економічного та соціального розвитку, а також проблеми, що виникають в динаміці забруднення довкілля.

При проведенні SWOT-аналізу застосовувалося 5 основних правил:

1. Зосереджуватись на проблемах, які найчастіше спостерігаються в регіонах країн-партнерів в , що підпадають під дію програми, враховуючи той факт, що окремі з них можуть стосуватись лише частини відповідної області і тому розглядаються як вторинні пріоритети в порівнянні з тими проблемами, які є важливими для всієї території басейну Чорного моря. Крім того, те, що може вважатись слабкою стороною в одних країнах, може іноді бути сильною стороною в інших;
2. Фокусуватись на регіональних проблемах, які можуть спостерігатися в відповідних регіонах, в прикордонних відносинах і регіональному розвитку і особливо на тих, які вказують на місцеві фактори і джерела, а потім можуть бути вирішені з використанням або залученням місцевих ресурсів;
3. Особливу увагу звертати на ті елементи, які пов'язані із спільними труднощами і міжрегіональною взаємодією в басейні;
4. Робити ранжування елементів, визначених в кожній категорії SWOT-аналізу, для того, щоб зосередитися на найбільш ефективних для визначення відповідних цілях і пріоритетах у майбутньому ;
5. Обмежити аналіз проблемами, що найчастіше спостерігаються і є найрелевантнішими, з тим, щоб отримати обмежений набір критичних елементів в кожній частині SWOT-аналізу.

На основі цих критеріїв було розроблено наступний SWOT-аналіз. Він виступає як основа для розробки цілей і пріоритетів, щоб будуть представлені в Розділі 4.

Сильні сторони 1. Стратегічна геополітична роль і позиція: один з головних зовнішніх прикордонних регіонів ЄС в плані торгівлі і трудової міграції; 2. «Шлюз» ЄС щодо торгівлі енергетичними ресурсами; 3. Значний потік прямих іноземних інвестицій (ПІІ); 4. Високий потенціал екологічної різноманітності, сільського господарства, туризму і рибальства; 5. Низький рівень співвідношення вартості/якості робочої сили та її компетентності, у порівнянні з робочою силою держав-конкурентів, які рівнонаближені до ЄС; 6. Багата культурна спадщина, людський потенціал і соціальні цінності.	Слабкі сторони 1. Низька якість промислової і транспортної інфраструктури; 2. Внутрішні і міжрегіональні розбіжності в економічному розвитку; 3. "Замкнене море" – негативний вплив на довкілля з боку зовнішніх чинників, розташованих в басейні Чорного моря ; 4. Демографічний занепад через міграцію; 5. Низький рівень адміністративних можливостей місцевої влади в регіонах для впровадження стратегій місцевого розвитку; 6. Обмеженість закладів освітньої інфраструктури, низький технологічний рівень інноваційних центрів; 7. Обмеженість економічного розвитку через фізико-кліматичними умови, особливо на півдні, і екологічна деградація; 8. Геополітичні обмеження в торгівлі і мобільності громадян; 9. Обмеженість безпеки/«заморожені» конфлікти, корупція, організована злочинність.
Можливості 1. Істотне зростання ВВП після 2000 року, мультиплікативні ефекти в сусідніх регіонах; 2. Великі частини берегової зони держав-членів матимуть доступ до фондів Політики зближення ЄС (Cohesion Policy); 3. Посилення політичної та економічної стабільності, що полегшить процес залучення ПІІ; 4. Зростання попиту на туристичні послуги, що потенційно поширяться на всі берегові зони; 5. Великі інвестиції на пан-європейській транспортній осі, нафто- та газопроводи; 6. Застосування нових методик в освіті, тренінги і навчання дорослих протягом життя (life-long learning) з метою подолання матеріальних і структурних обмежень (напр. Болонський процес, комп'ютерні технології, реформа профтехосвіти і перепідготовки); 7. Поглиблення відносин між береговими регіонами Чорного моря, що підтримуються міжнародними ініціативами з партнерства.	Загрози 1. Повернення до макроекономічної нестабільності – через економічні та політичні чинники (наприклад, коливання цін на нафту); 2. Міграція найбільш кваліфікованих працівників до промислово розвинутих країн ЄС; 3. Конкуренція з боку нових індустріальних країн в промисловому розвитку і залученні прямих іноземних інвестицій (ПІІ); 4. Посилення екологічної деградації під впливом зовнішніх чинників; 5. Збільшення рівноваги в економічних стосунках між країнами-членами ЄС і сусідами (вплив митниць, спільного ринку і мобільності робочої сили); 6. Посилення загроз місцевих конфліктів, організованої злочинності, корупції, тероризму; 7. Затримки у вирішенні/подоланні: «заморожених» конфліктів, організованої злочинності, корупції і тероризму.

3. Зв'язок з іншими програмами та існуючими стратегіями

Суттєве значення програми басейну Чорного моря в рамках ПС/ЄІСП має взаємозалежність цієї програми з іншими програмами та ініціативами. Це створює нову сферу співробітництва, метою якого є діяльність в рамках спільних пріоритетів для берегових і прилеглих до них регіонів Чорного моря.

Існуюча співпраця і програми розвитку, що діють в цих регіонах, відображають, через свою різноманітність та різний статус, значну соціально-економічну, культурну і політичну відмінність в межах басейну Чорного моря.

Програма ПС/ЄІСП доповнюватиме існуючі програми і будуватиметься на підставі цих різних ініціатив на національному, прикордонному та міжнародному рівнях. Вона також доповнить і буде поєднана з новою регіональною ініціативою ЄС “Чорноморська синергія”.

3.1 Узгодженість з іншими міжнародними ініціативами та прикордонними програмами

Регіональна ініціатива ЄС “Чорноморська синергія”

Три європейські програми сприяють процесові співробітництва в басейні Чорного моря:

- програма, пов'язана із вступом до ЄС для Туреччини,
- програма Європейської політики сусідства для Вірменії, Азербайджану, Грузії, Молдови і України та
- програма стратегічного партнерства з Росією.

В рамках Європейської політики сусідства (ЄПС) Європейський Союз започаткував директивою від 11 квітня 2007 року так звану “Чорноморську синергію” – нову регіональну ініціативу, створену з метою конкретизації та розширення впливу ЄПС в регіоні Чорного моря.

Директива Комісії, схвалена рішенням Ради із загальних справ і зовнішніх зв'язків від 14 травня 2007 року та рішенням Ради міністрів ЄС від 22 червня 2007 року, спрямована на розвиток співробітництва в межах власне Чорноморського регіону, а також - регіону з Євросоюзом, стимулювання подальших процесів співпраці, розбудову спільної діяльності з регіональними органами та посилення регіональної співпраці у секторах, що мають прикордонний контекст, як-от:

1. Демократія, повага до прав людини і ефективне урядування
2. Вдосконалення пересування осіб і покращення безпеки
3. “Заморожені конфлікти”
4. Енергетика
5. Транспорт
6. Довкілля
7. Морська політика
8. Рибальство
9. Торгівля

10. Науково-дослідницькі та освітні мережі
11. Наука і технології
12. Зайнятість і соціальна політика
13. Регіональний розвиток

Ці сектори співпраці підтримуються різними програмами ЄС, включаючи кошти ЄФРР для держав-членів ЄС; національні, регіональні програми, а також програми прикордонного співробітництва ЄІСП та інші галузеві ініціативи.

Стратегія програми ПС/ЄІСП в басейні Чорного моря ” пов’язана з регіональною ініціативою ЄС “Чорноморська синергія”, хоча є очевидно менш амбіційна за пріоритетами та масштабами співробітництва. Вона забезпечує сектори співпраці 1 та з 6 до 13 в рамках ініціативи “Чорноморська синергія”, чітко фокусуючись на інститутах громадянського суспільстві та місцевому рівні прикордонного співробітництва.

На проектному рівні синергія програми ПС ЄІСП очікується, зокрема, для такої її мети, як “сприяння місцевому співробітництву та співробітництву між людьми” із такими програмами Європейського Союзу як Tempus, зовнішнє ‘вікно’ співпраці в рамках програми Erasmus Mundus і Сьома рамкова дослідницька програма (FP7), що орієнтовані на науково-дослідницьке співтовариство. Спільний орган з управління програмою (СОУ) /Спільний технічний секретаріат програми (СТС) також підтримуватиме регулярні контакти з DABLAS – цільовою групою, заснованою у 2001 році, з метою створення основи для співробітництва у галузі захисту водних і пов’язаних з водою екосистем на Дунаї та в регіоні Чорного моря. Це має гарантувати координацію зусиль щодо першочерговості програми “Ресурси горизонтальних контактів та компетенції в охороні довкілля”.

Зв’язок з іншими міжнародними проектами та ініціативами

Також передбачена активна співпраця між країнами Чорноморського басейну в різних міжнародних проектах та ініціативах, що буде враховано програмою ПС ЄІСП з метою уникнення дубляжу проектів та гарантування їх взаємодоповнюваності.

В рамках програм **Ради Європи** три головні ініціативи здійснюватимуться в період імплементації програми ПС ЄІСП:

- Ініціатива щодо заснування **Єврорегіону “Чорне море”** була започаткована на Міжнародній конференції з питань міжрегіонального співробітництва в березні 2006 року в м. Констанца, Румунія. Метою ініціативи створення Єврорегіону є зміцнення регіональної співпраці для захисту природних ресурсів, посилення соціального зв’язку через спільні проекти та забезпечення передумов для культурного співробітництва і обміну. До ініціативи залучені всі країни, що беруть участь у Чорноморській програмі ПС ЄІСП; тому необхідність і посилення компліментарності їх дій високий. Потенціал для синергії із заходами програми відображений у галузях співпраці, обраних для Єврорегіону “Чорне море”, які свідчать про подібність пріоритетів.
- **“Київська ініціатива”** – регіональна програма культурної співпраці між Вірменією, Азербайджаном, Грузією, Молдовою і Україною, яка почалася у вересні 2006 року. Метою цієї ініціативи є інтенсифікація діалогу, демократичного розвитку і поваги до культурної різноманітності шляхом реалізації заходів в області культурної та природної спадщини.
- Проект **“Створення культурного капіталу” (Creating Cultural Capital - CCC)** підтримує культурну різноманітність і творчий потенціал шляхом розвитку політики та інструментів управління в галузях культурного туризму і

підприємництва. До країн, що беруть участь в проекті, відносяться Болгарія, Росія, Україна, нещодавно приєдналися Греція й Азербайджан, Туреччина також виявила значну зацікавленість. Синергія з цією ініціативою може підтримуватися на проектному рівні в рамках третього пріоритету програми так само, як і першого пріоритету, для впливу культури на туризм і місцевий економічний розвиток.

Крім того, Програма розвитку ООН (ПРООН) співфінансує разом з Грецією і Туреччиною трирічну програму, розпочату в січні 2007 року - так звану **Програму сприяння торгівлі та інвестиціям в регіоні Чорного моря** (*The Black Sea Trade and Investment Promotion Programme, BSTIP*), націлену на розширення внутрішньорегіональної торгівлі та інвестиційних зв'язків. Ця програма може стимулювати відповідну синергію, головним чином в рамках першого пріоритету, фокусуючись на місцевому розвитку, де створення сприятливого бізнес-середовища для інвестицій в державні і приватні проекти є однією з ключових сфер.

Центр розвитку Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) буде проводити – за фінансової підтримки донорів (переважно Греції, Румунії і Туреччини) – проект **Чорноморського і Середньоазіатського економічного огляду (Black Sea and Central Asia Economic Outlook - BSECAO)** для того, щоб здійснювати систематичний моніторинг та оцінку економічних показників і основних програм в Чорноморському і Середньоазіатському регіонах, полегшувати обмін інформацією і політичний діалог, заснований на достовірних фактах, на міжнародному або національному рівнях, та сприяти розбудові можливостей шляхом розвитку стратегічного партнерства з обраними регіональними установами і мережами науково-дослідницьких інститутів.

Чорноморський траст для регіональної співпраці був створений в червні 2006 року Німецьким фондом Маршалла США (German Marshall Fund of the United States – GMF). Він надаватиме гранти для сприяння демократії і розвитку громадянського суспільства в Чорноморському регіоні. Гранти будуть надані через дві програми: «Громадянська участь» і «Прикордонне співробітництво». Остання підтримуватиме наднаціональну і транскордонну співпрацю між урядами, неурядовими організаціями, громадянськими ініціативами і іншими інституціями, які працюють для покращення взаєморозуміння, стабільності та співробітництва по всьому регіону. Ця схема прикордонних грантів може сприяти синергії з проектами програми басейну Чорного моря ПС ЄІСП в рамках третього пріоритету, але це також є ризиком дубляжу проектів. Цей ризик буде взятий до уваги Спільним органом з управління (COU).

Інші міжнародні організації, як наприклад **Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)** і **установи ООН** забезпечують регулярну проектну підтримку, здебільшого зосереджуючись на структурних реформах та боротьбі з бідністю.

Зв'язок з іншими структурами регіонального співробітництва в Чорноморському басейні

Більшість країни басейну Чорного моря вже мають досвід співпраці на багатосторонньому рівні через різні регіональні ініціативи. Це співробітництво свідчить про визнання необхідності регіонального підходу до місцевих проблем.

Основним механізмом щодо співробітництва в Чорноморському басейні є **Організація Чорноморського Економічного Співробітництва (BSEC - ОЧЕС)**, створена у 1992 році. Вона має більший регіональний масштаб, ніж програма ПС ЄІСП, оскільки об'єднує дванадцять країн: Албанію, Грецію, Болгарію, Молдову, Румунію, Грузію, Росію, Сербію, Вірменію, Азербайджан, Туреччину й Україну.

Її основні сфери співпраці включають: торговельний і економічний розвиток, транспорт, енергетику, боротьбу із злочинністю, туризм, малі та середні підприємства, зв'язок, захист навколишнього середовища, науку і технологію та освіту. Прикладами такої співпраці є підтримка таких проектів, як “Автостради моря” для Чорного моря, а також розвиток “Чорноморської кільцевої автомагістралі”. Також передбачається робота з попередження нафтових і пов'язаних з ним забруднень та щодо ефективного використання ресурсів вуглеводню. Була підписана Угода про співробітництво на випадок природних стихійних лих або таких, що виникли внаслідок діяльності людини, і нині проводиться робота щодо її впровадження.

Організація Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС) має Постійний Секретаріат в м. Костянтинополь (Стамбул), Парламентську Асамблею (ПАОЧЕС), яка виявляє високу активність щодо ухвалення рекомендацій в різних сферах - від сприяння економічній інтеграції до боротьби з організованою злочинністю, та Ділову Раду. Проект “Фонд розвитку”, заснований в ОЧЕС, фінансує дослідження техніко-економічних обґрунтувань для можливих проектів в Чорноморському басейні, що являють собою потенціал для синергії з програмою ПС ЄІСП Чорноморського басейну. Чорноморський банк торгівлі та розвитку – (BSTDB – ЧБТР), який знаходиться в м. Салоніки (Греція)- це міжнародна фінансова установа, заснована Албанією, Вірменією, Азербайджаном, Болгарією, Грузією, Грецією, Молдовою, Румунією, Російською Федерацією, Туреччиною та Україною. Він вважається головною фінансовою опорою ОЧЕС. Банк підтримує економічний розвиток і регіональне співробітництво, забезпечуючи фінансування торгівлі та проектів, гарантій, інвестиційного капіталу для проектів з розвитку, підтримуючи як державні, так і приватні підприємства в країнах-членах. Міжнародний Чорноморський центр досліджень (ICBSS - МЧЦД), розташований в м. Афіни, – регіональний аналітичний центр, пов'язаний з ОЧЕС, управління яким здійснюється міжнародною Радою Директорів, яка складається з представників дванадцяти держав-членів ОЧЕС. Він розгорнув Чорноморську дослідницьку мережу, метою якої є обмін думками і досвідом серед дослідницьких інститутів басейну Чорного моря.

Асоціація губернаторів і мерів столиць країн Причорномор'я (BSCA) - структура під егідою ПАОЧЕС - залучає регіональне співробітництво на наднаціональному рівні. Асоціація може забезпечити організацію взаємокорисного спілкування з метою розповсюдження результатів проектів ПС ЄІСП.

Організація Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС) надала ЄК статус спостерігача, запрошуючи держав-членів ОЧЕС брати участь в ініціативах ЄС, особливо в програмі ПС ЄІСП 2007-2013 рр. для Чорноморського басейну і запропонувала ЄС провести зустріч міністрів для того, щоб розпочати процес щодо ініціативи “Чорноморська синергія”. Цілі ОЧЕС добре узгоджуються з цілями програми ПС ЄІСП для Чорноморського басейна. Реальна синергія між двома форматами співпраці в Чорноморському регіоні може бути забезпечена, і може поступово сформувати простір посиленого регіонального співробітництва. Директива Комісії щодо “Чорноморської синергії” визначає ОЧЕС одним з важливих регіональних партнерів ЄС для діалогу і прокладає шлях для широкої взаємодії, що, як передбачається, заохочує до подальшої спільної роботи в регіоні Чорного моря.

Серед основних сфер співпраці з ОЧЕС найбільшими секторами синергії з програмою ПС ЄІСП повинні бути торгівля і економічний розвиток та туризм (перший пріоритет), захист довкілля (другий пріоритет) і освіта (третій пріоритет).

У червні 2006 року **Чорноморський форум за діалог і партнерство** був заснований на зустрічі у Бухаресті. Декларація, яка була прийнята головами державних і урядових делегацій з Вірменії, Азербайджану, Болгарії, Грузії, Греції, Молдови, Румунії, України і Туреччини, визначає основні сфери для зміцнення майбутньої співпраці: сприяння синергії у вирішенні спільних проблем, просування ефективного управління, зміцнення толерантності, сталий розвиток, захист довкілля та планування дій цивільних служб в надзвичайних ситуаціях.

Створення Форуму не означає заснування нової структури, оскільки його мета - посилити в регіоні співробітництво у розв'язанні проблем, а також співпрацю, орієнтовану на досягнення результату. Його додаткова вартість зумовлена акцентуванням на залученні, поруч з урядовими і міжурядовими учасниками, ширшого кола зацікавлених сторін, таких як інститути громадянського суспільства, підприємці, наукові структури і засоби масової інформації, сприяючи розвитку регіонального партнерства та мереж.

Протягом минулих 15-х років також мала місце активна співпраця в екологічній сфері між шістьма прибережними чорноморськими державами (Болгарія, Грузія, Румунія, Росія, Туреччина і Україна), що відображає необхідність скоординованого реагування на погіршення екології Чорного моря. **Комісія із захисту Чорного моря від забруднення**, з постійним Секретаріатом в Костянтинополі (Стамбулі), є координуючим механізмом у впровадженні Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (прийнята 1992 року) та Стратегічного Плану Дій щодо Чорного моря (прийнятий 1996 року, переглянутий 2002 року). Наземні джерела забруднення моря, поява чужорідних видів (тваринного та рослинного світу – прим.пер.) і недостатнє управління ресурсами - це деякі з головних виявлених проблем.

Були запроваджені концепція сталого розвитку, принцип попередження і очікуваної дії, як наприклад, планування непередбачених обставин, оцінка впливу на навколишнє середовище та стратегічна екологічна оцінка. Програма ПС ЄСП для Чорноморського басейну будуватиметься на накопиченому досвіді і буде спрямована на синергію з поточною діяльністю, особливо, що стосується заходів другого пріоритету “Розподіл ресурсів і компетенції щодо захисту природного середовища і заповідників”.

За останні роки були розвинені інші ініціативи, що свідчить про наявність дуже сприятливого середовища для прикордонного співробітництва. Державні прикордонні служби або установи, що мають подібні функції у Болгарії, Грузії, Румунії, Туреччині і Україні, заснували **Чорноморський форум прибережних держав із співробітництва з питань берегової/прикордонної охорони (Black Sea Littoral States Border / Coast Guard Cooperation Forum, BSCF)**. BSCF має за мету сприяти зустрічам, переговорам, обміну досвідом, ідеям і головним принципам розвитку співпраці.

У сільськогосподарському і туристичному секторах була розроблена програма “**Винний Шлях**” в рамках “**Київської Ініціативи**”. Метою програми є розвиток туризму у Вірменії, пов’язаного з винною та виноградною індустрією. Ці ініціативи забезпечать сприятливий фундамент для синергії в рамках першого пріоритету, захід 1.2 – Створення туристичної мережі для інтеграції і сприяння розвитку туристичних ініціатив і традиційної продукції - (див. розділ 4).

Зв'язок з національними та прикордонними програмами і стратегіями

Болгарія, Греція і Румунія, як країни-члени ЄС, використовують спільну систему планування для програм розвитку (які фінансуються здебільшого через структурні

фонди ЄС), які також будуть впроваджуватися у відповідних регіонах ППС-ЄІСП. Кожна країна повинна підготувати Національні стратегічні засади (National Strategic Reference Framework - NSRF). Крім того, розроблені регіональні робочі програми та інші тематичні робочі програми; на цей час вони подаються в ЄК для схвалення й впровадження. Таким чином, значне бюджетне асигнування вже передбачено в цих країнах на період 2007-2013 рр. в інтересах економічного розвитку і соціальної стабільності. Це повинно мати вплив на відповідні регіони узбережжя, зокрема посилюючи їх конкурентоспроможність і покращуючи екологічну ситуацію. Висновки, зроблені з результатів впровадження цих програм, могли би бути розповсюджені серед басейну Чорного моря через проекти прикордонного співробітництва.

Болгарія, Греція, Румунія, Молдова і Україна є партнерами програми Південносхідно-європейського транснаціонального співробітництва, яка фінансується коштами ЄФРР та ІПД,

Болгарія, Греція, Румунія і Туреччина, з іншого боку, беруть участь у програмах ПС в межах ЄФРР та ІПД, а Молдова та Україна здійснюють прикордонне співробітництво з Румунією в рамках ІЄПС (див. табл.наприкінці цієї глави).

З огляду на запобігання ризику дубляжу між міждержавними, дво- та тристоронніми програмами ПС та програмою басейну Чорного моря остання здебільшого буде концентруватися на тих пріоритетах, які визначені всіма країнами-учасниками як спільні для всього басейну Чорного моря.

На стадії проектного відбору (перед підписанням грантових угод) СОУ запровадить обмін інформацією з учасниками інших програм з тим, щоб перевірити, чи заплановані заходи вже не фінансуються (з інших джерел ЄС – прим.пер.) або для них не заплановане фінансування з інших програм ПС.

Вірменія, Азербайджан, Грузія, Молдова, Росія і Україна, як сусіди і партнери ЄС, ведуть активне співробітництво на національному рівні з ЄС, в рамках різних проектів, які діють на регіональному рівні і, зокрема, зосереджені на регіональному економічному розвитку.

В рамках конференції, яка відбулася 25-27 жовтня 2006 р. в столиці Португалії Лісабоні, Міністерство муніципального господарства Вірменії, Бюро національної безпеки Грузії та Міністерство транспорту, будівництва та муніципального господарства Федеральної Республіки Німеччини підписали Меморандум про взаєморозуміння за програмою «Модельний регіон СЕМАТ. Вірменія-Грузія. Сталий просторовий розвиток прикордонних регіонів», в рамках якого передбачалося організувати відповідні заходи за участі зацікавлених сторін восени 2007 року.

Більшість з цих країн також впроваджують національні програми регіонального розвитку, беручи до уваги конкретні потреби регіонів. Члени СМК ПС/ЄІСП будуть поінформовані щодо регіональної політики розвитку їх країн, так само, як і стосовно проектів, що підтримують регіональне співробітництво, з метою гарантування того, щоб проекти, фінансовані за рахунок коштів ПС ЄІСП, були узгоджені з існуючими ініціативами.

3.2 Висновки щодо стратегії програми ПС ЄСП для Басейну Чорного моря

Виходячи з аналізу існуючих ініціатив щодо співробітництва і програм для басейну Чорного моря, можна зробити декілька висновків щодо додаткового значення програми ПС ЄСП, порівнюючи існуючі ініціативи, з точки зору необхідності розбудови синергії, уникнення дубляжу, сприяння «ефекту трампліну» і врахування результатів.

Додаткова вартість програми ПС ЄСП

Програма ПС ЄСП для басейну Чорного моря має специфічний вимір і спрямування, що надає додаткової вартості існуючим програмам і структурам співробітництва:

- Придатність партнерів проекту базується на правилах ЄСП-ПС, але пріоритет буде надано місцевим і регіональним органам влади та неурядовим організаціям, торгово-промисловим палатам, а також науковим організаціям та ВИШам²⁴;
- Визначення проекту, яке засноване на пріоритетах програми, знаходиться в руках цих місцевих і регіональних учасників;
- Проекти готуються й впроваджуються в дусі партнерства між подібними організаціями, які передають досвід своїм партнерам за кордоном, працюючи разом задля розгляду спільних викликів або розвитку спільного потенціалу;
- Проекти матимуть прикордонний вплив;
- Пріоритети програми сконцентровані на спільних потребах регіонів, на які поширюється дія програми, і були спільно визначені 10-ма країнами-учасницями;
- Сфера співробітництва, визначена програмою басейну Чорного моря, доволі широка, регіонально послідовна та унікальна.

Саме тому програма ПС ЄСП для басейну Чорного моря – нова і оригінальна форма співробітництва, яка доповнить існуючу співпрацю в цьому регіоні, що здебільшого проводилася на національному рівні або в меншому регіональному масштабі.

Розбудова синергії з іншими програмами та ініціативами

Взаємодоповнюваність необхідна для того, щоб гарантувати більш ефективне використання ресурсів і найвищі результати для регіонів, на які поширюється дія програми, та інших зацікавлених сторін.

Програма басейну Чорного моря спрямована на досягнення синергії з існуючим формами співробітництва та ініціативами, які підтримують проекти з подібними пріоритетами як частково, так і у всьому регіоні, на які поширюється дія програми.

Таблиця 3.1 вказує на схожість, з точки зору пріоритетів підтримки, головних ініціатив у сфері співробітництва та регіонального розвитку басейну Чорного моря.

Програма ПС ЄСП гарантуватиме узгодженість її підтримки з іншими регіональними ініціативами і проектами:

- Через регулярний обмін інформацією між такими органами програми, як СОУ/СТС, та регіональними і міжнародними організаціями, що працюють в регіоні, на який поширюється дія програми;

²⁴ Стратегічний документ ЄСП-ПС на 2007-2013 рр., - п. 6.7.

- Члени СМК будуть обізнаними щодо регіональних і національних ініціатив, проектів, які підтримуються в їх країнах через інші ініціативи і структури співробітництва, з тим, щоб проекти, фінансовані за рахунок коштів ППС ЄІСП, були гарантовано узгодженими і створювали синергію з ними;
- У своїх проектних пропозиціях претенденти описуватимуть те, як будується їх проект співробітництва або як він доповнює інші проекти та ініціативи, що впроваджувалися ними або іншими партнерами.

Уникнення подвійного фінансування та дубляжу проектів

Претендентам буде поставлене завдання, щоб вони якомога чіткіше зазначали у своїх пропозиціях, чи зверталися вони за підтримкою до інших фондів для всіх або для декількох з запропонованих видів діяльності. Це не повинно дискримінувати їх пропозиції на стадії оцінки, але це буде братися до уваги на завершальній стадії відбору проектів. Це підніме рівень поінформованості СМК і СОУ, гарантуючи відповідні консультації з іншими донорами та програмами перед можливим підписанням контракту щодо надання гранту з тим, щоб уникнути подвійного фінансування дій у разі, якщо проект буде підтриманий.

Головний ризик дубляжу проектів буде убезпечено відповідним аналізом інших програм ПС, які підтримуються ЄС, зокрема ПС ЄІСП Україна-Румунія-Молдова, і також – в меншій мірі – програм ПС ЄФРР Румунія-Болгарія та Болгарія-Греція, так само, як і програми ПС в рамках ПІД Болгарія-Туреччина (див. табл. 3.1).

Спільний орган управління програми басейну Чорного моря (СОУ) буде систематично консультуватиметься з такими ж органами інших програм ПС як на стадії відбору, так і перед підписанням контрактів щодо надання грантів для того щоб переконатися, що відсутнє дублювання в підтримці цих видів діяльності.

Представники Спільного органу управління програми ПС ЄІСП Україна-Румунія-Молдова можуть бути запрошені на засідання СМК програми басейну Чорного моря в якості спостерігачів для забезпечення узгодженої підтримки.

Сприяння «ефекту трампліну» та «ефекту мультиплікації»

Дуже важливо, враховуючи обмежений бюджет програми ПС ЄІСП для басейну Чорного моря, з метою досягнення результату у регіонах, які підпадають під її дію, щоб програма сприяла «ефекту трампліну» та «ефекту мультиплікації». У своїх заявках партнерам проекту буде запропоновано описати, наскільки їх пропозиція може містити той чи інший «ефект трампліну» або «ефект мультиплікації», наприклад, шляхом розповсюдження або відтворення/повторення результатів в інших регіонах, або наскільки проект спроможний бути «пілотним проектом», натомість буде відтворений в більшому масштабі в рамках інших ініціатив. Також претенденти будуть заохочуватися для пошуку додаткових ресурсів або шляхом власного фінансування (вищого рівня, ніж поріг, визначений запрошенням на подання пропозицій), або через додаткові фонди (публічні чи приватні).

Спільний досвід та використання результатів

Протягом всього періоду виконання програми СОУ/СТС і партнери програми сприятимуть ініціативам з метою координації та обміну інформацією щодо стратегії

програми ПС ЄІСП з організаціями, які задіяні в цій зоні. Це має забезпечити програмі використання досвіду та отримання результатів від інших програм, які працюють в рамках подібних пріоритетів в регіонах, що підпадають під дію ППС ЄІСП, і розбудуватися на вже отриманих результатах.

Завдяки дієвій політиці щодо інформування та розповсюдження СОУ/СТС гарантуватимуть, що результати проектів та набуті уроки будуть широко доступні іншим програмам та ініціативам.

Таблиця 3.1 – Співпраця програми басейну Чорного моря з іншими програмами та ініціативами

		Програма ЄІСП/ПС басейну Чорного моря		
Національні програми та програми ПС та стратегії на 2007-2013 рр.		Мета 1 Економічний та соціальний розвиток	Мета 2 Спільні проблеми	Мета 3 ‘Від людей до людей’
ПРОГРАМИ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА СТРУКТУРНИХ ФОНДІВ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС				
Національні Стратегічні Рамкові Програми (Болгарія, Греція, Румунія)	i. Стимулювання розвитку підприємницького середовища	✓		
	ii. Збільшення конкурентоздатності економіки	✓		
	iii. Стимулювання людського капіталу та працевлаштування	✓		
	iv. Поліпшення адміністративних можливостей	✓		
Операційні програми ‘Регіональний розвиток’ (Болгарія, Греція, Румунія)	i. Стимулювання іновачій	✓	✓	
	ii. Підтримка підприємництва	✓		
	iii. Освіта і культура			✓
	iv. Заохочення збалансованого регіонального розвитку та підтримка регіонів, котрі відстають	✓		
	v. Управління охороною довкілля та адміністративна реструктуризація		✓	
Секторальні Операційні програми довкілля (Болгарія, Греція, Румунія)	i. Забезпечення загального доступу до комунальних мереж	✓	✓	
	ii. Боротьба з повеннями у вразливих регіонах		✓	
	iii. Забезпечення захисту берегової лінії Чорного моря та її відродження		✓	
	iv. Зменшення існуючих розривів зі стандартами охорони довкілля ЄС		✓	
МІЖДЕРЖАВНІ, ТРИСТОРОННІ ТА ДВОСТОРОННІ ПРОГРАМИ ПС В БАСЕЙНІ ЧОРНОГО МОРЯ				
Програма ЄІСП/ПС Румунія-Молдова-Україна	i. Economic and social development	✓	✓	
	ii. Addressing common challenges		✓	
	iii. Ensuring efficient and secure borders			
	iv. Promoting people to people cooperation			✓
Програми ЄРРФ/ПС Румунія-Болгарія, Болгарія-Греція та програма ПД-ПС Болгарія-Туреччина	i. Покращення доступу до регіонів	✓		
	ii. Підвищення економічного зростання та конкурентоздатності прикордонних регіонів	✓		
	iii. Стимулювання іновачій та підприємництва	✓		
	iv. Підтримка росту «економіки знань»	✓		
	v. Оцінка людських ресурсів	✓		✓
	vi. Стимулювання створення нових робочих місць	✓		
	vii. Управління захистом довкілля		✓	
	viii. Підвищення співробітництва через програми ‘від людей до людей’			✓
Міждержавна програма ЄРРФ-Південно-східна Європа	i. Стимулювання іновачій та підприємництва	✓		
	ii. Захист та покращення навколишнього середовища		✓	

	iii. Покращення доступу	✓		
	iv. Розвиток міждержавної синергії для регіонів зі сталим розвитком	✓		
СПІВРОБІТНИЦТВО КРАЇН-ПАРТНЕРІВ З ЄС				
План дій з ЄСП для Вірменії, Азербайджану, Грузії, Молдови, України	i. Посилення верховенства права	✓		
	ii. Покращення підприємницького та інвестиційного клімату	✓		
	iii. Заохочення економічного розвитку та посилення зусиль з подолання бідності	✓		
	iv. Посилення співробітництва в галузях юстиції, свободи та безпеки			
	v. Посилення адміністративної спроможності	✓		
	vi. Посилення регіонального співробітництва	✓	✓	✓
	vii. Стимулювання мирного розв'язання конфліктів			✓
	viii. Транспорт та енергетика		✓	
Стратегічне партнерство Росією	i. Спільний економічний простір	✓		
	ii. Спільний простір в галузях свободи, безпеки та юстиції			
	iii. Спільний простір в галузі зовнішньої безпеки			
	iv. Спільний простір в галузях науково-дослідницької діяльності, освіти та культури			✓

		Програма ЄІСП/ПС басейну Чорного моря		
Регіональні рамки співробітництва в басейні Чорного моря		Мета 1 Економічний та соціальний розвиток	Мета 2 Спільні проблеми	Мета 3 'Від людей до людей'
ОРГАНІЗАЦІЯ ЧОРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА (ОЧЕС)				
ОЧЕС ТА Парламентська асамблея ОЧЕС	i. Торгівля та економічний розвиток	✓		
	ii. Транспорт та енергетика			
	iii. Боротьба зі злочинністю			
	iv. Розвиток туризму	✓		
	v. Підтримка МСП	✓		
	vi. Розвиток комунікацій	✓		
	vii. Захист довкілля		✓	
	viii. Наука і технології			✓
	ix. Освіта			✓
Чорноморський банк реконструкції та розвитку	i. Стимулювання торгівлі	✓		
	ii. Підтримка державних та приватних підприємств	✓		
Міжнародний центр з вивчення проблем Чорного моря	i. Регіональні студії	✓	✓	✓
	ii. Співробітництво між науково-дослідними інститутами			✓
Асоціація губернаторів та мерів столичних регіонів/столиць країн Чорного моря	i. Стимулювання співробітництва на місцевому рівні			✓
	ii. Стимулювання економічних, соціальних та адміністративних проєктів	✓		✓
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ФОРУМ ДЛЯ ДІАЛОГУ ТА ПАРТНЕРСТВА				
	i. Стимулювання ефективного управління	✓		
	iii. Розвиток толерантності			✓
	iv. Сталий розвиток	✓	✓	

	v. Захист довкілля		✓	
	vi. Планування боротьби з катастрофами		✓	
КОМІСІЯ ІЗ ЗАХИСТУ ЧОРНОГО МОРЯ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ				
Стратегічний план дій для Чорного моря	i. Зменшення континентальних джерел забруднення		✓	
	ii. Сталий розвиток		✓	
	iii. Планування надзвичайних ситуацій		✓	
		Програма ЄІСП/ПС басейну Чорного моря		
Інші проекти МТД та програми ТД регіональної спрямованості		Мета 1 Економічний та соціальний розвиток	Мета 2 Спільні проблеми	Мета 3 ‘Від людей до людей’
Европейська Комісія				
“Чорноморська синергія”	i. Демократія, повага до прав людини та ефективне управління	✓		✓
	ii. Управління міграційними процесами та покращення ситуації з безпекою кордонів			
	iii. ‘Заморожені конфлікти’			
	iv. Енергетика			
	v. Транспорт			
	vi. Охорона довкілля		✓	
	vii. Морська політика		✓	
	viii. Рибальство	✓	✓	
	ix. Торгівля	✓		
	x. Науково-дослідницькі мережі			✓
	xi. Наука та технології	✓	✓	✓
	xii. Ринок праці та питання соціального забезпечення	✓		
	xiii. Регіональний розвиток	✓	✓	✓
РАДА ЄВРОПИ				
Чорноморський Євро регіон	i. Захист природних ресурсів		✓	
	ii. Посилення соціального зближення			✓
	iii. Культурне співробітництво			✓
Київська ініціатива	i. Підтримка демократичного розвитку			✓
	ii. Підтримка поваги до культурного різноманіття			✓
Створення культурного капіталу	i. Етнотуризм	✓		✓
	ii. Етнопідприємництво	✓		✓
ПРООН (ЗА УМОВИ СПІВФІНАНСУВАННЯ ВІД ГРЕЦІЇ ТА ТУРЕЧЧИНИ)				
Чорноморська Програма Підтримки Торгівлі та Інвестицій	i. Розвиток міжрегіональної торгівлі	✓		
	ii. Розвиток міжрегіональних інвестиційних зв'язків	✓		
ОБСЄ (ЗА УМОВИ СПІВФІНАНСУВАННЯ ВІД ГРЕЦІЇ, ТУРЕЧЧИНИ ТА РУМУНІЇ)				
Проект Економічного огляду Чорного моря та Центральної Азії	i. Моніторинг економічного поступу	✓		✓
	ii. Стимулювання політичного діалогу, який базується на фактах	✓		
	iii. Партнерство з регіональними інституціями та дослідницькими мережами			✓
ФОРМУ СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИКОРДОННИХ СЛУЖБ ТА МОРСЬКОЇ ВАРТИ/БЕРЕГОВОЇ ОХОРОНИ ЧОРНОМОРСЬКОГО УЗБЕРЕЖЖЯ				

	i. Обмін ідеями та досвідом між працівниками прикордонних служб та служб морської варти/берегової охорони			
--	---	--	--	--

4 Стратегія Програми: цілі, пріоритети і заходи

4.1 Принципи і методологія визначення програмної стратегії

Партнери використовували наступні основні принципи при розробці стратегії програми:

Націленість на критичні потреби

На базі аналізу басейну Чорного моря, його економічної структури і макроекономічної динаміки були визначені основні потреби розвитку, а також проаналізовані загрози і можливості. Головними загальними питаннями, що виникли, були розриви і нерівномірності в розвитку територій як серед регіонів басейну Чорного моря, так і країн, до яких вони відносяться. Більш загальною метою, що виникає з аналізу, є прискорення **економічного і соціального розвитку** на базі місцевих ресурсів.

Наступною важливою проблемою в басейні Чорного моря є охорона **навколишнього середовища** з метою запобігання процесу його деградації, що значною мірою може обмежити сталий економічний розвиток.

Третьою проблемою є потреба в глибшій культурній взаємодії між народами басейну Чорного моря. Після приєднання двох країн до ЄС (Болгарії та Румунії – прим.пер.) важливість культурної і соціальної інтеграції народів, що проживають навколо басейну Чорного моря, значно посилилася.

Максимізація узгодженості і взаємозв'язку

Завданням партнерів у розробці програми було визначення узгодженої стратегії в рамках Стратегічного Документа ЄСПП ПС ЄС та конкретних цілей, які були отримані з аналізу басейну Чорного моря, та вибір реалістичної стратегії із реалістичними специфічними цілями, враховуючи доступний бюджет програми та конкретні структурні і політичні обмеження партнерів.

Фактично це означає **формулювання конкретних цілей**, які можуть бути досягнуті партнерами програми, враховуючи адміністративні і правові особливості регіонів програми, а також обмежений досвід потенційних партнерів, який стосується даної форми прикордонного співробітництва.

Мета забезпечення надійних і безпечних кордонів, яка визначена в стратегії ЄС, виходить за рамки контролю більшості регіональних суб'єктів на рівні проекту в даній програмі. Це пов'язано з адміністративною структурою і законодавчою базою в більшості країн регіону і складається з двох рівнів, а саме - рівня центральних установ і рівня муніципальних адміністрацій. У цьому контексті тільки центральні установи мають можливість і засоби діяти у вирішенні проблеми забезпечення надійних меж.

Крім того, існувала **необхідність визначення пріоритетів, які сприятимуть максимізації впливу на культурному рівні**, а також підвищення обізнаності щодо потенціалу партнерства і співпраці з метою вирішення спільних проблем, з якими зіткнулися суспільства басейну Чорного моря. Це також означає **забезпечення глибшої синергії і компліментарності з іншими програмами басейну Чорного моря і програмами ЄС** в питаннях регіонального розвитку та територіального співробітництва.

Вагомість регіонального аспекту

Одним з головних завдань партнерів програми було визначення стратегії, яка дозволить поставити **регіональний аспект і регіональних суб'єктів у центр програми**. Характерним підходом програми басейну Чорного моря був висхідний процес розробки стратегії розвитку, що базується на внеску місцевих суб'єктів. Своєрідною особливістю програми є територіальна прийнятність, яка обмежує географію програми регіонами, що безпосередньо інтегровані в систему басейну Чорного моря, висуваючи на перший план внесок місцевих суб'єктів у порівнянні до національного рівня. Даний принцип був впроваджений шляхом проведення регіональних відкритих консультацій під час розробки програми і описаний нижче.

Під час заходів з програмування і громадських консультацій за програмою басейну Чорного моря був обговорений зв'язок між окремими елементами СВОТ-аналізу (представлені в розділі 2.2) і переліком можливих цілей, описаних в керівництві ЄК з програмування ЄІСП-ПС²⁵. Не дивлячись на те, що існували певні детальні відмінності між різними заходами, можна зробити наступні загальні обґрунтовані висновки:

З чотирьох основних цілей Керівництва по програмуванню, тільки мета «Ефективні і безпечні кордони» не знайшла значної підтримки в СВОТ-аналізі. Згідно з поглядами учасників вищезгаданих заходів, мета 1 «Економічний і соціальний розвиток» отримала найбільшу підтримку в СВОТ-аналізі. Наступні питання, згадані в Керівництві з програмування ЄІСП-ПС, були найбільш підкріплені СВОТ-аналізом:

- Поєднання місцевого розвитку і розвитку адміністративних можливостей
- Розвиток туризму і сільського/агробізнесу
- Поєднання розвитку бізнес-середовища для МСП (*малого та середнього підприємництва – прим.пер.*) і стимулювання торгівлі
- Поєднання транспорту (і енергетики) і проблем, пов'язаних з навколишнім середовищем
- Управління природними ресурсами
- Культурний обмін і обмін у сфері освіти

Отримані висновки зіграли головну роль у визначенні пріоритетів та заходів програми.

4.2 Цілі програми

Загальною метою програми є досягнення **глибшого регіонального партнерства і співробітництва**.

Для досягнення даної мети, програма орієнтує на те, щоб зробити внесок в досягнення глобальної, більш **загальної мети: «поглибленого і сталішого економічного та соціального розвитку регіонів басейну Чорного моря»**.

Досягнення згаданих цілей, враховуватиме **принципи** спільних цінностей, сприяння рівним можливостям, головним чином зниженню гендерної дискримінації і збільшення внеску жінок в економічний та соціальний розвиток, підвищення сталості і гармонійності діяльності людини по щодо навколишнього середовища, головним чином, тій діяльності,

²⁵ Європейський Інструмент Сусідства та Партнерства – ЄІСП ПКС – Як готувати програми: Керівництво з підготовки програм ПКС в рамках ЄІСП, ЄК, травень 2006р.

яка має регіональний вплив, а також сприяння культурній інтеграції і взаєморозуміння народів басейну Чорного моря.

Стратегія ЄІСП ПС визначає чотири головні мети для програм ЄІСП-ПС: економічний і соціальний розвиток, вирішення спільних проблем, забезпечення ефективних і надійних кордонів, а також сприяння об'єднанню зусиль. На базі структурного аналізу і результатів СВОТ-аналізу країни, що беруть участь у програмі басейну Чорного моря, вирішили сконцентрувати свою увагу на наступних трьох цілях:

- Мета 1: Сприяння економічному і соціальному розвитку на території басейну Чорного моря
- Мета 2: Спільна робота над вирішенням спільних проблем
- Мета 3: Сприяння об'єднанню зусиль місцевих громад

Мета 1: Сприяння економічному і соціальному розвитку на території басейну Чорного моря

Ця мета значною мірою підкріплена СВОТ-аналізом, головним чином, декількома з можливостей, які були визначені партнерами в СВОТ-аналізі. Вони включають «Значне зростання ВВП після 2000 р.», що може бути підкріплене в довгостроковій перспективі підтримкою різних місцевих ініціатив, спрямованих на створення сприятливого середовища для МСП і державних ініціатив. Прагнення до цієї мети також означатиме поліпшення можливостей прибережних регіонів, що стосуються «Поліпшення політичної і економічної стабільності, яка сприяє залученню ПІІ». Даний факт також безпосереднім чином підкріплений структурним аналізом, що пов'язує дану мету з можливістю «Збільшення попиту на туристичні послуги, який потенційно поширюється на всі регіони узбережжя». Досягнення мети буде також спрямовано на убезпечення від декількох з найбільш істотних загроз, таких як «Міграція найбільш кваліфікованих працівників до індустриальних країн ЄС».

Мета 2: Спільна робота над вирішенням спільних проблем

З багатьох викликів, з якими стикаються народи басейну Чорного моря, партнери вирішили сфокусувати свою увагу на питаннях навколишнього середовища. З одного боку, мета пов'язана з можливостями, визначеними в СВОТ-аналізі «Посилення взаємин між південними і північними прибережними регіонами Чорного моря» і можливостями «Значних інвестицій, вкладення яких заплановане в рамках пан-європейської транспортної осі, нафто-/газопроводів». З іншого боку, вона служить нейтралізатором багатьох загроз і слабких сторін, які були визначені, головним чином, у сфері охорони навколишнього середовища. Вона включає «Закрите море – негативний вплив на навколишнє середовище з боку зовнішніх факторів, розміщених на території басейну Чорного моря» і «Посилення деградації навколишнього середовища, що викликана зовнішніми чинниками».

Мета 3: Сприяння місцевій діяльності та діяльності громад

Мета пов'язана з багатьма елементами СВОТ-аналізу, починаючи з визначеної сильної сторони «Багата культурна спадщина, людські можливості і соціальні цінності». Рівною мірою важливою для мети є здатність протистояти певним слабким сторонам, що включають: «Історичні і геополітичні обмеження для торгівлі і подорожування», «Низький рівень адміністративних можливостей для реалізації програм місцевого розвитку», а також «Нестачу освітньої інфраструктури, низький технологічний рівень інноваційних центрів». Ініціативи в рамках даної мети дозволять також використовувати деякі можливості, визначені партнерами, такі як: «Впровадження нових методик в освіту, навчання і «навчання впродовж життя» (безперервне навчання) з метою подолання

фізичних і структурних обмежень», «Посилення взаємин між прибережними регіонами Чорного моря, чому сприяють Міжнародні ініціативи партнерства». В цілому, завдяки заходам об'єднаних громад, програма націлена на підвищення рівня співпраці між місцевими і регіональними органами влади на цій території та створення сприятливого середовища для розвитку тривалих економічних зв'язків (туризм, розвиток бізнесу). Проекти в рамках діяльності об'єднаних громад сприятимуть налагодженню культурної співпраці між місцевими структурами, які, у свою чергу, дозволять нівелювати слабкі сторони, – «Низький рівень адміністративних можливостей щодо реалізації програм місцевого розвитку», а також проблеми міграції та ризику виникнення конфліктів.

Зважаючи на обмежену суму доступних фінансових ресурсів і обмежений досвід більшості партнерів Програм ПС ЄС, програма не може бути націлена на досягнення прямого і негайного впливу на всі проблеми, які були виявлені в ході аналізу і синтезовані в СВОТ. Не дивлячись на це, успішний досвід на вибраних територіях сприятиме паралельним і майбутнім ініціативам. Що стосується потреби в більш розвиненій інфраструктурі, головним чином, транспортного сектора, сектора ІТ і інноваційних центрів, програма допомагатиме їй задоволенню шляхом сприяння:

- Проектам, в рамках яких буде задіяне партнерство для аналізу потреб і розробки проектних ідей, – наприклад, шляхом техніко-економічного обґрунтування;
- Ініціативам, спрямованим на сприяння ІТ на територіях, які значно відстають від всіх інших,
- Створенню мереж дослідницьких і інноваційних центрів, що полегшить ідентифікацію проектів з розвитку інфраструктури, які можуть бути підтримані іншими програмами і ініціативами ЄС чи іншими національними або міжнародними установами.

Програма басейну Чорного моря впродовж програмного періоду 2007-2013 рр. не буде спрямована на досягнення мети «Націленість на ефективні і надійні кордони». Рішення сфокусуватися тільки на трьох з чотирьох цілей стратегії ПС ЄІСП було прийнято у зв'язку з наступними п'ятьма причинами:

- Обмеженість ресурсів програмної пропозиції, сфокусованість, головним чином, у першій фазі програми – на декількох чітко визначених сферах діяльності;
- Той факт, що на досягнення даного пріоритету вже спрямовані інші рамкові співробітництва (наприклад, Парламентська Асамблея Економічного Співробітництва Чорного моря (PABSEC)), а також двостороннє співробітництво між багатьма партнерськими країнами;
- Суттєва обмеженість можливостей органів і установ, які мають можливості втручатися і впливати на поточну ситуацію на кордонах;
- Надзвичайно великий економічний і технічний обсяг втручання, який необхідний в даній сфері, у порівнянні з доступними ресурсами програми;
- Позиціонування шляхом регіональних консультацій місцевими партнерами даних питань на нижчому рівні співставно з іншими цілями.

Пріоритети, заходи та індикативні види діяльності

Таблиця 4.3 демонструє пріоритети і заходи, які були сформульовані з метою реалізації стратегії, спрямованої на досягнення трьох цілей, переслідуються досягнення яких передбачено програмою.

Таблиця 4.3 – Пріоритети і заходи Програми ЄІСП-ПС басейну Чорного моря з розбивкою по цілях

МЕТА 1: СПРИЯННЯ ЕКОНОМІЧНОМУ І СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ НА ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ	
Пріоритет 1: Підтримка транскордонної співпраці з метою економічного і соціального розвитку, що ґрунтується на спільних ресурсах	Захід 1.1: Посилення доступності і взаємозв'язку нових міжрегіональних інформаційних, комунікаційних, транспортних і торговельних зв'язків
	Захід 1.2: Створення туристичних мереж з метою реалізації спільних ініціатив розвитку в галузі туризму і виробництва традиційних продуктів харчування
	Захід 1.3: Створення адміністративних можливостей з метою розробки і реалізації місцевих програм розвитку
МЕТА 2: СПІЛЬНА РОБОТА НАД ВИРІШЕННЯМ СПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ	
Пріоритет 2: Розподіл ресурсів і знань з метою охорони і збереження навколишнього середовища	Захід 2.1: Посилення спільної бази знань та інформації, необхідних для вирішення спільних проблем у сфері охорони річкових і морських систем
	Захід 2.2: Сприяння дослідженням, інноваціям і обізнаності у сфері збереження і охорони довкілля/заповідників
	Захід 2.3: Сприяння ініціативам у співробітництві з метою впровадження інновацій в технології і системи управління твердими відходами, а також системи управління стічними водами
МЕТА 3: СПРИЯННЯ МІСЦЕВОМУ І СПІВРОБІТНИЦТВУ ГРОМАД	
Пріоритет 3: Підтримка культурних і освітніх мереж з метою створення спільного культурного середовища в басейні	Захід 3.1: Сприяння культурним горизонтальним контактам та навчальним обмінам між спільнотами басейну Чорного моря

4.4 Роль пріоритетів і заходів програми щодо можливостей і загроз

Пріоритети програми, розроблені з метою досягнення програмних цілей, спрямовані на запобігання загрозам і можливостям, визначених СВОТ-аналізом, що продемонстроване в наступній таблиці.

Таблиця 4.4 показує зв'язок між можливостями і загрозами, з одного боку, і пріоритетами та заходами, з іншого. Вона являє собою стисле необхідне обґрунтування для вибору пріоритетів і визначення заходів: всі заходи достатньою мірою підкріплені елементами СВОТ і на всі елементи СВОТ достатньою мірою спрямовані пріоритети та заходи.

Таблиця 4.4 - Підтвердження пріоритетів і заходів можливостями та загрозами

	Пріоритет 1: Підтримка транскордонної співпраці з метою економічного і соціального розвитку, що ґрунтується на спільних ресурсах	Пріоритет 2: Розподіл ресурсів і знань з метою охорони і збереження навколишнього середовища	Пріоритет 3: Підтримка культурних і освітніх мереж з метою створення спільного культурного середовища
	Захід 1.1: Посилення доступності і пов'язаності нових міжрегіональних інформаційних, комунікаційних, транспортних і торговельних зв'язків	Захід 2.1: Посилення спільної бази знань і інформації, необхідних для вирішення спільних проблем у сфері охорони річкових і морських систем, а також у сфері поновлюваних джерел енергії	Захід 3.1: Сприяння культурним горизонтальним контактам та навчальним обмінам між спільнотами басейну Чорного моря
	Захід 1.2: Створення туристичних мереж з метою розвитку спільних ініціатив у розвитку туризму і виробництва традиційних продуктів харчування	Захід 2.2: Сприяння дослідженням, інноваціям і обізнаності у сфері збереження і охорони навколишнього середовища заповідників	Захід 2.3: Сприяння ініціативам співробітництва з метою впровадження інновацій в технології і управлінні твердими відходами, а також системи управління стічними водами
	Захід 1.3: Створення адміністративних можливостей з метою розробки і реалізації місцевих програм розвитку		
МОЖЛИВОСТІ			
1. Значне зростання ВВП після 2000 р.	✗	✗	✗
2. Доступ країн басейну Чорного моря до фондів політики зближення	✗	✗	✗
3. Поліпшення політичного та економічного стимулювання ППІ	✗	✗	✗
4. Зростання туристичного попиту вздовж усього узбережжя		✗	✗
5. Інвестування панєвропейських транспортних та енергетичних вісей	✗	✗	
6. Нові методики в освіті, вихованні та безперервному навчанні		✗	✗
7. Поглиблення відносин між прибережними регіонами		✗	✗
ЗАГРОЗИ			
1. Повернення до макроекономічної нестабільності	✗		
2. Еміграція найбільш кваліфікованих працівників	✗	✗	✗
3. Конкуренція з боку НІК стосовно ППІ та експорту	✗	✗	✗
4. Посилення екологічної деградації		✗	✗
5. Збільшення нематеріальної відстані між сусідами ЄС	✗	✗	✗
6. Ескалація місцевих конфліктів, організованої злочинності, корупції, тероризму		✗	✗
7. Затримки в боротьбі з «замороженими конфліктами», організованою злочинністю, корупцією і тероризмом		✗	✗

Мета 1 Сприяння економічному і соціальному розвитку на прикордонних територіях

Зважаючи на інформацію, представлену в таблиці 4.4., елементи таблиці СВОТ (а саме сильні і слабкі сторони) суб'єкти програми визначили, що ключовим заходом втручання з метою сприяння економічному розвитку є розвиток ініціатив, які базуються на місцевих ресурсах, починаючи з таких, як сільський розвиток, туризм, традиційне виробництво, фокусуючи значну увагу на сприянні МСП і адміністративним можливостям на місцевому рівні.

Пріоритет 1 - Підтримка транскордонного співробітництва з метою економічного і соціального розвитку, що ґрунтується на спільних ресурсах

Ця мета буде досягнута за допомогою пріоритету 1, що поєднує діяльність, яка згідно зі СВОТ-аналізом має найбільший потенціал: сприяння розвитку МСП шляхом підтримки ініціатив, спрямованих на створення стимулюючого підприємницького середовища, сільський розвиток і туризм. Підкріплені даним пріоритетом види діяльності будуть зосереджені на сприянні доступності, інноваціям, підприємницьким і адміністративним можливостям. Транснаціональне партнерство сприятиме передачі ефективної практики і розповсюдженню інновацій між подібними підприємницькими програмами.

1. Географічні території, що розглядаються

Усі придатні регіони

2. Визначення цільових груп і бенефіціарів гранту

Головним чином, до прийнятних категорій, визначених в розділі 6.6, розглядаючи масштаб пріоритету, відносяться: місцеві органи влади, неурядові організації (НУО), що діють у сфері місцевого розвитку, асоціації виробників сільськогосподарської продукції і рибалок, державні органи, що діють у сфері сприяння бізнесу.

3. Прийнятні витрати

Всі категорії витрат, прийнятні згідно відповідних ухвал ЄС, як спільна норма, в той час, як інвестиції в малу інфраструктуру і/або устаткування рекомендуються тільки з метою реалізації проекту і в окремих належним чином обґрунтованих виняткових випадках.

4. Опис співфінансування²⁶:

Національне співфінансування буде складати 10% вкладу ЄС (за винятком технічної допомоги).

5. Бенефіціар/Головні партнери:

Усі прийнятні категорії бенефіціарів.

Захід 1.1: Посилення доступності і зв'язаності нових міжрегіональних інформаційних, комунікаційних, транспортних і торговельних каналів

Захід спрямований на підтримку місцевого розвитку шляхом поліпшення каналів і зв'язків в різних сферах між регіонами програмної території. Він включає торговельні канали, що забезпечують доступність до інших ринків місцевих традиційних продуктів.

²⁶ Національні джерела, головним чином, бенефіціари проекту, повинні зробити внесок в програму шляхом співфінансування в об'ємі 10% внеску ЄС в програму (виключаючи ТД), як це передбачено в статті 19 правил впровадження ЄСП. Співфінансування по пріоритетах може встановлюватися в різному процентному співвідношенні, зважаючи на конкретні умови пріоритету, гарантуючи, що загальна сума відповідатиме правилам, встановленим на програмному рівні.

Основними індикативними видами діяльності будуть наступні:

- Сприяння міжнародним торговельним зв'язкам на території регіону, включно з торгівлею енергоресурсами;
- Підтримка сприяння традиційній продукції сільського господарства басейну Чорного моря на міжнародному ринку;
- Розвиток мереж співробітництва з метою сприяння використанню інформаційних і комунікаційних технологій в місцевих економічних ініціативах;
- Попереднє техніко-економічне обґрунтування малих транспортних інфраструктур з метою кращої інтеграції менш розвинених територій і визначних туристичних пам'яток на території басейну;
- Спільні ініціативи для сприяння транзитній транспортній інфраструктурі в регіоні з метою підвищення ефективності вантажних і транспортних перевезень.
- Попередній бізнес-план та попереднє вивчення розвитку безпечних та надійних морських перевезень, що є нешкідливими для довкілля

Захід 1.2: Створення туристичних мереж з метою розвитку спільних туристичних ініціатив розвитку і виробництва традиційних продуктів харчування

Метою заходу є сприяння розвитку спільних видів діяльності в туристичній сфері, що ґрунтується на інтегрованому збереженні і використанні ресурсів басейну Чорного моря на території всіх партнерських регіонів. Він спрямований на встановлення партнерства з метою обміну досвідом і ефективною практикою у сфері вдосконалення стандартів послуг на території і розвитку спільних туристичних послуг, характерних для території.

Головними індикативними видами діяльності є:

- Створення мереж агентств, що діють в туристичному секторі з метою підвищення економічного впливу туризму на територіях, наприклад культурний маршрут між Чорним морем і Каспійським морем (т.зв. «Міф двох морів»);
- Партнерство між органами управління заповідних територій з метою сприяння сталому туризму на заповідних територіях басейну Чорного моря;
- Мережі туристичних агентств, з метою сприяння спільним програмам на міжнародному ринку;
- Створення транскордонних туристичних послуг і спільних стандартів (тематичні маршрути, системи якості і т.д.).
- Партнерство та співробітництво з метою запобігання міграції кваліфікованої робочої сили до розвинених країн ЄС (запобігання «втечі мізків»)

Захід 1.3: Створення адміністративних можливостей з метою розробки і реалізації місцевих та регіональних програм розвитку

Метою заходу є підвищення можливостей установ у сфері сприяння економічному і соціальному розвитку шляхом створення міжнародного партнерства, спрямованого на обмін якнайкращою практикою і ноу-хау в даній сфері. Як було визначено СВОТ-аналізом, створення сприятливого середовища для бізнесу на місцевому рівні є вирішальним чинником для його розвитку. Інтеграція і створення горизонтальних контактів місцевих адміністрацій або агентств на території сприятиме розвитку можливостей і обміну методологією та підходами до спільних проблем.

Основними індикативними видами діяльності є:

- Створення мережі розвитку можливостей місцевих і регіональних адміністрацій басейну Чорного моря шляхом обміну передовою практикою і інноваціями у сфері місцевого розвитку;

- Мережі, спрямовані на сприяння методологіям міського і сільського планування і менеджменту з метою міського розвитку і реконструкції;
- Партнерство між агентствами розвитку з метою обміну досвідом, знаннями і інноваціями в сфері програм розвитку, підготовка агентів, що працюють у сфері розвитку, а також використання спільних методологій для розвитку МСП;
- Тренінг персоналу місцевих органів влади та установ, які підтримують МСП, головним чином, з метою поліпшення можливостей участі в міжрегіональних ініціативах (наприклад, маркетингові плани, розвиток продукту і управління малим бізнесом);
- Поширення обміну позитивною практикою, яка підтримуватиме соціальну та економічну інтеграцію мігрантів (залучення до ринку праці, освіта, вивчення іноземних мов, спеціалізовані послуги в галузі забезпечення житлом, соціальні послуги та юридична допомога тощо)
- Транскордонні заходи, спрямовані на поліпшення стандартів навчання (отримання професійних кваліфікацій, професійно-технічне навчання, яке б відповідало запитам певного сектору виробництва), сприяння підприємництву та сертифікації навичок, заохочення молоді у залученні до праці
- Сприяння ініціативам «твінінгу» серед місцевих адміністрацій на території з метою створення ефективних рамок транскордонного співробітництва;
- Обмін ноу-хау і підготовка партнерства за спільними місцевими програмами розвитку

Мета 2: Спільна праця над вирішенням спільних проблем

Після ретельного вивчення можливостей та загроз, а також перешкод для втілення програми, проблеми, що відносяться до охорони і збереження навколишнього середовища, виявилися найбільш важливими для партнерських регіонів Чорного моря.

Міжнародне партнерство і мережі співробітництва, сприяння інтеграції інструментів, методик і заходів в цій галузі головним чином будуть спрямовані на діючі транскордонні джерела вказаних проблем довкілля.

Пріоритет 2: Розподіл ресурсів і знань з метою охорони і збереження навколишнього середовища

На мету 2 буде спрямований пріоритет 2. Центральна увага цього пріоритету буде надана охороні і збереженню навколишнього середовища. Проблеми навколишнього середовища є такими, які мають вирішувати, зі значними акцентами на технічні і політичні інструменти, доступні програмі і партнерам проектів. В той же час, вони є такими питаннями, які повністю відповідають технічним і фінансовим рамкам програми, а саме програмі басейну Чорного моря. Головними сферами втручання є охорона навколишнього морського середовища, заповідних територій узбережжя і внутрішніх територій, а також технології поводження з відходами і управління ними. Даний пріоритет сприятиме інноваціям і обміну найкращою практикою в сферах наукових, технічних і адміністративних можливостей щодо захисту і збереження навколишнього середовища.

З метою забезпечення відповідності до критеріїв DABLAS проекти, які спрямовані на співробітництво з метою захисту води, морських та річкових екосистем в регіоні Дунаю та басейну Чорного моря, повинні зазначати, як вони будуть досягати синергії з критеріями DABLAS. Те ж саме стосується відповідності критеріям ОЧЕС (стосовно проектів, які стосуються захисту та збереженню довкілля), а також відповідності критеріям Конвенції по захисту Чорного моря від забруднення (для проектів, які стосуються боротьби із забрудненням).

У відповідності до всіх трьох цілей цього пріоритету важливу роль гратимуть заходи, спрямовані на встановлення горизонтальних контактів для обміну досвідом та впровадження відповідних рішень стосовно спільних викликів/загроз. Процес відбору проектів повинен враховувати, що програмна підтримка таких горизонтальних контактів має використовуватися для довготривалих проєктів підтримки, які матимуть вагомий зовнішній презентаційний ефект. Такі горизонтальні контакти повинні суворо відповідати мережі існуючих ініціатив з охорони довкілля або Конвенції по захисту Чорного моря від забруднення. В будь-якому випадку метою проектів не є створення нових організацій, але посилення та розширення співробітництва між вже існуючими організаціями.

1. Географічні території, що розглядаються

Всі території, прийнятні відповідно до правил територіальної прийнятності програми – з урахуванням масштабу пріоритету, окрема увага буде приділена територіям з найбільшими джерелами забруднення і тим, де сконцентровані основні ресурси навколишнього середовища (тобто, міські і промислові території, узбережжя, річки).

2. Визначення цільових груп і бенефіціарів грантів

Всі прийнятні категорії, відповідно до визначення в розділі 6.6 і, головним чином, місцеві адміністрації, НУО, які діють у сфері охорони і збереження навколишнього середовища, дослідницькі і вищі установи навчальні заклади, а також державні органи з питань охорони навколишнього середовища.

3. Прийнятні витрати

Всі категорії витрат, прийнятні згідно відповідних ухвал ЄС, як загальна норма, а також інвестиції в малу інфраструктуру і/або устаткування рекомендуються, в свою чергу, тільки з метою реалізації проекту і тільки в кількох належним чином обґрунтованих виняткових випадках.

4. Опис співфінансування

Національне співфінансування буде складати 10% вкладу ЄС (за винятком технічної допомоги).

5. Бенефіціар/Головні партнери:

Усі прийнятні категорії бенефіціарів

Захід 2.1: Зміцнення спільної бази знань і інформації, необхідних для вирішення загальних викликів у сфері охорони навколишнього середовища річкової і морської систем

Даний захід націлений на сприяння інтенсивнішій інтеграції і розвитку партнерства, спрямованого на дослідження, інновації, обізнаність і науку в сферах моніторингу, контролю і охорони морських систем і річок басейну Чорного моря.

Програма, що частково стосується також і заходів щодо охорони морських систем, має на меті допомогти регіонам розвивати ноу-хау, а також стимулювати розвиток політичного досвіду та технологічної експертизи стосовно впровадження альтернативних джерел енергії, а також енергоефективності та енергозбереження.

Основними індикативними видами діяльності є:

- Створення мереж дослідницьких установ в сферах, які відносяться до морських природних систем;
- Обмін досвідом і ефективною практикою шляхом налагодження партнерства серед НУО, які працюють у сфері охорони навколишнього середовища, та з освітніми установами;
- Створення мереж і партнерства з метою розвитку методик і можливостей відповідних органів влади, які відповідальні за подолання надзвичайних ситуацій та рятувальні заходи, що стосується реагування на розливи нафти на території узбережжя і зменшення забруднення морського середовища;
- Сприяння моніторингу чинників навколишнього середовища шляхом партнерства установ, відповідальних за контроль над забрудненням басейну Чорного моря;
- Підтримка розвитку мереж, спрямованих на розробку планів на випадок непередбачених ситуацій, з метою забезпечення здатності реагування органів влади регіонів, що належать до узбережжя Чорного моря, на забруднення;
- Транскордонне партнерство з метою проведення наукових досліджень, головним чином тих, які спрямовані на моніторинг та/або запобігання ризиків для навколишнього середовища на території басейну Чорного моря;
- Створення або посилення партнерства та співробітництва з метою ідентифікації джерел забруднення, що знаходяться на суші, які викликані, головним чином сільськогосподарськими чинниками, а також вивчення методів у усунення запобіганні їм;
- Підготовка/сприяння або впровадження результатів наукових досліджень в сферах моніторингу, контролю та захисту морської системи і річок на території проекту.
- Розвиток концепції координації та співробітництва у випадках природних або техногенних катастроф

Захід 2.2: Сприяння дослідженням і інноваціям у сфері збереження і охорони навколишнього середовища заповідних територій

Даний захід зосереджений на сталому розвитку заповідних територій партнерських регіонів. Мета заходу буде досягнута за допомогою різних видів діяльності з реалізації програм управління і дослідження, а також економічних ініціатив.

Основними індикативними видами діяльності є:

- Створення мереж органів влади, які здійснюють управління заповідними територіями, з метою обміну досвідом, ефективною практикою і інноваціями в технічній і науковій методології, а також, як доповнення, з метою підтримки моніторингу, охорони і збереження природних ресурсів;
- Започаткування спільних ініціатив метою задля міжнародного сприяння природному і культурному туризму на заповідних територіях Чорного моря, шляхом використання загальних інформаційних і стимулюючих заходів;
- Створення або посилення горизонтальних контактів, спрямованих на розвиток методик планування і менеджменту, а також створення баз даних для територій заповідників басейну Чорного моря;
- Тренінг і підвищення обізнаності громадян, що проживають на заповідних територіях.

Захід 2.3: Сприяння ініціативам співпраці з метою впровадження інновацій в технології і системи управління відходами і стічними водами

Даний захід спрямований на вирішення однієї з головних проблем всіх партнерських регіонів басейну Чорного моря: управління відходами, включаючи як стічні води, так і тверді відходи. Поточне управління відходами значною мірою впливає на громадське здоров'я, якість питної води і навколишнє середовище Чорного моря.

Передбачені наступні основні індикативні види дій:

- Партнерство між установами з метою адаптації інноваційних технологій і процедур щодо розпорядження і управління відходами;
- Підтримка інформаційних і освітніх видів діяльності, включаючи кампанії з підвищення обізнаності в сфері управління системами стічних вод і твердих відходів, економії води і утилізації відходів;
- Спільні заходи, спрямовані на інновації в управлінні відходами на територіях регіонів із значними сезонними туристичними потоками, які сконцентровані на окремих територіях;
- Спільні заходи органів місцевої влади, спрямовані на обмін якнайкращою практикою і управлінськими важелями в роботі з твердими відходами і стічними водами, засновані на підходах ЄС.

Мета 3: Сприяння місцевій діяльності та діяльності об'єднаних громад

Сприяння ініціативам діяльності об'єднаних громад в басейні Чорного моря є дуже проблематичним питанням у зв'язку із значною кількістю країн регіону, протяжною географічною територією, а також історичними і геополітичними проблемами між країнами регіону. Не дивлячись на це, партнери схвалили як першочергову мету сприяння таким ініціативам. Види діяльності, які реалізовуватимуться в її рамках, можуть також створити значну синергію з видами діяльності, сприяння яким здійснюється в рамках пріоритетів цілей 1 і 2, і які пов'язані з розвитком людських ресурсів, управлінських можливостей, а також глибшою інтеграцією спільнот на території басейну.

Пріоритет 3: Підтримка культурних і освітніх мереж з метою створення спільного культурного середовища в басейні

Мета 3 буде досягатиметься завдяки пріоритетові 3. Головна увага пріоритету буде сконцентрована на сприянні інтеграції та створенню горизонтальних контактів, у сферах багатой культурної спадщини і сучасного культурного життя в країнах-партнерах.

Основними сферами діяльності, які сприяють досягненню мети, є ті, які забезпечують залучення молоді і освітніх установ. Обидві галузі є найбільш обіцяючими в довгостроковій перспективі і не тільки у сфері впливу на місцевий розвиток, який ґрунтується на мобілізації місцевих ресурсів. Освітні установи і культурні товариства/громадські організації будуть основними важелями даної стратегії. Сприяння створенню горизонтальних контактів серед установ, що працюють у сфері культури, здійснюватиметься, головним чином, шляхом обміну досвідом і розподілу культурної спадщини і традицій. Це спрямовано на створення спільного культурного середовища спільнот басейну Чорного моря, що, у свою чергу, сприятиме зниженню негативного впливу існування кордонів між країнами на взаєморозуміння і дружні відносини між їхніми народами.

1. Географічні території, що розглядаються

Всі прийнятні регіони.

2. Визначення цільових груп і бенефіціарів гранту

Всі прийнятні категорії, визначені в розділі 6.6, головним чином, місцеві адміністрації, НУО, що діють у сфері культури та соціальній сфері, а також освітні установи.

3. Прийнятні витрати

Всі категорії витрат, прийнятні згідно відповідних постанов ЄС, – як загальна норма, а також інвестиції в малу інфраструктуру і/або устаткування, які рекомендуються тільки з метою реалізації проекту та інколи в належним чином обґрунтованих виняткових випадках.

4. Опис співфінансування

Національне співфінансування складатиме 10% внеску ЄС (виключаючи технічну допомогу (ТД)).

5. Бенефіціари/Головні партнери

Всі прийнятні категорії бенефіціарів.

Захід 3.1: Сприяння горизонтальним контактам та навчальним обмінам між спільнотами басейну Чорного моря

Даний захід спрямований на поглиблення соціальних і культурних взаємин між спільнотами басейну Чорного моря з метою сприяння добрим стосункам між ними, а також посиленню взаємозв'язків між навчальними установами басейну Чорного моря з метою підтримки соціально-економічного розвитку в регіоні.

Він сконцентрований на сприянні взаєморозумінню між сусідами і повазі до культурної різноманітності. Передбачені різні види діяльності, включаючи роботу культурних установ і НУО, які працюють у культурній та соціальній сферах або в галузі міжнародних відносин. Покращення зв'язків між навчальними установами басейну Чорного моря дозволить зменшити розрив в системах освіти між регіонами.

Основними індикативними видами діяльності є:

- Встановлення партнерства з метою розвитку культурної спадщини;
- Встановлення горизонтальних контактів культурних установ в басейні Чорного моря з метою посилення регіональної ідентичності;
- Створення мереж культурних центрів, розподіл культурних цінностей всіх регіонів;
- Встановлення партнерства, спрямованого на обмін досвідом у сфері традиційної фольк-культури шляхом сприяння загальним культурним заходам на території басейну Чорного моря.
- Співпраця в галузі обміну студентами та вченими для створення каналів культурної інтеграції в басейні Чорного моря.
- Співпраця між університетами, іншими вищими навчальними закладами та науково-дослідними інститутами, спрямована на розробку та впровадження спеціальних освітніх програм, які б базувалися на спільних інтересах країн басейну Чорного моря
- Напрацювання горизонтальних зв'язків для обміну досвідом в адаптуванні системи вищої, середньої та професійно-технічної освіти до вимог ринкової економіки, які базуються на спільних підходах

- Співпраця в галузі вивчення проблематики міграції та пов'язаних з нею ризиків і конфліктів

Технічна допомога

Технічна допомога є складовою частиною програми та спрямована на підтримку ефективного впровадження програми шляхом фінансування двох головних заходів:

- Управління програмою: відбір проектів, щоденне управління, моніторинг, аудит та контроль;
- Комунікаційні та інформаційні потоки всередині та зовні програми: семінари, переклади, розповсюдження інформації, а також заходи, спрямовані на оцінку впливу на громадськість.

Велика кількість партнерів, великий розмір території, на які поширюється дія програми, участь трьох типів партнерів: країн-членів ЄС, одна країна, яка знаходиться в процесі переговорів, і країни, які не є членами ЄС, роблять реалізацію програми в значній мірі залежною від людських і технічних ресурсів, логістики, а також надзвичайно дорогою по загальних фінансових затратах на програму. Отже, може виникнути фінансовий дефіцит для видів діяльності в рамках ТД під час реалізації програми, а також не слід виключати потенційний перегляд фінансових асигнувань на ТД. Згідно з приблизною оцінкою бюджету ТД, поточних 10% максимальних асигнувань не буде достатньо для забезпечення відповідного функціонування СТС (Спільного Технічного Секретаріату) і інших елементів впровадження програми. Отже, відкритою залишається можливість перегляду бюджету ТД у бік збільшення, у випадку, якщо середньостроковою оцінкою програми буде підтримано дане рішення, яке, у свою чергу, повинно бути затверджене ЄК.

Румунія зробить фінансовий внесок до програми шляхом покриття витрат на персонал, офіс і накладних витрат СОУ і Аудиторського Органу. Греція зробить фінансовий внесок шляхом покриття витрат Головного Радника (*Principal Advisor*) програми басейну Чорного моря, який буде знаходитися в СОУ і наділений чітко позначеною роллю та завданнями, сприяючи менеджменту програми. Туреччина зробить внесок в програму шляхом ТД з фондів ІПД. Туреччина покриватиме витрати на участь її делегацій в зустрічах СТС, буде робити внески у витрати, пов'язані з відбором проектів і забезпечувати тренінг, інформацію та привертати увагу потенційних бенефіціарів прийнятних регіонів Туреччини. Інші країни-партнери можуть зробити внесок власними ресурсами, фінансуючи витрати на персонал Національних Інформаційних Пунктів (НІП), які діятимуть в співпраці із СТС. Розділ 6 включає повнішу інформацію щодо завдань даних НІП.

Країни-партнери зможуть також отримати користь з Ініціативи Розвитку Регіональних Можливостей II ЄС (*RCBI*), трирічного проекту (2007-2009 рр.), націленого на забезпечення допомоги у впровадженні всіх програм ЄІСП-ПС (ТД всім керівним структурам, тренінг для потенційних бенефіціарів, а також інформація і публічність).

СКО несе відповідальність за отримання і надання фондів ТД відповідно до Правил Реалізації ЄІСП. Що стосується ТД, яка відноситься до участі Туреччини і фінансується з ІПД, турецький Підрозділ **Центрального офісу з фінансування та претензійно-договірної роботи** буде Контактуючим Органом (також див. Розділ 6).

1. Географічні території, що розглядаються

Всі прийнятні регіони.

2. Визначення цільових груп і бенефіціарів гранту

СКО і СТС будуть прямими бенефіціарами ТД. Проте, на всіх інших (потенційних) партнерів будуть спрямовані ініціативи ТД з метою створення проектів, сприяння і допомоги в реалізації.

3. Прийнятні витрати

Всі категорії витрат, прийнятні згідно відповідних постанов ЄС.

4. Опис співфінансування:

Бюджет ТД, прийнятний для співфінансування ЄК, складає максимум 10% загального внеску ЄС до бюджету програми²⁷. СОУ приймає рішення щодо розподілу фондів ТД²⁸. Національне співфінансування не передбачено в рамках цього пріоритету, за винятком деяких витрат на початок програми, після її затвердження ЄК і до підписання Фінансових Договорів країнами-партнерами, які не є членами ЄС.

5. Бенефіціари

ТД здійснюватиметься СОУ. Зовнішня допомога надаватиметься відповідно до процедур, встановлених Правилами Реалізації ЄІСП, ст. 23.

Захід 1: Менеджмент і реалізація програми

Даний захід підтримуватиме функціонування наступних програмних органів: СМК, СКО, СТС та Відбіркового Комітету (проектів) (ВК). Роль даних органів детальніше описана в розділі 6. Головним чином даний захід буде зосереджено на створенні і функціонуванні СТС, що допомагатиме СОУ згідно його компетенції, описаної в розділі 6 даного програмного документу.

Головні види діяльності, яким буде надана підтримка:

- Створення і діяльність СТС;
- Функціонування інших керівних органів програми;
- Реалізація процедур відбору проектів;
- Програмний аудит, описаний в розділі 6, який відповідає аудиторським планам проектів, підготовлених СОУ;
- Підтримка СОУ, що стосується досліджень і експертних консультацій по темах, які відносяться до реалізації програми і Стратегії ЄІСП-ПС.

Оцінка програми буде організована ЄК відповідно до вимог Правил Впровадження ЄІСП ст. 6.

²⁷ ст. 18 Директиви (ЄС) No 951/2007

²⁸ Попередні правила реалізації ЄІСП ст. 18

Захід 2: Інформаційна і сприяюча їй діяльність, а також діяльність, спрямована на створення проектів

Цей захід фінансуватиме всі види діяльності, що відносяться до інформації і просування програми, а також всі види діяльності, які націлені на підтримку створення проектів і встановлення партнерства між прийнятними партнерами на програмній території. Інформаційна діяльність, спрямована на підвищення обізнаності щодо можливостей фінансування програми і відкриття конкурсів проектних пропозицій, буде організована таким чином: проведення семінарів, організованих СТС в прийятних регіонах, за допомогою веб-сторінок програми та видання і розповсюдження письмових матеріалів через НПП. СТС також допомагатимуть потенційним заявникам в пошуку міжнародних партнерів, забезпеченні інформацією щодо цілей, пріоритетів і правил реалізації, а також надаватиме окремі консультації заявникам.

Головні види діяльності, яким буде надана підтримка:

- Національні і міжнародні зустрічі;
- Семінари, конференції, інформаційні дні;
- Публікація матеріалів;
- Створення і функціонування веб-сторінок.

4.5 Характер проектів, що підпадають під дію програми²⁹

Три види проектів будуть охоплені дією програми для басейну Чорного моря³⁰:

1. **Інтегровані проекти** з різним типом діяльності в декількох країнах, які разом досягають певної мети, що має прикордонний ефект;
2. **Симетричні проекти** з одним типом діяльності в усіх країнах, які беруть участь в проекті;
3. **Проекти**, що реалізуються головним чином або повністю в одній партнерській країні, але мають прикордонний вплив.

Партнери від однієї або декількох держав-членів та від однієї або декількох країн-партнерів будуть спільно подавати всі проекти на розгляд³¹. Участь партнерів Туреччини можлива тільки в спільних проектах, як мінімум, з одним партнером від держав-членів і одним партнером з країн, визначених в Додатку до Регламенту (ЄС) № 1638/2006. Проекти повинні завжди мати прикордонний ефект. Зважаючи на характерні особливості програми басейну Чорного моря і її цілей, **перевага буде надаватися інтегрованим проектам**. Тільки обмежена частка бюджету програми буде доступна для простих проектів. Рекомендований обсяг фінансування та кількість партнерів, залучених до кожного проекту в рамках партнерства, буде визначено в ході оголошення на подання пропозицій.

²⁹ Наявний на сьогодні проект Правил впровадження описує основні характеристики проектів, що підпадають під дію програми ПС ЄІСП, стосовно складу партнерів та основних характеристик проектної діяльності. У випадку Програми для Чорного моря, ЖМА (Спільний орган управління програмою) вважає вигідним і сприятливим, в інтересах всіх партнерів, допустити всі три категорії проектів, що підпадають під дію програми. Так чи інакше, згідно рішенням партнерів, найбільшу перевагу буде надано інтегрованій проектній моделі.

³⁰ Ст. 41 проекту Правил впровадження

³¹ Ст. 40 проекту Правил впровадження

Програма матиме наступні особливості:

Спільні проекти	
Максимальна сума загального бюджету проекту	Мінімальна – 50 000 євро

На початку реалізації проекту, СМК має право модифікувати ці бюджетні рамки у відповідності до різних типів проектів (інтегровані, симетричні та такі, що впроваджуються здебільшого або цілком в одній країні-учаснику) та у відповідності до пріоритетів проектів, залишаючись в межах встановлених лімітів фінансування (тобто без зменшення мінімального обсягу фінансування). Переважне право фінансування надаватиметься проектам, які матимуть щонайменше трьох учасників. Щодо двосторонніх проектів, ліміти фінансування будуть встановлені окремо.

4.6 Показники

Впровадження програми і досягнення цілей будуть контролюватися і оцінюватися через систему всеохоплюючих показників. Було визначено три категорії показників, згідно з методологією Європейського Союзу³², рекомендаціями Стратегічного документу в рамках ППС ЄІСП та Керівними принципами щодо процесу програмування в рамках ЄІСП³³. Принципи і стратегія, прийняті для визначення показників, пов'язують методологію моніторингу і оцінки програм ЄС із специфікою програми для басейну Чорного моря.

Показники впливу

При визначенні показників впливу перший з чинників, які розглядаються - це дуже обмежений бюджет програми, у порівнянні із особливою складністю партнерства в рамках програми та потужних факторів економічних змін, які зараз відбуваються в регіоні. Крім того, визначення показників, слушних для всіх країн, не є легким завданням, зважаючи на різноманітність економічних структур, рівнів економічного розвитку, так само як економічних інституцій та законодавства. Збір та аналіз статистики для регіону, що знаходиться під дією програми, також дуже ускладнені через неоднорідність національних статистик і нестачу співставних статистичних оглядів на регіональному рівні для всіх країн.

Ця проблема насамперед стосується держав, які не є членами ЄС, де набагато меншою є доступність регіональної статистики, ніж в державах-членах ЄС. Зважаючи на всі ці аспекти, були застосовані деякі основні принципи спрощення для визначення показників програми.

Першим таким принципом було запровадження дієвого інструменту для контролю і оцінки прогресу програми та досягнення цілей. Другим принципом було чітке і просте визначення показників виміру для того, щоб залучити розумну (тобто обмежену) кількість людських й фінансових ресурсів до контролю і оцінки, враховуючи незначний бюджет програми. Третім принципом є встановлення низки показників, які можна порівняти, які є очевидними та однаково важливими у всіх країнах-партнерах.

³² Індикативні керівні принципи щодо методів оцінки: показники моніторингу та оцінки, Робочій документ №. 2 DG Regio 2007

³³ Стратегічний документ ППС ЄІСП вересень, 2006: Керівні принципи щодо підготовки програм ПС в рамках робочого документу ЄІСП ЄС 2006, параграф 2.1

На підставі цих принципів обмежений ряд показників впливу на програмному рівні було обрано серед багатьох потенційних змінних, які можна було б брати до уваги³⁴. Для спостереження за базовими рівнями показників впливу і моніторингу за програмним процесом у досягненні цілей, розумним вбачалося б проведення аналізу показників впливу на рівні країни, а потім розгляд узагальненого результату на програмному рівні з урахуванням національної специфіки в методологіях збору статистичних даних та структуру економік.

Показники результативності

При визначенні показників результативності було враховано той факт, що вони відіграватимуть критичну роль в програмі басейну Чорного моря з точки зору моніторингу досягнень загальних і конкретних цілей та їх зв'язку із розширеною метою. Фактично, відповідно до методології ЄС, вимірні показники результативності кращої якості виявляють більшу керованість та ефективність під час оцінки програми, ніж показники впливу, на які завжди сильно впливають численні неконтрольовані зовнішні чинники. Друге питання, що розглядалося під час визначення показників результативності – це вартість моніторингу, яка є виправданою у разі, якщо ці показники не визначені на базі інформації, яка може бути легко зібрана через систему моніторингу програми або від бенефіціарів шляхом простих і автоматичних процедур.

З цією метою було ідентифіковано обмежений ряд чітко визначених показників результативності на рівні пріоритетів, які є в логічному зв'язку із показниками впливу. Запропоновані показники результативності передбачають чіткий і детальний опис результатів програми, їх моніторинг може здійснюватися з використанням в більшості випадків тільки інформації, отриманої від партнерів проекту або інформації, яка може бути зібрана розумними зусиллями шляхом *ad hoc* оглядів, проведених спільними програмними структурами.

Вихідні показники

Вихідні показники програми були розроблені на основі змісту кожного заходу, як було рекомендовано методологією ЄС, і були пристосовані до кожного з пріоритетів з метою забезпечення, наскільки це можливо, більшої гомогенності серед заходів в рамках одного і того ж пріоритету. Цей підхід був прийнятий з урахуванням ряду відповідних аспектів, характерних для програми басейну Чорного моря:

- Принцип **ефективності** рекомендує мати певний ряд вихідних показників пропорційно до фінансового розміру програми або проєктів. Фактично, у випадку програми Чорного моря, фінансування по кожному пріоритету буде надзвичайно обмеженим.
- Принцип **послідовності** із стратегією впровадження вимагає спрощення, зважаючи на те, що в рамках програми виділяється фінансування на кожний пріоритет і що реалізація програми здійснюватиметься шляхом оголошення конкурсу на подання пропозицій на рівні пріоритетів без фіксації бюджету по кожному із заходів. Це може ускладнити визначення цільових значень для вихідних показників на рівні заходу і встановлення процедури моніторингу для кожного з заходів, зважаючи також на те, що окремі заходи можуть істотно змінитися в залежності від фінансової абсорбції та у ході впровадження.

³⁴ Положення Стратегічного документу ЄСП були взяті до особливої уваги. Див: Стратегічний документ ППС ЄСП, вересень 2006, параграф 28-29

Нижче в таблицях 4.5-4.7 наведені показники впливу, результативності та вихідні показники, також визначені джерела моніторингу, одиниці вимірювання з відповідними вихідними і цільовими значеннями.

Таблиця 4.5 – Показники впливу (програмний рівень)

Опис	Джерело	Одиниці вимірювання	Вихідні значення	Цільові значення
РЕЗ 1: Кількість партнерів, що встановили постійні економічні відносини Моніторингові звіти учасників - огляди	Національні статистичні служби	Од.	271 554 ³⁵	Позитивний ріст мережі ³⁶
РЕЗ 2: Кількість підприємств, які сприйняли інновації та розпочали нове виробництво після їх залучення до проектів Моніторингові звіти учасників – прямі огляди	Національні статистичні служби	Од.	13 349 680 ³⁷	Позитивний ріст
РЕЗ 3: Кількість підприємств / економічних агентів, які завершили свою діяльність і досягли нової кваліфікації та компетенції Система моніторингу - моніторингові звіти учасників	Індикатори розвитку Світового банку – Національні статистичні служби	%	44%	Позитивний ріст
РЕЗ 4: Кількість нових постійно діючих спільних проектів або видів послуг в галузі туризму	Індикатори розвитку Світового банку – Національні статистичні служби	%	86%	Позитивний ріст
РЕЗ 5 Кількість місцевих адміністрацій та установ, які працюють за новими видами послуг або новими методами, забезпечуючи надання цих послуг Система моніторингу	Національні статистичні служби та установи культури, ad hoc and Cultural Institutions, огляди ad hoc	Од.	Див. статистику і відповідну інформацію у розділі 1 і 2	Позитивний ріст

³⁵ Крім Вірменії, Болгарії і Туреччини

³⁶ Партнери можуть розглядати цільові значення, беручи до уваги дуже обмежений бюджет програми і поєднання економічних процесів у країнах-партнерах.

³⁷ Крім Вірменії, Болгарії і Туреччини

Таблиця 4.6 – Показники результатів (рівень пріоритетів)

ПРІОРИТЕТ 1				
Опис	Джерело	Одиниці вимірювання	Вихідні значення	Цільові значення
РЕЗ 1: Кількість партнерів, що встановили постійні економічні відносини між учасниками економічних відносин після закінчення дії проекту	Учасники моніторингових звітів - огляди	Од.	Не важливо	5
РЕЗ 2: Кількість підприємств, які сприйняли інновації та розпочали нове виробництво після їх залучення до проектів	Учасники моніторингових звітів – прямі огляди	Од.	Не важливо	10
РЕЗ 3: Кількість підприємств / економічних агентів, які завершили свою діяльність і досягли нової кваліфікації та компетенції	Моніторингова система - Учасники моніторингових звітів	Од.	Не важливо	100
РЕЗ 4: Кількість нових постійно діючих спільних проектів або видів послуг в галузі туризму		Од.	Не важливо	5
РЕЗ 5: Кількість місцевих адміністрацій та установ, які працюють за новими видами послуг або новими методами, забезпечуючи надання цих послуг	Моніторингова система	Од.	Не важливо	10
ПРІОРИТЕТ 2				
Опис	Джерело	Одиниці вимірювання	Вихідні значення	Цільові значення
РЕЗ 6: Кількість партнерських контрактів / угод , які заснували стабільні відносини серед інституцій / агентств, що діють в сфері довкілля Система моніторингу - моніторингові звіти учасників	Моніторингова система - Учасники моніторингових звітів	Од.	Не важливо	5
РЕЗ 7: Кількість підприємств / технічного персоналу / дослідників, які завершили свою діяльність і досягли нової кваліфікації та компетенції Система моніторингу - моніторингові звіти учасників	Моніторингова система - Учасники моніторингових звітів	Од.	Не важливо	100
РЕЗ 8: Кількість інституцій, які працюють в сфері захисту довкілля, що сприйняли інновації, розроблені проектами Кінцеві звіти щодо діяльності, моніторингові звіти учасників	Звіти про остаточну діяльність, Учасники моніторингових звітів	Од.	Не важливо	10
ПРІОРИТЕТ 3				

Опис	Джерело	Одиниці вимірювання	Вихідні значення	Цільові значення
РЕЗ 9: Кількість постійних культурних мереж, заснованих після впровадження проектів Кінцеві звіти щодо діяльності Моніторингові звіти	Звіти остаточних проектів Моніторингові звіти	Од.	Не важливо	10
РЕЗ 10: Кількість громадян, які завершили участь у культурних проектах та досягли навчальних / культурних цілей Кінцеві звіти щодо діяльності Моніторингові звіти	Звіти остаточних проектів Моніторингові звіти	Од.	Не важливо	100
РЕЗ 11: Кількість студентів, які завершили практику або навчання в країнах-партнерах Кінцеві звіти щодо діяльності Моніторингові звіти	Звіти остаточних проектів Моніторингові звіти	Од.	Не важливо	50

Таблиця 4.7 – Вихідні показники (рівень пріоритетів)

ПРІОРИТЕТ 1				
Опис	Джерело	Одиниці вимірювання	Вихідні значення	Цільові значення
ВИХ 1: Кількість створених прикордонних партнерств для проектів місцевого розвитку	Система моніторингу	Од.	Не важливо	10
ВИХ 2: Кількість підприємців / економічних агентів, залучених до проектної діяльності	Система моніторингу	Од.	Не важливо	100
ВИХ 3: Кількість освітніх ініціатив / ініціатив, які сприяють інноваціям для підприємців, які було ініційовано	Система моніторингу	Од.	Не важливо	10
ВИХ 4: Кількість місцевих адміністрацій, залучених до ініціатив з розбудови спроможностей	Система моніторингу	Од.	Не важливо	100
ВИХ 5: Кількість нових інформаційних, комунікаційних, транспортних та торговельних зв'язків, розроблених та/або встановлених	Система моніторингу	Од.	Не важливо	10
ПРІОРИТЕТ 2				

Опис	Джерело	Одиниці вимірювання	Вихідні значення	Цільові значення
ВИХ 6: Кількість проведених ініціатив у сфері довкілля	Система моніторингу	Од.	Не важливо	20
ВИХ 7: Кількість агентств / асоціацій, залучених до проектної діяльності	Система моніторингу	Од.	Не важливо	100
ВИХ 8: Кількість дослідницьких / навчальних інститутів, що допомагають / залучених до проектних ініціатив	Система моніторингу	Од.	Не важливо	50
ВИХ 9: Кількість розпочатих навчальних ініціатив в сфері захисту довкілля	Система моніторингу	Од.	Не важливо	10
ВИХ 10: Кількість мешканців заповідників, які беруть участь в публічно-інформаційних заходах	Система моніторингу	Од.	Не важливо	100
ПРІОРИТЕТ 3				
Опис	Джерело	Одиниці вимірювання	Вихідні значення	Цільові значення
ВИХ 11: Кількість створених партнерств для культурних та навчальних ініціатив	Система моніторингу	Од.	Не важливо	5
ВИХ 12: Кількість медіа-продуктів, створених та розміщених через проекти	Система моніторингу	Од.	Не важливо	10
ВИХ 13: Кількість культурних агентств / асоціацій, які беруть участь в проектній діяльності	Система моніторингу	Од.	Не важливо	50
ВИХ 14: Кількість навчальних закладів, які допомагають проектній діяльності	Система моніторингу	Од.	Не важливо	20
ВИХ 15: Кількість громадян / студентів, які беруть участь в заходах та діяльності, що здійснюється проектом	Система моніторингу	Од.	Не важливо	1000

5. Індикативний фінансовий план

Програма буде фінансуватися в рамках ЄІСП та ЄФРР. Участь Туреччини буде фінансуватися з фондів ІПД. Країни-партнери будуть спільно фінансувати проекти з вкладом як мінімум 10% від ЄС. Також, 10 % асигнувань ЄС будуть використані на технічну допомогу, що забезпечить ефективну реалізацію програми.

Загальний бюджет ЄІСП–ЄФРР на період програми (2007-2013 рр.) складає 17 305 944 Євро. Індикативне асигнування фондів ІПД для фінансування участі Туреччини у програмі складає 1 000 000 Євро на рік на період 2007-2009 рр, що має підтверджуватись щорічно фінансовими рішеннями.

Загальне асигнування було розподілене за пріоритетами, враховуючи наступні фактори:

- Важливість трьох пріоритетів – з перспективи партнерів – для досягнення загальної мети;
- Очікуваний попит на гранти за кожним з встановлених факторів;
- Очікувані витрати на індикативні заходи;
- Фінансова спроможність потенційних бенефіціарів за різними запропонованими критеріям.

Враховуючи ці критерії, найбільше асигнування (40%) було спрямовано на пріоритет 2, що зорієнтований на спільну проблему захисту навколишнього середовища та роботу над цією програмою. Таблиця 5.1. відображає фінансове розміщення за джерелом та за призначенням. Таблиця не включає фонди ІПД. Проте фонди ІПД для участі Туреччини у програмі будуть розподілені між пріоритетами за тим же принципом.

Таблиця 5.1 – Індикативний фінансовий план програми ЄІСП ПС на весь програмний період, із зазначенням індикативного розміру фінансування за пріоритетами

Пріоритети за джерелами фінансування (в євро):

	Фінансування ЄС ЄІСП ПС (a) *	Фінансування ІПД (b)	Співфінансування ЄІСП (c)	Співфінансування ІПД (d)	Ставка співфінансування ЄІСП (в %) (e) **	Ставка співфінансування ІПД (в %) (f)	Загальне фінансування ЄІСП (g) = (a)+(c)	Загальне фінансування ІПД (h) = (b)+(d)	Загальне фінансування ЄС (i) = (g)+(h)
Пріоритет 1	5,500,000	2,224,700	550,000	392,594	10%	15%	6,050,000	2,617,294	8,667,294
Пріоритет 2	6,250,000	2,528,000	625,000	446,118	10%	15%	6,875,000	2,974,118	9,849,118
Пріоритет 3	3,825,350	1,547,300	382,535	273,053	10%	15%	4,207,885	1,820,353	6,028,238
Технічна допомога	1,730,594	700,000	Немає даних	123,529	Якщо придатно	15%	1,730,594	823,529	2,554,123
Всього	17,305,944	7,000,000	1,557,535	1,235,294	9%	15%	18,863,479	8,235,294	27,098,773

Співфінансування країнами-партнерами становить 10% від внеску ЄС до програми, за винятком компоненту ТД. Співфінансування заплановане для всієї програми, але з метою спрощення її (програми) впровадження загальна величина співфінансування (10%) повинна визначатися по кожному затвердженому проекту окремо. Кожна країна-учасник визначає свій спосіб участі у співфінансуванні (з державних або місцевих бюджетів або напряду від бенефіціара).

A	B	C	D	E	F	G	H	I
	ІНДИКАТИВНЕ ПОПЕРЕДНЄ ФІНАНСУВАННЯ З БОКУ ЄС – ФОНДИ ЄІПС	ІНДИКАТИВНЕ ПОПЕРЕДНЄ ФІНАНСУВАННЯ З БОКУ ЄС – ФОНДИ ІПД	СПІВ ФІНАНСУВАННЯ ЄІПС	СПІВ ФІНАНСУВАННЯ ІПД	ІНДИКАТИВНЕ ПОПЕРЕДНЄ ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМИ З БОКУ ЄС – ФОНДИ ЄІПС	ІНДИКАТИВНІ ПОПЕРЕДНІ ПЛАТЕЖІ ПРОГРАМИ З БОКУ ЄС – ФОНДИ ЄІПС	ІНДИКАТИВНЕ ПОПЕРЕДНЄ ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМИ З БОКУ ЄС – ФОНДИ ІПД	ІНДИКАТИВНІ ПОПЕРЕДНІ ПЛАТЕЖІ ПРОГРАМИ З БОКУ ЄС – ФОНДИ ІПД
2008								
Проекти			0	0	0	0	0	0
ТД			Немає даних	17,647	210,168	210,168	100,000	100,000
ВСЬОГО 2008	2,378,974	1,166,667	0	17,647	210,168	210,168	100,000	100,000
2009								
Проекти			132,455	94,546	3,311,369	1,324,548	1,339,401	535,760
ТД			НЕМАЄ ДАНИХ	17,647	318,028	318,028	100,000	100,000
ВСЬОГО 2009	2,600,655	1,166,667	132,455	112,193	3,629,397	1,642,576	1,439,401	635,760
2010								
Проекти			274,763	196,125	3,557,697	2,747,626	1,439,036	1,111,375
ТД			НЕМАЄ ДАНИХ	17,647	442,137	442,137	100,000	100,000
ВСЬОГО 2010	2,652,668	1,166,667	274,763	213,772	3,999,834	3,189,763	1,539,036	1,211,375
2011								
Проекти			362,124	258,483	3,839,708	3,621,236	1,553,105	1,464,737
ТД			НЕМАЄ ДАНИХ	17,647	442,137	442,137	100,000	100,000
ВСЬОГО 2011	3,402,250	1,166,667	362,124	276,130	4,281,845	4,063,373	1,653,105	1,564,737
2012								
Проекти			419,405	299,370	4,866,576	4,194,053	1,968,458	1,696,432
ТД			НЕМАЄ ДАНИХ	17,647	318,124	318,124	100,000	100,000

ВСЬОГО 2012	3,456,365	1,166,667	419,405	317,017	5,184,700	4,512,177	2,068,458	1,796,432
2013								
Проекти			271,457	193,765	0	2,714,572	0	1,098,004
ТА			НЕМАЄ ДАНИХ	17,647			100,000	100,000
ВСЬОГО 2013	2,815,032	1,166,665	271,457	211,412	0	2,714,572	100,000	1,198,004
2014								
Проекти			97,332	69,475	НЕМАЄ ДАНИХ	973,315	НЕМАЄ ДАНИХ	393,692
ТА			НЕМАЄ ДАНИХ	7,059	0	0	40,000	40,000
ВСЬОГО 2014	НЕМАЄ ДАНИХ	НЕМАЄ ДАНИХ	97,332	76,534	0	973,315	40,000	433,692
2015								
Проекти			0	0	НЕМАЄ ДАНИХ	0	НЕМАЄ ДАНИХ	0
ТА			НЕМАЄ ДАНИХ	5,294			30,000	30,000
ВСЬОГО 2015	НЕМАЄ ДАНИХ	НЕМАЄ ДАНИХ	0	5,294	0	0	30,000	30,000
2016								
Проекти			НЕМАЄ ДАНИХ	0	НЕМАЄ ДАНИХ	0	НЕМАЄ ДАНИХ	0
ТА			НЕМАЄ ДАНИХ	5,294			30,000	30,000
ВСЬОГО 2016	НЕМАЄ ДАНИХ		НЕМАЄ ДАНИХ	5,294	0	0	30,000	30,000
ВСЬОГО 2007-2016	17,305,944	7,000,000	1,557,535	1,235,294	17,305,944	17,305,944	7,000,000	7,000,000
ВСЬОГО СТАВКА СПІВФІНАНСУВАННЯ:			9%	15%				

Індикативне попереднє фінансування з боку ЄС на роки 2011, 2012, 2013 буде переглядатися у відповідності до середньострокової ревізії програми

6. Спільні Структури та Призначення Компетентних Органів

З метою успішного виконання програми Спеціальна спільна група з розробки програми призначила наступні органи відповідальні за впровадження програми:

- **Спільний моніторинговий комітет (СМК):** спостерігає і наглядає за виконанням програми, а також є відповідальним за ухвалення проектних пропозицій, які оцінено **Комітетом з відбору (КВ)**;
- **Спільний орган управління (СОУ):** відповідає за управління та впровадження програми;
- **Спільний технічний секретаріат (СТС):** допомагає СОУ та СМК у виконанні належних їм обов'язків;
- **Національні інформаційні пункти (НІП):** надають інформацію потенційним бенефіціарам (одержувачам) в їхніх країнах про заплановані дії в рамках програми;
- **Органи з аудиту (ОА):** проводять щорічний фінансовий аудит витрат та рахунків СОУ. Для фондів ПД в Туреччині призначені Органи аудиту, що проводять аудит Операційної структури;
- **Національні органи (НО):** партнери СОУ в період підготовки програми, під час якого вони відповідають за координацію процесу програмування у відповідних країнах, за питання відшкодувань будь-яких коштів, витрачених не за призначенням на їхній території, участь у засіданнях СМК та висування кандидатів у КВ на ухвалення СМК. СМК та НО з Болгарії та Греції укладуть меморандум взаєморозуміння про повернення коштів, витрачених не за призначенням. В країнах – не членах ЄС, НО підпише Фінансову угоду (ФУ) з ЄС, що регулюватиме розподіл обов'язків між країнами-партнерами та ЄС. В Туреччині **Операційна структура** відіграватиме роль НО.
- **Центральний офіс з фінансування та претензійно-договірної роботи (ЦОФР):** діє в якості підрядної організації для турецьких партнерів, що беруть участь у проекті, з внеском з фондів ПД.

6.1 Спільний моніторинговий комітет

Країни, що беруть участь у програмі, створять Спільний моніторинговий комітет (СМК). СМК відіграватиме роль головної структури з прийняття рішень у програмі.

Завдання спільного моніторингового комітету (СМК)

Головні завдання СМК включають:

- Схвалення робочої програми СОУ;
- Схвалення КВ для оцінювання проектних пропозицій;
- Затвердження аплікаційних пакетів до того, як СОУ оголосить конкурс на подання заявок.
- Визначення критеріїв відбору, що мають застосовуватися, та підтвердження будь-якої перевірки таких критеріїв згідно з потребами програми;
- Прийняття рішення щодо остаточного відбору проектів та затвердження бюджету для кожного проекту;

- Прийняття рішення щодо кількості та розподілу фондів та ресурсів для технічної допомоги, включаючи людські ресурси;
- Перегляд на кожній зустрічі адміністративних рішень, прийнятих СОУ;
- Перевірка, щонайменше раз на рік, оперативного та фінансового звітів, поданих СОУ;
- Періодична перевірка прогресу у досягненні загальної та окремих цілей програми на основі документів, що надані СОУ;
- Пропонування, якщо можливо, СОУ будь-яких перевірок програми, що можуть покращити її ефективність або управління;
- Перевірка будь-яких можливих випадків порушення норм та/або необхідності відшкодування, на які звернув увагу СОУ.

Структура та процедури Спільного моніторингового комітету (СМК)

Кожна країна-учасниця призначить одного представника в СМК протягом одного місяця після схвалення програми Комісією. Призначення є функціональним, а не особистим. Додатково, країни-учасники можуть прийняти рішення про запрошення інших учасників в якості спостерігачів, зокрема представників задіяних регіонів. Кожна національна делегація матиме право одного голосу. У випадку Туреччини експерти Представництва ЄК у Туреччині відвідуватимуть зустрічі СМК у якості дорадчого органу, без права голосу³⁸. Представники ЄК відвідуватимуть наради СМК в якості спостерігачів. Представники СОУ та СТС будуть присутні на зустрічах СМК без права голосу.

Представник СОУ головуватиме на нарадах СМК.

СОУ, з допомогою СТС, відповідатиме за секретаріат та організацію зустрічей СМК (запрошення, інформація тощо). Протоколи, підписані головою та секретарем, готуватиме СТС після кожної зустрічі та надаватиме усім членам Комітету та ЄК.

Рішення СМК прийматимуться консенсусом. В окремих випадках, коли неможливо досягнути консенсусу, особливо в тих, що стосуються кінцевого відбору проектів та суми грантів, виділених на проекти, СМК прийматиме рішення процедурою голосування за наявності більшості голосів – 8 з 10. Рішення можуть також прийматися шляхом письмового голосування. Засідання СМК відбуватимуться один раз на рік або після належно обґрунтованого запиту хоча б одного члена СМК або СОУ.

На першому засіданні після схвалення програми Комісією, СМК затвердить свій регламент.

6.2 Спільний орган управління (СОУ)

Спільний орган управління (СОУ) відповідатиме за управління та виконання програми. СОУ буде Контрактним органом в рамках програми, хоча деякі завдання Контрактного органу будуть надані СМК. Ці завдання, визначені Правилами впровадження ЄІСП-СВС, є наступними:

- Призначення членів Комітету з відбору (КВ);
- Визначення критеріїв відбору;
- Прийняття остаточного рішення щодо відбору проектів та розміру максимального фінансового внеску з програми;

³⁸ Участь експертів Представництва ЄК у Туреччині сприятиме в усуненні будь-яких перешкод щодо участі партнерів Туреччини (в рамках фонду ІРА) у спільних проектах.

Згідно з вимогами правил ЄІСП, СОУ створить окремі та незалежні офіси для виконання функцій сертифікації та проведення аудиту. Фінансовий відділ СОУ забезпечить незалежний та окремий облік для програми з метою запровадження фінансового моніторингу даних на рівні цілей та за пріоритетами. Внутрішній відділ СОУ (Департамент аудиту Міністерства розвитку та житлово-комунального господарства Румунії) проводитиме щорічні аудити згідно з процедурою, описаною нижче.

СОУ не несе відповідальності за фінансове управління фондами ПД, що забезпечуватимуть участь Туреччини у даній програмі. Ця відповідальність належатиме ЦОФР у Туреччині як Контрактному органу фондів ПД, а також Операційній структурі. СОУ та Операційна структура в Туреччині підпишуть протокол про співробітництво, який встановить робочу процедуру, необхідну для забезпечення належної координації під час виконання програми.

Функції Спільного органу управління (СОУ)

Згідно із завданнями, сформульованими для СОУ, цей орган має функції:

- Очолювати СМК, організовувати його роботу та збирати засідання згідно з процедурними правилами, які будуть погоджені СМК;
- Відповідати за оголошення конкурсу на подання заявок та процедуру відбору проектів;
- Спостерігати за відбором проектів СМК, підписувати контракти на різні проекти з бенефіціарами та підрядниками;
- Здійснювати платежі в рамках ТД за допомогою СТС та у співпраці з Фінансовим департаментом
- Розробляти фінансову звітність та відправляти її до ЄК, після попереднього погодження з СМК, до 30-го червня кожного року³⁹;
- Проводити моніторинг програми базуючись на фінансових та інших показниках;
- Встановлювати систему ведення обліку кожного проекту для фінансового управління, моніторингу, перевірки, аудиту та оцінювання; це повинно забезпечуватися шляхом співпраці з Фінансовим департаментом;
- Затверджувати операційний та фінансовий верифікаційні звіти, що підтверджують вимоги на відшкодування, представлені бенефіціарами проекту.
- Перевіряти наявність адекватної комунікації та виконання плану реклами проекту;
- Підписувати угоди про виконання програми з СТС для делегування завдань та обов'язків;
- Підписувати Меморандум про взаєморозуміння з країнами-членами, що беруть участь у даній програмі з процедури відшкодування коштів в разі використання фондів не за призначенням;
- Повідомляти СМК про всі випадки використання коштів не за призначенням та їх відшкодування.

Фінансовий департамент СОУ буде:

- Вести незалежні та окремі рахунки для реалізації програми та тримати їх в такому стані, щоб уможливити аналітичний моніторинг виконання програми за наступними критеріями: мета, пріоритети, заходи
- Керувати фінансовими потоками програми, затверджувати вимоги на платежі та переказувати платежі бенефіціарам проекту;

³⁹ Згідно зі стат. 28, Директива (ЄС) No 951/2007

- Передавати платіжні вимоги до ЄК. Зокрема, фінансовий департамент СОУ передаватиме фінансові запити до ЄК та готуватиме супровідне дос'є (аудиторські звіти, фінансові звіти);
- Отримувати платежі, переказані ЄК (передплати, тимчасові виплати та оплата фінансового балансу) та переказувати гроші до бенефіціарів проекту;
- Затверджувати фінансові верифікаційні звіти, підтримуючи вимоги щодо відшкодування, які надаються бенефіціаріями проекту. Наприкінці проекту, після того, як всі необхідні аудиторські перевірки буде проведено, Фінансовий департамент СОУ або здійснить остаточні розрахунки, або виставить вимогу щодо повернення невикористаних/використаних не за призначенням коштів
- Гарантувати, що будь-яка сума, яка була використана не за призначенням, повернута;
- Надавати Операційному департаментові СОУ необхідні фінансові дані для складання річних звітів по програмі.

Департамент аудиту СОУ буде:

- Проводити щорічну програму аудиту фінансових потоків та процедур СОУ. Відділ внутрішнього аудиту несе відповідальність за цей аудит. Щорічні звіти внутрішнього аудиту надаватимуться в СМК та ЄК⁴⁰;
- Забезпечувати, щоб щорічний фінансовий аудит з витрат та рахунків СОУ був зроблений⁴¹ (див. Розділ 6.4). ОА, створений у Румунії, відповідатиме за цей аудит.
- Забезпечувати на кожен наступний рік план аудиту профінансованих проектів⁴².

Призначення Спільного органу управління

За погодженням з усіма країнами, що беруть участь у проекті, Міністерство розвитку та житлово-комунального господарства **Румунії** було призначене відповідальним за виконання функцій СОУ. Стосовно необхідності чіткого розподілу функцій оперативного управління, фінансового управління та аудиту в рамках СОУ (як зазначено у статті 14.5 директиви ЄС № 951/2007):

- *Директорат міжнародної територіальної співпраці Генерального директорату європейської територіальної співпраці ЄК* відповідає за загальний контроль над виконанням програми, операційним керівництвом програмою, участю комітетів та наданням звітів в СМК; Генеральний директор з *європейської територіальної співпраці* відіграватиме роль Голови СОУ, а Директор з *міжнародної територіальної співпраці* буде Заступником голови СОУ.
- *Генеральний директорат авторизації та фінансування програми* відповідає за фінансування проектів та накази про відшкодування та складання щорічних фінансових звітів програми, а також отримання фондів від ЄК та здійснення переказів бенефіціарам проекту;
- Директорат внутрішнього аудиту відповідає за аудит програми (див. розділ 7.3).

Головний Радник програми басейну Чорного моря, що запропонований та фінансується грецькими партнерами, розташовуватиметься в СОУ - *Директораті міжнародної територіальної співпраці*. Він/вона матиме чітко визначені роль та завдання, сприяючи

⁴⁰ Згідно зі стат. 29, Директива (ЄС) No 951/2007

⁴¹ Згідно зі стат. 31, Директива (ЄС) No 951/2007

⁴² Право проводити цей аудит повинно бути надано СОУ зовнішнім аудиторам (ст.37 Директиви (ЄС) No 951/2007).

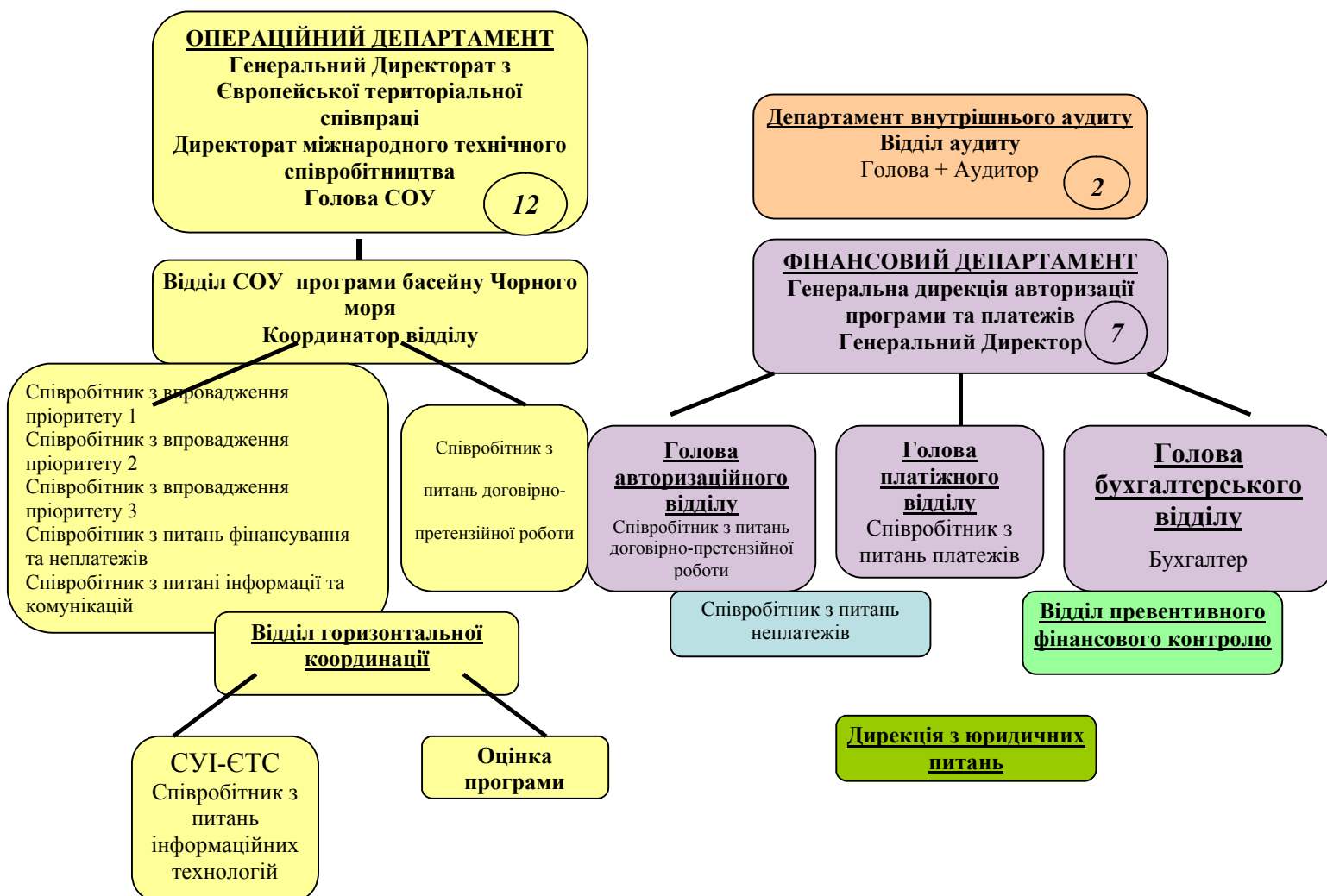
управлінню програмою. Румунія та Греція підготують спільні критерії для відбору Головного Радника.

СТС допомагатиме СОУ у питаннях щоденного керування програмою. Конкретні завдання, які делегуватимуться СОУ до СТС, є частиною угоди, що має бути підписана двома сторонами.

Персонал СОУ складатиметься з державних службовців Румунії, їхня заробітна плата виплачуватиметься з державного бюджету Румунії. З метою забезпечення участі досвідченого та висококваліфікованого персоналу, а також наявності високих професійних стандартів органу управління програмою, відповідно до законодавства Румунії, персонал СОУ отримуватиме вищу заробітну плату та пільги, ніж середній румунський державний службовець.

СОУ забезпечить наявність персоналу з відповідними кваліфікаціями, повністю відданого програмі, в достатній кількості, з метою забезпечення якісного управління програмою у відповідності з обсягами, змістом та складністю заходів, запланованих програмою.

Міністерство розвитку, громадських робіт та житлово-комунального господарства Румунії
Індикативна кількість персоналу

6.3 Спільний Технічний Секретаріат

СОУ створить Спільний технічний секретаріат (СТС) з метою забезпечення операційної підтримки програми. СМК затвердить його структуру, склад, персонал та оперативні правила. СТС фінансуватиметься з бюджету технічної допомоги⁴³. Річний бюджет та план роботи СТС погоджуватиме СОУ та схвалюватиме СМК. Завдання СТС виконуватимуться під контролем СОУ.

СТС буде надано необхідні ресурси. СТС матиме міжнародний службовий персонал, який має ґрунтовне знання прийнятного регіону програми та технічні можливості для оцінки та управління міжнародними проектами співробітництва. Персонал СТС повинен допомагати у виконанні програми у всіх країнах, що беруть участь у програмі. Деталі контрактних відносин, фінансування, управління персоналом та інші відповідні питання будуть зазначені у договорі між СОУ та СТС.

Завдання СТС

СТС допомагатиме СОУ у щоденному управлінні роботою програми, а СОУ передасть йому певні завдання. Ці завдання будуть наступними:

- Допомагати КВ та СМС у виконанні їхніх обов'язків;
- Проведення інформаційних та публічних заходів з розробки проекту (створення та підтримка роботи веб-сайту, організація робочих груп та семінарів, тощо);
- Дії в якості секретаріату КВ та СМК, а саме організація зустрічей, складання протоколів, підготовка та виконання рішень, що мають бути схвалені СОУ;
- Оголошення конкурсів на подання заявок у відповідності до рішень СМК та в узгодженні з СОУ: підготовка апікаційних документів (апікаційних форм та керівництва для кандидатів), інформування та надання порад кандидатам, отримання та реєстрація проектних заявок;
- Підготовка документації щодо зборів КВ та СМК, виконання адміністративних перевірок проектних заявок, підготовка запитів на пояснення та звітів Сесії з відкриття програми;
- Проведення моніторингу прогресу, включаючи фінансовий прогрес проектів, що фінансуються, шляхом фінансових звітів та звітів за проведену роботу а також проведення безпосередніх візитів, якщо необхідно;
- Керівництво та сприяння програмно/проектним впровадженням шляхом надання даних Інформаційній системі управління проектом (ІСУ), для збору кількісної та якісної інформації для моніторингу проекту;
- Допомога СОУ у фінансовому управлінні проектами. Зокрема, СТС перевірятиме технічні, фінансові та контрольні звіти, отримані від проектів;
- Забезпечення поширення результатів проекту та найкраще виконання співпраці (інформаційний бюлетень програми, збори бенефіціарів, тощо);
- Встановлення близьких зв'язків та регулярних інформаційних потоків з НО та НІП;
- Співпраця з організаціями, закладами та товариствами, що мають відношення до досягнення цілей програми;

Призначення Спільного технічного Секретаріату(СТС)

СТС програми буде засновано у Румунії СОУ після погодження СМК, згідно зі ст.16 директиви ЄС No 951/2007.

⁴³ Беручи до уваги дуже обмежені фінансові ресурси бюджету ТД, СТС може бути також профінансований з додаткових джерел, якщо такі буде визначено

Після прийняття рішення про створення СТС, Міністерство розвитку, громадських робіт та житлово-комунального господарства Румунії повинно створити новий орган в своїй структурі у відповідності до чинного законодавства Румунії.

Правила працевлаштування персоналу залежатимуть від наявних фінансових ресурсів для розміру заробітної плати персоналові. Це також означає, що на ці посади можуть бути працевлаштовані іноземці або відряджені державні службовці з країн-партнерів програми. Запланована кількість персоналу СТС складатиме 4-5 осіб.

У випадку, якщо СТС не буде засновано, СОУ перебере на себе всю відповідальність, як це передбачено п. 6.2, та збільшить кількість свого персоналу у відповідності до потреб. Антена СТС, за можливості, буде встановлена в м.Сочі, за умови надходження додаткових фінансових ресурсів, які буде визначено.

Національні Інформаційні Пункти⁴⁴

Національні інформаційні пункти (НІП) можуть бути створені у кожній країні-партнері. Країни-партнери визначають національні органи, що виконуватимуть цю функцію. НІП надаватимуть інформацію потенційним бенефіціарам у своїх країнах щодо запланованих заходів в рамках програми. В результаті заснування НІП в кожній країні буде працювати щонайменше одна особа, яка інформуватиме потенційних бенефіціарів їхньою мовою, враховуючи національний контекст.

Персонал НІП буде підготовлений за рахунок фондів з бюджету технічної допомоги та підтримуватиметься проектом RCBI II. У зв'язку з фінансовою обмеженістю бюджету програми витрати на персонал та операційні/поточні витрати не будуть фінансуватися за рахунок бюджету ТД, а повинні покриватися за рахунок країн-партнерів.

Індикативна діяльність НІП включає в себе:

- Організація потоку інформації потенційним бенефіціарам з їхніх країн (організація невеликих семінарів, надання перекладених матеріалів з веб-сайту програми їхньою рідною мовою, інформування щодо оголошення конкурсу на подання заявок, роз'яснення інших правил та процедур);
- Підтримання зв'язку з НІП інших країн (безпосередньо або через СТС) для полегшення пошуку партнерів.
- Підтримання невеликої бази даних (потенційно) зацікавлених сторін.

6.4 Орган з аудиту (ОА)

Як зазначено у ст. 31 Директиви ЄС № 951/2007 та ст. 10 (5) Директиви ЄС 1638/2006, СОУ підлягає щорічному зовнішньому аудиту, що проводитиметься організацією, повністю незалежною від СОУ. Враховуючи існуючу практику і структури, та в узгодженні з усіма країнами, що беруть участь, **Орган з аудиту з Суду аудиторів Румунії** представить щорічний фактичний фінансовий аудит рахунків СОУ.

Орган з аудиту (ОА) відповідатиме за аудит прямих витрат СОУ. Такий аудит також гарантуватиме правильність рахунків СОУ та платежі СОУ бенефіціарам проектів.

⁴⁴ Точна кількість та функції кожної з цих установ буде визначено після узгодження домовленостей щодо імплементаційної структури, доступність коштів технічної допомоги, спеціальних засад для Туркччини та для перехідних заходів.

Щорічний зовнішній звіт, підготовлений ОА, подаватиметься як додаток до щорічного звіту СОУ, а також він підтверджуватиме відомість про доходи та витрати, надану СОУ у щорічному фінансовому звіті. Зокрема, він гарантуватиме, що зазначені витрати були реальними та правильними.

6.5 Органи влади Туреччини

Згідно з правилами ПД, органи влади Туреччини повинні заснувати Операційну структуру, яка відповідатиме за управління фондами ПД, передбаченими для участі Туреччини у програмі ЄСП басейну Чорного моря. Операційна структура включатиме Агентство з впровадження, що відповідатиме за аспекти проведення тендерів, укладання контрактів, ведення розрахунків та фінансову звітність за фондами ПД. Турецький ЦОФР виконуватиме цю функцію.

Операційна структура виконуватиме ряд функцій, що включають:

- Участь в СМК;
- Моніторинг виконання операцій, які фінансуються ПД та впроваджуються турецькими партнерами, що беруть участь у спільних проектах;
- Встановлення, підтримання та корегування окремих звітів та інформації, що відповідає ІСУ, якою користується СОУ;
- Проведення верифікації з метою забезпечення того, що заявлені витрати ПД відбулись згідно з відповідними правилами, що продукція або послуги були надані згідно з ухваленими рішеннями, і що запити на платежі від кінцевого бенефіціара є правильними. Ці перевірки включатимуть адміністративні, фінансові, технічні і матеріальні аспекти операцій;
- Тісне співробітництво з СОУ, СТС та СМК у процесі моніторингу та звітів зокрема щодо заходів, які фінансуються фондами ПД у Туреччині.

Окрім цього, призначений Орган з аудиту (ОА) проводить аудит фондів ПД згідно зі Статтею 29 Директиви (ЄС) № 499/2007 для виконання Директиви Ради (ЄС) № 1085/2006 від 12 червня 2007 року.

6.6 Прийнятні партнери Проекту

Державні установи, а також органи, що прирівнюються до державних⁴⁵, місцеві та регіональні органи, НУО та НПО, що виконують проекти на суспільне благо, інші недержавні організації, як зазначено у п.(h) ст. 14 Правил ЄСП, є прийнятними для підтримки в якості партнерів програми.

Як правило, лише організації, розташовані в прийнятних регіонах, можуть подавати заявки на фінансування в межах цієї програми.

Участь організацій подібного типу, що розташовані за межами території програми, у проектах, які виконуватимуться на території програми, підлягає схваленню СМК в рамках «Керівництва для кандидатів»,

⁴⁵ Еквіваленти державних органів - це організації, що керуються державним правом як визначено в Статті 1(9) Директиви 2004/18/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 31 березня 2004 та у відповідності до національного законодавства.

Винятки можуть застосовуватися лише на підставі предметного обґрунтування, яке б показувало, що проект не може бути здійснений або матиме труднощі із досягненням своїх цілей без участі такого партнера, як це зазначено в ст.40(2) Директиви ЄС No 951/2007.

Юридичні особи, що не входять ні в одну із зазначених категорій, запрошуються до участі у проектах в якості асоційованих партнерів. Асоційовані партнери повинні фінансувати свою діяльність зі своїх власних ресурсів та не можуть отримувати кошти з фондів ЄСПП або ІПД з програми.

Відповідальність бенефіціарів (Головних партнерів) та інших партнерів

Для кожного проекту партнери спільно призначатимуть бенефіціара (Головного партнера). У випадку фондів ЄСПП, бенефіціар підпише контракт щодо гранту з СОУ, де визначатимуться всі домовленості проекту, та відносини з СОУ, включаючи домовленості щодо відшкодування сум, що виплачені не за призначенням (угода про співпрацю).

Бенефіціар відповідатиме за наступне:

- Підписання контракту щодо гранту з СОУ;
- Урегулювання відносин з партнерами проекту у “партнерській угоді”, що містить, зокрема, положення, що гарантують стабільне фінансове управління фондами, наданих на діяльність, включаючи домовленості стосовно відшкодування сум, що були витрачені не за призначенням;
- Забезпечення відшкодування сум, витрачених не за призначенням;
- Гарантування виконання всього проекту;
- Перекази внеску ЄСПП партнерам проекту;
- Гарантування того, що витрати, представлені партнерам проекту, були виплачені в цілях виконання проекту та відповідають діяльності, погодженій між партнерами;
- Гарантування якісного фінансового управління всім проектом; найм аудитора для верифікації витрат згідно з процедурами програми⁴⁶;
- Вимога відшкодування витрат від СОУ, та передавати ці відшкодування партнерам;
- Реєстрація та зберігання проектної документації (оригінали та копії) шляхом, зазначеним у контракті щодо гранту;
- Надання СОУ та СТС всіх даних, що відносяться до контрольних показників, як зазначено в грантовому контракті.

Партнери візьмуть на себе відповідальність за наступне:

- Гарантування виконання проекту відповідно до плану проекту та контракту, підписаного з бенефіціаром;
- Співпрацювати з партнерами проекту у виконанні проекту, звітуванні та моніторингу;
- Надавати фінансовий звіт та звіт про стан роботи, включаючи всю супровідну документацію в орган/установу, відповідальну за перевірку витрат за кожний звітний період, встановлений у проекті, та гарантувати повну співпрацю та допомогу для вчасного та чіткого виконання перевірки;
- Брати на себе відповідальність у випадку, коли задекларовані кошти витрачені не за призначенням, та компенсувати бенефіціару суми, що були отримані незаконно.

⁴⁶ Програмні процедури будуть процедурами PRAG, з виправленнями та доповненнями, погодженими між партнерами та схваленими ЄК.

Спеціальні домовленості для Туреччини

Для спільних проектів, в яких беруть участь один або більше партнерів Туреччини, останні призначатимуть Основного **фінансового** бенефіціара ПІД (основний бенефіціар, як зазначено в термінології ПІД⁴⁷).

Після повідомлення від СОУ про підписання контракту на виконання спільного проекту (ЄІСП фонди) ЦОФР підпише контракт щодо гранту для відповідних фондів ПІД з Основним фінансовим бенефіціаром ПІД, в якому визначатимуться всі домовленості щодо виконання цього проекту.

Основний фінансовий бенефіціар ПІД безпосередньо співпрацюватиме з бенефіціаром ЄІСП для успішного виконання спільного проекту та з метою гарантування єдиних оперативних звітів за проектом, навіть при наявності розбіжностей у витратах ЄІСП та ПІД.

Основний фінансовий бенефіціар ПІД подасть звіт з фінансових питань в ЦОФР згідно з положеннями, зазначеними у відповідному контракті щодо гранту.

6.7 Прийнятні витрати

Після схвалення Європейською Комісією спільної операційної програми, програма розпочнеться негайно у країнах-членах в рамках ресурсів(видатків) Європейського Інструменту сусідства та Партнерства для прикордонного співробітництва за напрямом 1В Фінансової Перспективи (Міжінституційна угода 2006/С 139/01).

Це рішення Комісії застосовуватиметься до кожної країни-партнера з дня підписання Фінансової угоди цією країною, включно з підписом СОУ.

Додаткова та окрема Фінансові угоди ПІД регулюватимуть участь Туреччини у програмі в рамках фонду ПІД.

Прийнятні та неприйнятні витрати на проектному рівні будуть описані в пакеті заявок у відповідності до «Практичного керівництва щодо контрактних процедур для зовнішніх дій ЄС».

7. Виконання Програми

Виконання Програми здійснюватиметься у відповідності до наступних вимог:

- Директива (ЄС) No 1638/2006 Європейського парламенту та Ради Міністрів ЄС від 24 жовтня 2006 р., що встановлює основні засади Європейського Інструменту сусідства та партнерства,
- Директива (ЄС) No 951/2007 Європейської комісії від 9 серпня 2007 року, .., що встановлює правила виконання програм прикордонного співробітництва, які фінансуються у відповідності до Директиви (ЄС) No 1638/2006 Європейського парламенту та Ради Міністрів ЄС, що встановлює основні засади Європейського Інструменту сусідства та партнерства,

⁴⁷ Регламент Комісії (ЄС) № 718/2007 від 12 червня 2007 року виконуючи Регламент Ради міністрів (ЄС) № 1085/2006, що встановлює інструмент передвступної допомоги (ІРА), ст. 96

- Директива Ради Міністрів ЄС (ЄС, Євроатом) No 1605/2002 від 25 червня 2002 року щодо правил фінансування, які застосовуються до загального бюджету Європейських Співтовариств (із змінами та доповненнями)
- Директива Ради Міністрів ЄС (ЄС, Євроатом) No 2342/2002 від 23 грудня 2002 року, що встановлює детальні правила впровадження Директиви Ради Міністрів ЄС (ЄС, Євроатом) No 1605/2002 щодо правил фінансування, які застосовуються до загального бюджету Європейських Співтовариств (із змінами та доповненнями)
- «Практичне керівництво щодо контрактних процедур для зовнішніх дій ЄС» та його додатки

7.1 Подання та відбір проекту

Цей розділ описує загальні принципи подання та відбору проекту. Остаточне рішення щодо цих питань має бути прийняте СМК, враховуючи особливості програми, фінансові обмеження та необхідність заходів перехідного характеру.

СМК приймає рішення щодо оголошення конкурсу на подання заявок та його процедури. СМК також схвалює критерії, запропоновані СОУ щодо перевірки прийнятності та оцінювання заявок проекту.

СОУ, за допомогою СТС, готує пакет заявок, оголошує конкурс на подання заявок та забезпечує його поширення. Інформація щодо проведення конкурсу широко розголошується через вебсайт програми, заходи НПП та ТД, як зазначено у Главі 4.

Для того щоб покрити участь також і турецьких партнерів за рахунок фондів ПД, спочатку СОУ надсилає для схвалення документи щодо оголошення про конкурс на подання заявок та його пакет заявок до Представництва ЄК в Туреччині⁴⁸. Представництво ЄК повинно відреагувати протягом 15 робочих днів з дати отримання повідомлення та аплікаційного пакету.

Бенефіціари (основні Партнери) подають свої проектні пропозиції до СМК до останнього терміну (*deadline*), встановленого в конкурсі на подання заявок. Отримання заявок підтверджується електронною поштою або листом. Заявки розглядаються **Комітетом з відбору (КВ)**, що призначається СМК та складається з:

- Одного голови без права голосу, який висувається СОУ;
- Одного секретаря без права голосу із складу СТС;
- 5 експертів, що пропонуються країнами-учасниками, на основі ротації.
- Спостерігачів

Процедура ротації членів КВ, що мають право голосу в різних оголошеннях конкурсу на подання заявок, буде ухвалена СМК, використовуючи список осіб, зазначених країніми-учасниками програми, забезпечуючи рівномірну участь всіх країн в комітетах. Члени КВ повинні мати технічні навички для оцінювання пропозицій.

Країни-учасники, які не представлені членами КВ з правом голосу в окремих конкурсах, можуть призначати спостерігачів, послуги яких будуть оплачуватися коштами цих країн, для участі в роботі КВ. Коментарі спостерігачів будуть додаватися до протоколів засідань

⁴⁸ Передбачувані перевірки будуть застосовуватися до моменту, коли Комісія дозволить нецентралізоване управління без передбачуваних перевірок фондів ІРА у Туреччині (Стат. 18 ІРА регламент Впровадження (ЄС) 2499/2007 від 12 червня 2007).

Комітетів з відбору та до оціночного звіту, який буде проаналізовано зовнішніми аудиторами СМК. Зовнішні аудитори, які будуть найняті СОУ у відповідності до Практичного керівництва ЄК (PRAG), допомагатимуть у разі необхідності членам КВ в їхній роботі оцінювання, застосовуючи критерії, встановлені СМК. Кількість таких незалежних експертів залежатиме від кількості отриманих заявок, але їх буде не менше трьох, з тим, щоб їхня технічна експертиза могла відобразити всі пріоритети, які включає конкурс на подання заявок.

Всі члени Комітетів з відбору, а також зовнішні аудитори та допоміжний персонал СТС, повинні дотримуватися принципів конфіденційності та неупередженості.

Персонал СТС продовжить роботу над **адміністративною перевіркою** заявок, під наглядом секретаря та Голови КВ. Враховуючи високу вартість та логістичну складність зібрання членів КВ на тривалий період часу, персонал також продовжить **перевірку на прийнятність** паралельно та під наглядом секретаря КВ.

Після того як обидві перевірки буде завершено, КВ збирається для схвалення адміністративного звіту та звіту щодо прийнятності, а також займається **технічним оцінюванням** заявок відповідно до процедур, детально описаних в PRAG. В залежності від їхньої кількості, зовнішні експерти, що працюють під наглядом голови КВ, можуть розпочати роботу з оцінювання прийнятних заявок ще до формального засідання КВ. Голова КВ відповідає за забезпечення об'єктивності та прозорості роботи з оцінювання.

Вся процедура оцінювання з рекомендаціями КВ записується у звіт оцінювання, який має подаватися до СМК на схвалення. Він включає заявки, рекомендовані до фінансування, а також резервний список. КВ може порекомендувати заявку за певними умовами (таких як зменшення бюджету).

З метою забезпечення дієвого ефекту прикордонних заходів, можливої синергії та співпраці між проектами та програмами, які фінансуються з інших фондів ЄС, а також з метою уникнення дублювання (таких проектів та програм – прим.пер.), інформацією про фінансування діяльності в недалекому минулому потрібно обмінюватися між Генеральними Дирекціями (ГД ЄС – прим. пер.) перед початком оголошення конкурсів.

З цією метою, AIDCO надішле запити до кожної ГД ЄС з проханням призначити одну або більше контактних осіб для консультацій щодо пропозицій, поданих на конкурс заявок. СМК затвердить ранжирування проектних пропозицій та рекомендації КВ консенсусом, або, у випадку, якщо це неможливо, шляхом голосування при отриманні більшості голосів - 8 з 10. Проектні пропозиції, які не подолали технічний поріг, не можуть бути ухвалені.

Якщо приймається рішення щодо вищезазначеного, а СМК вирішує не дотримуватися цих рішень, або частини рекомендацій КВ, СМК надасть свої пояснення щодо ухваленого рішення у письмовій формі. Рішення буде відіслане – через СОУ – до ЄК для попереднього ухвалення⁴⁹.

СОУ передає звіт оцінювання з переліком проектів, схвалених СМК, Представництву ЄК в Туреччині на ухвалу⁵⁰. Схвалення Представництва ЄК впливатиме лише на участь партнерів Туреччини у подібних проектах. Паралельно з цим, СОУ повідомить Турецьку

⁴⁹ Ст. 13, директива (ЄС) № 951/2007

⁵⁰ Передбачувані перевірки будуть застосовуватися до моменту, коли Комісія дозволить нецентралізоване управління без передбачуваних перевірок фондів ІРА у Туреччині (Стат. 18 ІРА регламент Впровадження (ЄС) 2499/2007 від 12 червня 2007).

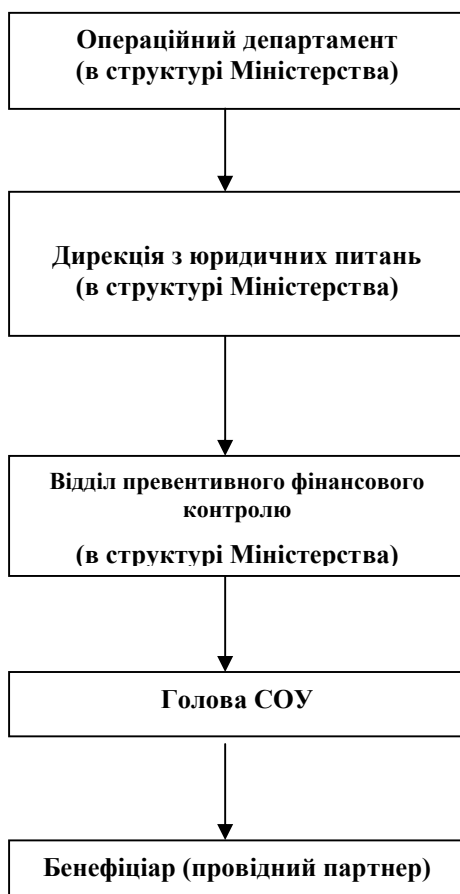
операційну структуру (включаючи Виконавчу агенцію) про схвалені проекти, в яких візьме участь партнер Туреччини для підписання контракту щодо гранту після отримання схвалення від Представництва ЄК.

Список контрактів, затверджений СОУ, повинен бути опублікований СОУ на його веб-сторінці у відповідності до Правил фінансування ЄС та Практичного керівництва.

7.2 Фінансове управління⁵¹

Затвердження і підписання контрактів та додатків до них

1. Операційний департамент СОУ готує контракти та додатки до них разом із усіма необхідними документами та подає їх до Дирекції з Юридичних Питань
2. Дирекція з Юридичних Питань перевіряє, чи контракт відповідає вимогам ЄС та національному законодавству, візує контракт з юридичної точки зору та подає його до Департаменту Фінансового контролю
3. Департамент Фінансового контролю перевіряє відповідність контракту до Керівництва для заявників, його суму та візує контракт,
4. Останніх два підписи належать сторонам контракту – Голові СОУ та бенефіціару (головному партнеру)

Перекази від ЄК в фінансовий відділ СОУ

Відповідно до ст.ст. 24-26 Директиви (ЄС) No 951/2007, ЄК робитиме щорічні відрахування, а після підтвердження такого відрахування фінансовий відділ СОУ

⁵¹ Цей розділ не стосується фондів ІРА (участь Туреччини).

запросить максимум 80% від щорічного відрахування як фінансової передплати діяльності. На основі запиту на фінансову передплату та після перевірки відповідних звітів та оцінювання фактичних фінансових потреб програми ЄК продовжить виплату всієї або частини фінансової передплати. Паралельно з щорічними звітами та на їхній основі ЄК також перевіряє попередні фінансові передплати згідно з витратами, на які надійшов запит, та фактичними витратами, як визначено в щорічному розширеному звіті аудиту. На основі результатів такої перевірки ЄК сплачує або зменшує суму фінансової передплати, на яку надійшов запит.

Перекази проектам від фінансових відділів СОУ

СОУ є відповідальним за переказ платежів бенефіціарам проекту за умови вчасного отримання необхідного фінансування від ЄК. Після підписання контракту на надання гранту з бенефіціаром та отримання заявки на завчасний платіж фінансовий відділ СОУ перекаже внесок ЄК бенефіціару на проект для покриття його першого річного бюджету. Спеціальні умови будуть детально описані у Керівництві для кандидатів, що має бути розроблено СОУ.

Застосовуються умови платежу, передбачені у Практичному керівництві та в стандартних документах для грантових контрактів⁵². Верифікація витрат, у відповідності до звіту про їх верифікацію, буде вимагатися від усіх проектів незалежно від їх розміру.

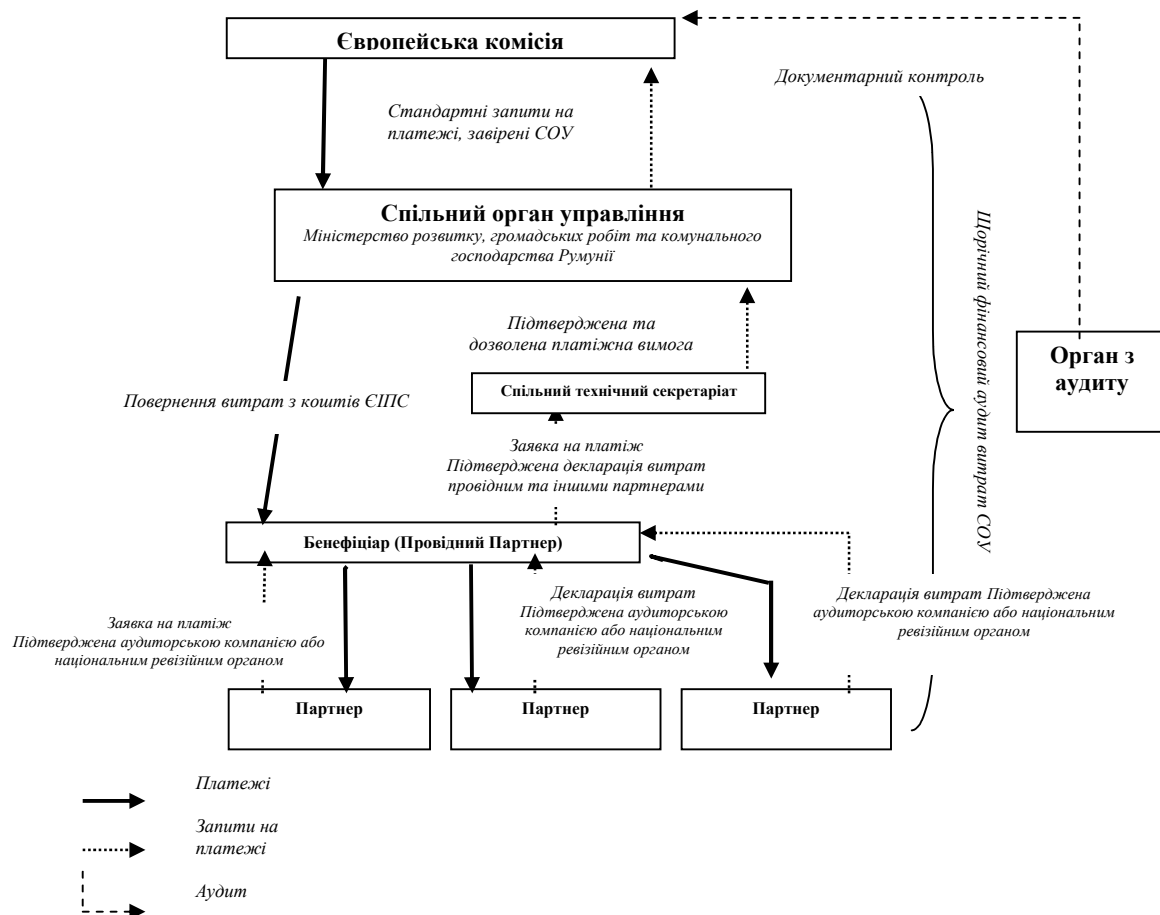
Звіт з верифікації витрат (аудиту) проекту надсилатиметься зі всіма запитами на виплати (окрім завчасного платежу) разом з технічними та фінансовими звітами. СОУ перекаже відповідний платіж після отримання запиту на виплату. У разі, якщо СТС вимагає перевірки, поправки або додаткової інформації від бенефіціару проекту, процедура виплати призупиняється до моменту отримання відповіді від бенефіціара.

Перевірка витрат на рівні проекту

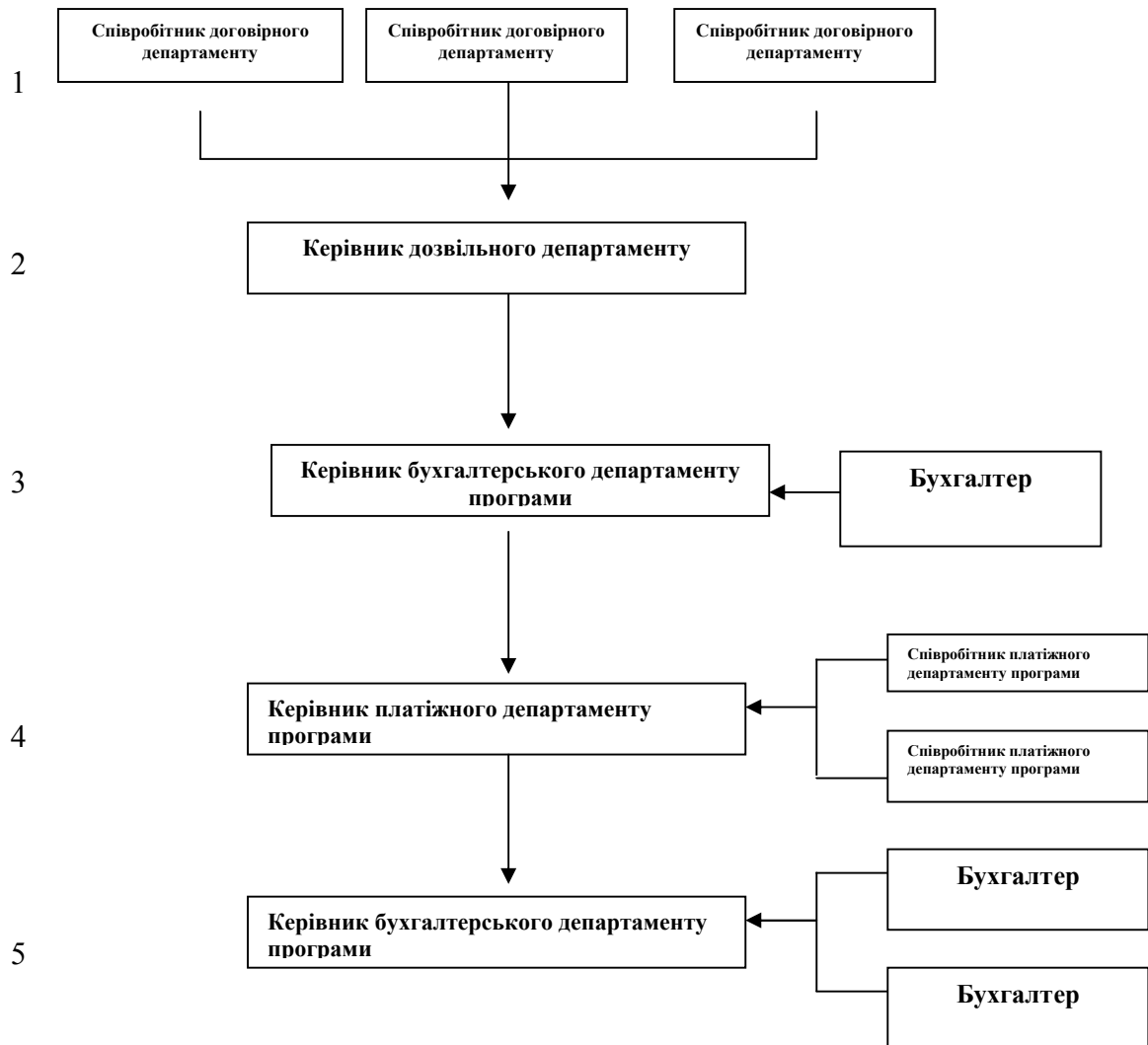
Країни-члени ЄС можуть запровадити систему, що дозволяє перевіряти реальність витрат, заявлених на діяльність, що проводиться на їхніх територіях, а також узгодженість таких витрат з Правилами ЄК та їхніми національними правилами⁵³, або країни-члени ЄС можуть передати таку перевірку приватним аудиторським компаніям. Для країн – не членів ЄС перевірка витрат завжди проводитиметься приватними аудиторськими компаніями.

⁵² Зразки документів, які йдуть в додатку до Практичного керівництва до контрактних процедур зовнішньої допомоги ЄС ("PRAG") можуть бути видозмінені СОУ, за умови попереднього узгодження з ЄС (якщо немає відповідного дозволу, виданого компетентним органом ЄС)

⁵³ Стаття 39, Директива (ЄС) No 951/2007

Проходження платежів всередині СОУ

1. Співробітники договірної департаменту перевіряють запит на попереднє фінансування/відшкодування витрат на підставі звітів, зазначених в контракті, та видають обіговий лист та дозвіл на здійснення платежу стосовно вказаних запитів.
2. Голова Дозвільного департаменту затверджує дозвіл на здійснення платежу, підготовлений співробітниками Договірної департаменту, та передає його до бухгалтерського департаменту програми.
3. Бухгалтерський департамент програми на підставі дозволу на здійснення платежу дає дозвіл здійснити платіж Департаменту платежів програми. Дозвіл надається за підписом Голови СОУ.
4. Співробітники Департаменту платежів програми оформляють платіжне доручення та здійснюють платежі бенефіціарові.

5. Після здійснення платежу співробітники Бухгалтерського департаменту програми роблять запис у системі обліку здійснених платежів на основі платіжних доручень та банківських виписок, затверджених банком.

Також, у відповідності до чинного законодавства Румунії стосовно правил виконання бюджетних трансферів, внутрішня організація Фінансового департаменту СОУ, як показано вище, забезпечує повне розділення функцій, які відносяться до узгодження, дозволу, авторизації та здійснення платежів.

Згідно цих правил, узгодження здійснюється операційним департаментом СОУ, дозвіл – дозвільним департаментом, авторизація – бухгалтерським департаментом, а здійснення платежу – департаментом платежів.

Окрім того, платіжне доручення, на підставі якого операція буде відображена у банківській виписці програми, потребуватиме двох підписів: один підпис – співробітника департаменту платежів, і один підпис – Голови фінансового департаменту. Однак платіжне доручення завжди видаватиметься на підставі дозволу на платіж, виданого Головою СОУ.

У відповідності до ст.ст. 59 - 62 Директиви Ради міністрів ЄС № 1605/2002 (із змінами та доповненнями), та у відповідності до програмних документів спільної операційної програми басейну Чорного моря, функції співробітника бухгалтерського департаменту виконуватимуться Головою платіжного департаменту, а функції співробітника Дозвільного департаменту – Головою СОУ.

Бухгалтерська система програми

Програмне забезпечення, яке використовуватиметься Фінансовим департаментом СОУ, було узгоджене Міністерством економіки та фінансів Румунії та забезпечує єдину систему підтвердження зовнішніх коштів, що не повертаються, на рівні керівництва.

Генеральна дирекція програмних дозволів та платежів розпочала свою роботу 1 липня 2007 року. Бухгалтерія ведеться окремо в євро і в леях, для кожної операційної програми (баланси ведуться окремо для кожної програми та кожного джерела фінансування).

Для кожної програми на проектному рівні ведеться аналітичний бухгалтерський облік (авансові платежі, що здійснюються на рахунок бенефіціарів; проміжні та остаточні платежі; витрати на банківське обслуговування; проценти по депозитах; кошти, отримані в якості повернення дебіторської заборгованості бенефіціарів за припиненими або скасованими договорами).

Банківський рахунок програми в євро буде відкрито Міністерством розвитку та житлово-комунального господарства в Державному казначействі Румунії.

Повернення платежів

Після отримання та перевірки фінального звіту СТС СОУ продовжує оплату залишку або відшкодування коштів у разі, якщо встановлені небажані витрати вище, ніж рахунок балансу. СОУ відповідає за відшкодування будь-яких невинуватених або небажаних витрат від підрядників, визначених у країнах-членах, та за компенсацію ЄК будь-якої суми, яка не може бути відшкодована. Однак, у разі якщо СОУ не змогла відшкодувати необхідну суму протягом року, країна-член, в якій був визначений підрядник, повинна виплатити цю суму СОУ. Таким чином, СОУ укладе меморандум порозуміння з НО, що

відповідає за відшкодування фондів, витрачених не за призначенням в країнах-членах, які беруть участь у програмі.

У випадку, коли відшкодування стосується країн – не членів ЄС, та, якщо СОУ не вдається відшкодувати фонди від бенефіціара протягом року, СОУ направляє справу до ЄК, яка перебирає на себе відповідальність за врегулювання цього питання.

Контракти, що укладаються СОУ як частина програми, повинні містити пункт, який дозволить ЄК або державі-члену ЄС, яка висловлюватиме занепокоєння (станом виконання програми – прим.пер.) вимагати повернення коштів бенефіціаром, підрядником або партнером у випадку, якщо кошти не повернуто протягом одного року після видачі СОУ розпорядження про повернення коштів.

Положення для Туреччини

Положення щодо фінансового управління фондів ІПД (виплати партнерам Туреччини, відшкодування фондів, перевірка на рівні проекту) будуть визначені у фінансовій угоді, яка має бути підписано між ЄС та Турецькими органами влади щодо фондів ІПД для участі у програмі ЄІСП СВС Чорноморського басейну. Ці положення будуть максимально узгоджені з правилами ЄІСП (наприклад, частина початкового фінансування тощо)

7.3 Аудит програми

Внутрішній підрозділ аудиту (ревізійний підрозділ) СОУ (Департамент з аудиту, Міністерство розвитку та житлово-комунального господарства) проводитиме щорічний контроль внутрішніх фінансових потоків та правильне виконання процедур в рамках СОУ. Звіт про його результати направляється до СМК та ЄК (ст.29 директиви (ЄС) No 951/2007), разом з річними (оперативним і фінансовим) звітами по програмі. ОА проводитиме щорічний зовнішній фінансовий аудит витрат та рахунків СОУ.

З кінця року, в якому почалося впровадження програми, СОУ є відповідальним за розробку, в кожному наступному році, плану аудиту проектів, які він фінансує. План аудиту буде включати перевірку документів, або здійснення контролю на місці обраних СОУ проектів, базуючись на статистичному методі вибіркового дослідження. Така вибірка перевірки повністю гарантуватиме задовільний рівень конфіденційності відносно прямого контролю, проведеного СОУ щодо наявності точності та придатності витрат, заявлених проектами (Стат.37 директиви (ЄС) No 951/2007). Цей план аудиту може бути виконаний персоналом СОУ, але СОУ також може бути вирішено звернутися до послуг зовнішніх аудиторів.

Моніторингові процедури

Головними завданнями СМК відносно моніторингу на рівні програми є:

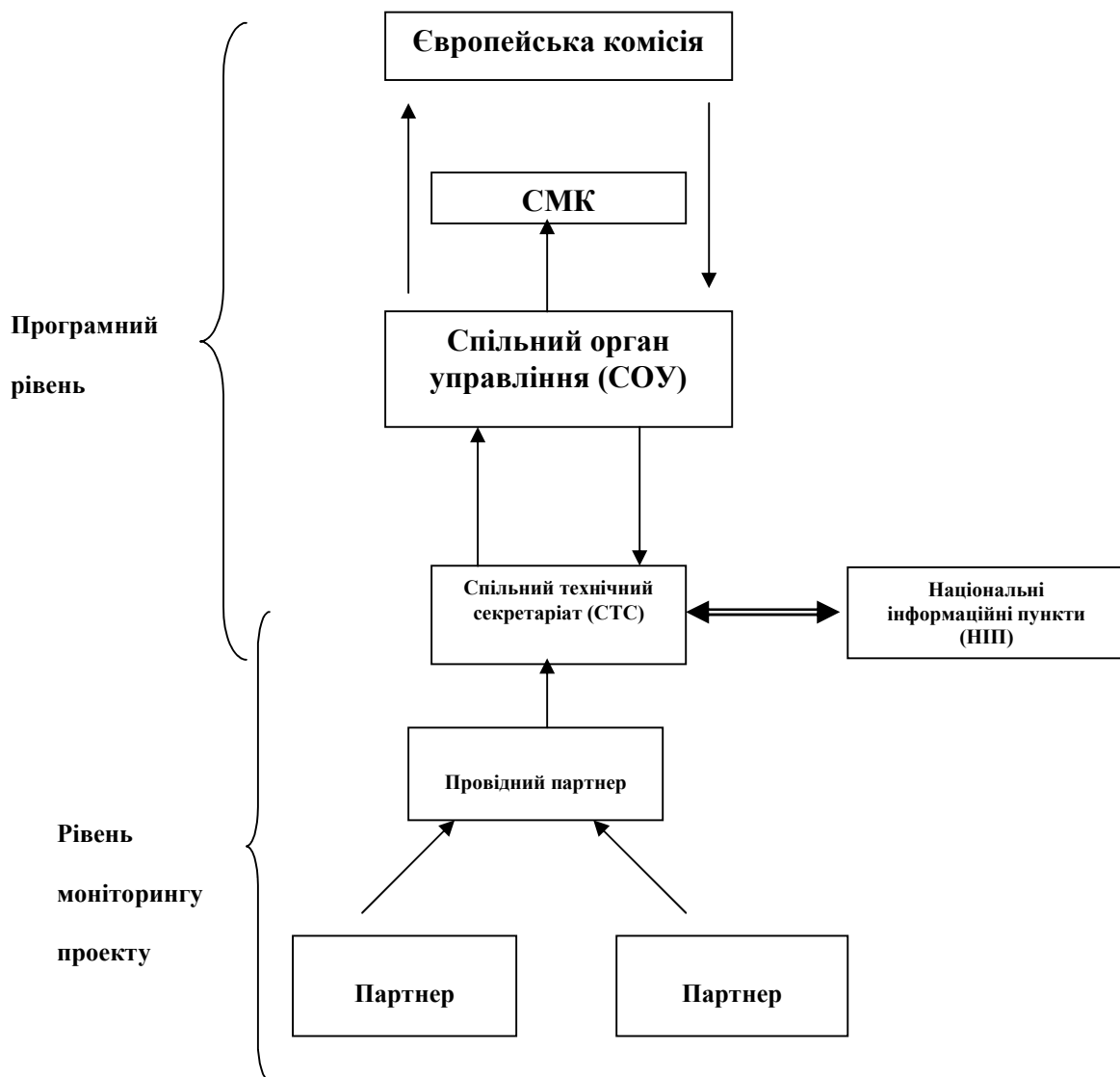
- Періодично переглядати прогрес, зроблений для досягнення цілей програми;
- Розглядати та ухвалювати річні та фінальні звіти з виконання, представлені СОУ;
- Пропонувати СОУ будь-яку ревізію або оцінювання програми задля покращення її управління.

Моніторинговими інструментами на рівні програми є наступні:

- **Щорічний та остаточний звіти** щодо виконання програми: щорічні звіти, або звіт два рази на рік складатиметься СОУ за підтримки СТС та ухвалюватиметься СМК перед тим, як відіслати його до ЄС.
- **Система індикаторів:** чітко визначена система індикаторів має бути розроблена для підтримки моніторингу та оцінювання на рівні програми (див. Глава 4 – базис такої системи). Показники, що відносяться до даної програми, поділяються на три різні рівні: програма, пріоритети та проектний рівень. Показники на рівні проекту дозволятимуть моніторинг внеску проекту в рамках пріоритету та показників програми.
- **Комп'ютеризована система:** СОУ відповідає за встановлення системи для збору надійної фінансової та статистичної інформації з виконання проекту для заміру моніторингових показників та оцінювання, а також для передачі цих даних у відповідності з домовленостями, що досягнуті між країнами-партнерами та ЄК.
- СОУ використовуватиме Систему Управління Інформацією – Європейське територіальне співробітництво (СУІ-ЄТС), яка забезпечує збір даних та інформації стосовно впровадження, необхідної для фінансового управління, моніторингу, верифікації, аудиту та оцінки програми, та забезпечуватиме обмін даними з ЄК на паперових носіях.

Індикативні заходи з моніторингу, які здійснюватимуться на рівні моніторингу програм та проектів

1. Партнери надсилають паперову копію та електронну версію звітів про їхню діяльність Бенефіціарію (Провідному партнерові)
2. Бенефіціарій (Провідний партнер) готує паперову копію та електронну версію звітів про впровадження проекту
3. Бенефіціарій (Провідний партнер) надсилає паперову копію та електронну версію звітів до СТС для затвердження
4. СТС перевіряє та затверджує звіт та вносить дані стосовно виконання проекту до СУІ-ЄТС
5. СТС готує щорічні звіти та заключний звіт щодо виконання програми
6. СТС надсилає щорічні звіти та заключний звіт щодо виконання програми до СОУ
7. СОУ інформує Національні органи влади та СТС, який, в свою чергу, інформує Національні Інформаційні пункти, щодо прогресу у впровадженні програми
8. СОУ перевіряє та затверджує електронні дані, внесені СТС до СУІ-ЄТС
9. СОУ перевіряє та надсилає щорічні звіти та заключний звіт до СМК на затвердження
10. СМК затверджує щорічні звіти та заключний звіт щодо виконання програми
11. СОУ надсилає щорічні звіти та заключний звіт до ЄК на затвердження
12. ЄК перевіряє щорічні звіти та надає рекомендації або робить запити щодо їх оцінки

Система Управління Інформацією – Європейське територіальне співробітництво (СУІ-ЄТС)

Концепція Системи Управління Інформацією – Європейського територіального співробітництва

Система Управління Інформацією, що стосується Європейського територіального співробітництва (СУІ-ЄТС) – це інформаційна система, розроблена відповідними

установами, за координації та фінансування Міністерства економіки та фінансів Румунії, з метою забезпечити збір інформації пов'язаної з виконанням, впровадженням, необхідним для фінансового управління, моніторингом, верифікацією, аудитом та оцінкою програми, під егідою Європейського територіального співробітництва.

Система пристосована до потреб всіх рівнів управління (керівні органи/спільні управлінські органи, спільні технічні секретаріати, органи сертифікації, органи аудиту тощо) і до всіх стадій програмного циклу (програмування, пропозиція, укладення контракту, контроль, оцінка, платежі, аудит і контроль).

Головною характеристикою СУІ-ЄТС є те, що вона забезпечує користувачів єдиним механізмом для допомоги їм у виконанні їх завдань.

Як моніторинговий інструмент, СУІ-ЄТС - головний постачальник інформації про прогрес у виконанні, як на проектному рівні, так і на рівні програми, і дозволяє автоматично генерувати моніторингові звіти.

Дизайн СУІ-ЄТС базується на трьох головних принципах: придатність даних (дані безпосередньо доступні після надходження запиту авторизованого користувача); конфіденційність даних (дані надаються тільки для тих користувачів, які авторизовані на доступ до певних частин інформації); цілісність даних (обробка даних повинна відбуватися тільки авторизованими користувачами з використанням авторизованих засобів).

Як засіб для здійснення трьох вищезазначених принципів, система підтримує одночасно багатьох користувачів, що категоризуються в декілька груп/ролей користувачів. У цей спосіб дозволи користувачів легко організуються і управляються, і доступ до інформації може бути цілком перевіреним та зареєстрованим гнучким способом.

Для того, щоб забезпечити ефективність інструменту управління, функціональна модель СУІ-ЄТС заснована на наборі модулів, які разом відображають широкий ряд функціональності, Система запроектована для здійснення наступних функцій:

- Програмування, яке дозволяє реєстрацію і модифікацію основної інформації щодо операційних програм, розбитих на нижчі рівні за пріоритетами, заходами та діяльністю
- Управління Проектом (реєстрація і модифікація основної інформації щодо проектів, зокрема контрактів);
- Моніторинг, який дозволяє спостерігати за прогресом у виконанні на всіх рівнях, де це можливо – відповідно до наперед встановлених цілей.

Це також дозволяє автоматично інтегрувати фактичні значення основних даних, які реєструються на нижчих рівнях Системи;

- Проведення аудиту та контролю і реєстрації їх результатів;
- Оцінка: дозволяє оцінку програми
- Управління потоками коштів відповідно до прогнозованих запитів на оплату, доходами, проектними коштами, припиненнями платежів/контрактів, власне платежами і поверненням коштів.

Дані, які мають стосунок до Програми, буде введено в СУІ-ЄТС на відповідному рівні, який базується на профілях певних призначених для користувача прав, встановлених відповідно до завдань і відповідальності користувача. Доступ до системи буде наданий на основі призначеного для користувача імені/паролю, у відповідності до спеціальної процедури.

Мережа Координаторів СУІ-ЄТС

На рівні керівних органів/спільних управлінських органів, спільних технічних секретаріатів, органів сертифікації, органів з аудиту тощо, координатори СУІ-ЄТС мають бути визначені відповідальними за збір і «конвейєрну обробку» потреб їх установ, з приводу удосконалення системи і для зберігання цілісності і уніфікованості процедур, яким треба дотримуватися при виконанні Структурних Інструментів.

Завданнями Координаторів СУІ-ЄТС є наступне:

- Діяти в якості інтерфейсу між СОУ і ACIS (*ядром операційної системи Acquisition and Competitor Intelligence System — фундаментальною частиною операційної системи CAD – прим.пер.*), з одного боку, і між СМК та ЄТС, з іншого боку, з приводу питань, які стосуються СУІ-ЄТС;
- Збір і поширення інформації від і в межах установи, яку вони представляють; Бути внутрішніми тренерами для користувачів, включно з новими працівниками

Моніторинг фондів ІПД на рівні проекту

Турецька операційна структура (включаючи Виконавчу агенцію) контролюватиме фонди ІПД на рівні проекту, відповідно до показників, встановлених в договорі проекту/гранту. Основний фінансовий бенефіціар ІПД доповідатиме Операційній структурі (включаючи Виконавчу агенцію) про використання фондів ІПД. Тим не менш, треба прикладати всіх зусиль для звітування щодо прогресу по всій програмі. Оскільки проекти повинні, наскільки це можливо, представляти єдині звіти щодо прогресу, які містять використання фондів ЄІСП, ERDF та ІПД, СОУ повинен отримувати всю необхідну інформацію (від бенефіціара проекту та/або Турецької операційної структури (включаючи Виконавчу агенцію) для того, щоб звітувати в СМК та ЄК щодо загальної суми програми щорічно. Річний план роботи та звіти Органів з аудиту, призначених Туреччиною, можуть також відсилатися до СМК.

Оцінювання

Попереднє оцінювання, поточне оцінювання та фактичні оцінювання програми будуть проводитися ЄК з метою покращення якості, ефективності та результативності програми. Згідно зі Стратегічним документом ЄІСП СВС, поточне оцінювання буде проводитися ЄК, а його результати будуть надані СОУ та СМК. Додатково до поточного оцінювання, ЄК може проводити оцінювання програми, або її частини, в будь-який момент.

ЄК проводитиме фактичне оцінювання, як частину заключних процедур для програми, в рік після закінчення виконання всіх проектів, що фінансуються цією програмою.

Перехідні заходи

До перехідних заходів будуть вдаватися в період між схваленням програми ЄК та підписанням фінансової угоди країнами нечленами ЄС, для того, щоб не затримувати початок програми та забезпечити участь всіх партнерів. Такі заходи більшою мірою включають в себе **засідання СМК**. Засідання СМК відбудеться протягом двох місяців з

моменту схвалення програми ЄК. Представники країн-партнерів, які ще не підпишуть фінансову угоду, будуть запрошені до участі як члени зі всіма правами та обов'язками.

7.7 Використання бюджету технічної допомоги (ТД)

Як тільки програма буде схвалена ЄК, бюджет ТД може бути використано для запуску програми. Бюджет ТД буде схвалений СМК на першому засіданні до 31 грудня поточного року. Після цього він буде схвалюватися регулярно щорічно на наступних засіданнях СМК. Крім того, СОУ створить СТС якомога швидше, спираючись на бюджет та робочий план, погоджений СМК на першому зібранні.

До 10% річних фондів ІПД, що передбачені для Туреччини для участі в програмі ЄІСП ПС басейну Чорного моря, можуть бути використані в цілях ТД, здебільшого для покриття оперативних та адміністративних витрат для виконання програми.

Фінансова угода має бути укладена між ЄК та турецькими органами влади, що дозволить Турецькій операційній структурі (включаючи Виконавчу агенцію) укласти індивідуальний прямий грантовий договір про передачу частини фондів ТД ІПД до СОУ як внесок для покриття деяких оперативних та адміністративних витрат (має бути прописано у безпосередньому договорі щодо гранту), що стосується участі Туреччини у програмі (наприклад, робота СТС, зустрічі СМК, КВ, надання інформації, та інше).

Інша частина фондів ТД ІПД має керуватися Турецькою операційною структурою (включаючи Виконавчу агенцію) для покриття витрат, що виникатимуть у Туреччині в процесі виконання програми на території Туреччини (наприклад інформаційні кампанії, витрати на подорожі).

7.8 Конкурс на подання заявок

Як зазначено у розділі 7.1, СОУ, після попереднього узгодження з СМК, оголосить конкурс на подання заявок. Крім того, країни-учасники можуть також, після погодження ЄК, спільно визначити широкомасштабні прикордонні інвестиційні проекти, які не будуть відбиратися шляхом конкурсу на подання заявок, але через процедури закупівель, як зазначено в Практичному керівництві ЄК (PRAG)

Ці проекти будуть відібрані СМК на більш пізньому етапі, за умови, що вони узгоджені з пріоритетами та заходами програми, і що вони мають достатньо бюджетних коштів для цієї мети⁵⁴.

Контрактні процедури, які застосовуватимуться до широкомасштабних прикордонних інвестиційних проектів, повинні відповідати умовам Практичного керівництва ЄК (PRAG)

Широкомасштабні прикордонні інвестиційні проекти повинні бути повністю документованими та повинні пройти повну адміністративну, застосовувальну та якісну оцінки.

⁵⁴ Ст. 4 Директиви (ЄС) No 951/2007

7.9 Використання мов

Оскільки за визначенням програма є багатомовною, з метою полегшення керування програмою та прискорення процедур, а також відповідно до ст.8 Директиви (ЕС) No 951/2007, офіційною мовою програми є англійська.

ПОПЕРЕДНІЙ ІНДИКАТИВНИЙ ГРАФІК	
---------------------------------------	--

(ст. 4(i) Правил впровадження)

[illegible]

(a) У відповідності до ст. 43 ПВ, оголошення про конкурс не можуть бути оприлюднені після 31/12/2013

(b) У відповідності до ст. 43 ПВ, вся діяльність проектів, фінансованих програмою, повинна закінчитися до 31/12/2014 щонайпізніше

8. Додаток: опис країн-учасників

Опис прийнятних країн-учасників та їхніх регіонів

Вірменія

Огляд

Вірменія - гориста країна в Південному Кавказі. Країна має кордони з Туреччиною, Грузією, Азербайджаном і Іраном. Площа території Вірменії складає близько 29.7 тис. кв.км., з яких близько 46.8% придатні для ведення сільського господарства. Середня висота над рівнем моря складає 1,800 метрів. Вірменія має сухий континентальний клімат. Найродючіша земля розташована в долині Арарат. Землі, придатні для ведення сільського господарства, знаходяться на висоті більш ніж 1,000 метрів над рівнем моря. Озеро Севан, найбільше озеро в Кавказі, забезпечує країну водними ресурсами – питною водою, для іригації та і гідроенергетики. Природні ресурси включають невеликі поклади золота, міді, цинку, молібдену і глинозему.

Країна складається з 10 провінцій (*марзів*) і столиці Єревану. Загальна чисельність населення у Вірменії складає близько 3.2 млн. осіб; щільність населення складає 108 осіб на кв. км. Близько двох третин населення живе в містах. Столиця Єреван має населення близько 1.1 млн. осіб. Близько 68% населення належить до вікової групи 15–64 роки, причому кількість жінок перебільшує кількість чоловіків. Вірменія належить до країн з рівнем достатку нижче середнього з ВВП на душу населення 1,524 дол. США у 2005 р. Рівень писемності населення складає близько 99 %.

Економіка

Вірменія отримала незалежність від Радянського Союзу в 1991, і з того часу економіка різко змінилася. Важка промисловість була фактично зруйнована з розвалом Радянського Союзу, і поступово замінюється послугами, сільським господарством і переробкою продуктів харчування, а також будівництвом. З часу початку економічних реформ, зростання ВВП прискорилося від 3.3% в 1999 до 14% в 2005. Урядом здійснюються кроки для підтримки макроекономічної стабільності, створення сприятливого підприємницького клімату, реформи державного сектору, що без сумніву допомагає прискорювати темпи приросту.

Вірменія є членом таких міжнародних організацій, як наприклад Світовий Банк, МВФ і СОТ, що додав поштовху для проведення, підтримки і поглиблення реформ.

З 2002 р. Вірменія має темп приросту, що характеризується двозначним числом. Протягом 2001-2006 рр., економіка зростала в середньому на 12.4% на рік в стабільному макроекономічному середовищі. Це відображає як швидке збільшення загального зростання, так і структурні зміни за попередній період. Критичні фактори в цьому досягненні включають бажання уряду проводити реформи, розсудливу бюджетну і грошово-кредитну політику, лібералізацію торгівлі і курсу національної валюти, удосконалення регуляторної бази і істотну підтримку від вірменської діаспори. Високоосвічена, але дешева робоча сила, інвестиції діаспори шляхом грошових переказів (родичам – прим.пер.) та надання грантів, і ліберальна економічна політика зробили можливим швидке зростання економіки та зовнішнь-торгівельного балансу.

Головні ПП зроблено в такі галузі, як для гірничої промисловості і кольорова металургія, експортно-орієнтована обробка дорогоцінного каміння і діамантів. Економічне зростання стало більш широким, також як і більш сталим, оскільки промисловість і сільське господарство разом з будівництвом були головними двигунами зростання.

Деякі галузі промисловості, як наприклад переробка продуктів харчування, текстильна та гірничої промисловості і інші трудомісткі галузі зростали швидше, ніж економіка в цілому.

Розширення місцевого виробництва будматеріалів стимулювало не тільки збільшення державних інвестицій в інфраструктуру, але і зріст приватних інвестицій. Великий виробничий сектор не тільки допоміг задовольнити зростаючий внутрішній попит, але також стимулював розширення зовнішньої торгівлі за межі традиційних регіональних ринків.

Теперішнє економічне зростання має істотний позитивний вплив на подолання бідності. У період між 1998/99 рр. і 2005 р. загальний рівень бідності впав з 56.1% до 29.8 %; частка дуже бідних людей зменшилась з 21.0% до 4.6 %. В той же час є різниця в міській і сільській бідності: міська бідність становила 30.7 %, сільська бідність - 28.3 % 2005 року. Нерівність розподілу доходів населення також залишається високою. У 2005 коефіцієнт Джині повної концентрації доходів склав 0.359.

Вірменія має значний потенціал щодо розвитку туризму. Наступними галузями, де країна має потенціал для розвитку, є історично-культурний та освітній туризм, еко-туризм, християнський туризм, агро- і сільський туризм, активний туризм (Цахкадзор, Севан, Арагац, Ванадзор), оздоровчий туризм. Але, маючи такий потенціал, Вірменія все ще займає незначне місце на ринку світового туризму.

Освіта та культура

Вірменія має довгу традицію вищої освіти (ВО). У часи СРСР вірменська ВО була визнана як одна з кращих в Союзі. Кількість вищих навчальних закладів складає 22, з яких 10 - державні університети. У Вірменії - 1264 середніх (повних) шкіл і 83 спеціалізованих середніх шкіл. Вірменія має багату культурну спадщину і потенціал. На території країни - 25 державних театрів, включно з Театром опери й балету, театром ляльок, драми, комедії і музичним театром, театром юного глядача. Також у Вірменії багатоцікавих музеїв, як наприклад історичні, меморіальні, літературні музеї тощо.

Інфраструктура

Головні види транспорту Вірменії – автомобільний, залізничний і авіатранспорт. Довжина залізниці - 731.9 км, довжина автомобільних доріг – 7515 км, з яких довжина доріг міжнародного значення – 1561 км. Наявність домашніх телефонів - 67.2 одиниць на 100 сімей; кількість мобільних телефонів і інтернет-користувачів - 678.8 і 22.9 відповідно на 1000 осіб у 2005 р.

Екологія

Екологічна ситуація у Вірменії значно зіпсувалася, в порівнянні з 1990 роками, здебільшого завдяки економічній кризі першої половини 1990-х. Вирубка лісу досягла безпрецедентних рівнів, вода озера Севан використовувалася для гідроелектростанцій, деградація ґрунту посилилася, а перетворення родючих земель в пустелі стало реальною

загрозою. Згідно з експертною оцінкою, масова вирубка лісу призвела до скорочення засаджених лісом областей від майже 12% до 10.4 % за винятком заповідників. Для озера Севан важливим є запобігання екологічній деградації через підняття рівня води і якісну оцінку питної води. Серед екологічних досягнень минулих років - послідовне підняття рівня озера завдяки суворому нормуванню водного навантаження і диверсифікації вод р. Воротан до озера через тунель Арпа-Севан.

Азербайджан

Огляд

Територія Азербайджану - 86,600 кв.км., населення 8.5 млн. Три географічні особливості є відмінністю Азербайджану: Каспійське море, берегова лінія якого обмежує країну зі сходу; Великий Кавказький хребет з півночі, Малий Кавказький хребет із заходу і південного заходу; і великі рівнини в центрі країни. Азербайджан - єдина країна ЄСП в регіоні Каспійського моря і через море межує з Центральною Азією.

Економіка

Диверсифікована економіка Азербайджану базується на багатих і різноманітних мінеральних резервах. Азербайджан відомий нафтовидобутком та нафтопереробкою, хімічною промисловістю, електромеханічною промисловістю, машинобудівництвом, виробництвом будматеріалів, легкою і харчовою промисловістю. Країна досягла значних результатів у переході від командної до ринкової економіки.

ВВП Азербайджану виріс на 10,2 % до 8.8 млрд. дол.США у 2004 р., після того, як в країну потоком пішли іноземні інвестиції, не дивлячись на міжнародний економічний спад. ППІ виросли на 30 % до 4.4 млрд. дол.США у 2004 р., з яких понад 97 % походило в секторі видобутку вуглеводнів.

Сільське господарство Азербайджану спеціалізується на вирощуванні овочів, фруктів, бавовни, тютюну, субтропічних культур, шовкопряда і вівчарстві.

Азербайджан покладає надії на майбутнє економічне зростання, переважно засноване на успішному розвитку його нафто- і газових ресурсів в регіоні Каспійського моря і на ефективному управлінні коштами, що надходять від видобутку нафти та газу. Очікуване тривале зростання сприятиме поліпшенню конкурентоспроможності економіки Азербайджану, укріплюючи його позицію на галузевих ринках, а саме в транспортній, енергетичній галузях, охороні навколишнього середовища, освіті, сільському господарстві і фінансовому секторі, а також в становленні інформаційного суспільства, щоб урізноманітнити економіку (включно з розвитком кластерів в декількох ненафтових секторах), розвитку законодавчої і адміністративної структури, МСП, посилення адміністративних можливостей в галузях правосуддя, свободи і безпеки, що включає безпеку кордонів і міграцію.

Інфраструктура

Розгалужена транспортна мережа забезпечує розвиток економічних відносин Азербайджану із зарубіжними країнами. Азербайджан розташований на перетині мережі TRACECA і Північно-південного транспортного коридору.

З введенням в дію трубопроводу Баку-Тбілісі-Джейхан (БТД) і майбутнім урочистим відкриттям трубопроводу Баку-Тбілісі-Ерзрум, доходи від продажу газу і нафти сприятимуть подвоєнню зростання економіки до 2008 р. Інші ініціативи в регіоні включають проект залізниці Карс-Тбілісі-Баку, спільну ініціативу Азербайджану, Грузія і Туреччини.

Головна мета програми освітньої реформи - поліпшити якість освіти і перебудувати сектор повністю пристосувавши його до потреб ринкової економіки і нових соціальних умов.

Азербайджан історично близький як ісламській, так і європейській культурам. Музичні традиції країни зберігають ашути, або співаки-поети, які грають на кобузі (струнному інструменті), і співають про подвиги стародавніх героїв. Інша популярна форма музики в Азербайджані - мугам, який є імпровізацією голосу, вітру і струнних інструментів і є включеним ЮНЕСКО до списку шедеврів спадщини людства. Країна має значну літературну спадщину, багато з якої походить від усної традиції поем і стародавніх епосів (наприклад. Нізамі, Насімі, Фірзулі). Серед шедеврів культурної спадщини в Азербайджані - стародавні міські стіни і палаци, церкви і храми, що належать до середньовічного періоду.

Навколишнє середовище

Азербайджан має проблеми із забрудненням повітря і води, із загрозою навколишнього середовища, що впливає на охорону здоров'я і живу природу. Поєднання промисловості, сільського господарства і нафтової промисловості створило екологічну кризу в річках, а забруднення річок приводить до забруднення Каспійського моря.

Кількість водних ресурсів Азербайджану становить 30,3 тис. куб.км., при чому 20,3 тис. куб.км. належить до басейну річок Кура, Аракс та інших річки, які формуються на території сусідніх держав.

Кура і Аракс забруднюються шкідливими хімічними сполуками, органічними забруднювачами і важкими металами. Іншою проблемою є те, що країни регіону (крім Азербайджану) не приєдналися до відповідних міжнародних угод (із захисту довкілля – прим.пер.).

Болгарія

Огляд

Прийнятний для проекту регіон Болгарії займає територію 34,4 тис. кв.км. (30,9 % території країни) з населенням 2 131 572 мешканців (27.6 % населення країни). Область залучає територію двох регіонів NUTS II: північно-східний (райони Варна, Добрич, Шумен, і Тирговиште) і південно-східний (Бургас, Слівен, Ямбол і Стара Загора).

Щільність населення прийнятного для проекту регіону - 59,4 осіб на кв. км. - є нижча, ніж в середньому по країні - 69,9 осіб на кв. км.

Економіка

Кількість працюючих в прийнятному для проекту регіоні складає 26.8% від кількості працюючих в цілому по країні. Істотні невідповідності в зайнятості і рівнях безробіття

були відмічені на районних рівнях. Рівень зайнятості в Болгарії є серед найнижчих в порівнянні з рештою держав-членів ЄС, навіть не дивлячись на невелике зростання за останні 2-3 роки. Рівень безробіття становить 13.71% для північно-східного регіону і 10.87% - для південно-східного регіону, що є близько до середньої величини по країні - 11.46%. Доступні статистичні дані не показують великих гендерних розривів на ринку праці, проте майже за всіма індикаторами ситуація для жінок є менш сприятливою, ніж для чоловіків.

ВВП прийнятного регіону складає 2,265 Євро на душу населення (89% від середньої величини по країні). Не дивлячись на економічне зростання, темпи приросту все ще залишаються недостатніми для подолання значного відставання країни що стосується ВВП на душу населення порівняно з середньою величиною по ЄС.

Промисловість складає 35.6% ВВП північно-східного регіону і 25% - ВВП південно-східного регіону.

Галузь сільського господарства характеризує висока зайнятість в ній, велика кількість дрібних селянських господарств, низька продуктивність праці і низька комерціалізація галузі. Сільське господарство у всіх регіонах стикається з рядом обмежень: ропорошена власність, дуже мала кількість зрошуваних територій, застарілі засоби праці та немодернізована інфраструктура, брак інвестицій і нових сільськогосподарських технологій, брак інтеграції з харчовою промисловістю тощо.

Сектор послуг дає найбільшу відносну частку ВВП і має тенденцію до зростання в структурі економіки в регіоні. Високої важливості для зростання послуг набуває туризм, результатом є значний темп приросту в минулому році (*не вказано, в якому – прим.пер.*), що є вдвічі більше ніж в 1998 (для іноземних туристів). Регіон має значний потенціал для розвитку туризму, дякуючи наближеності до узбережжя Чорного моря, але його природна і історична різноманітність уможливорює також розвиток культурного, санаторного і еко-туризму. В регіоні знаходиться $\frac{3}{4}$ ліжко-місць Болгарії, 85% гостей є іноземцями; регіон також отримує 2/3 від коштів, які Болгарія загалом має від готельного бізнесу (дані за 2005 р.).

ППІ регіону складає 658 дол.США на душу населення, у порівнянні із 905 дол.США на душу населення загалом по країні. Основна частка ППІ (більше 65%) була спрямована до району Варни, решта районів відстають позаду середньої величини по країні для значень головних економічних показників (ВВП тощо)

Інфраструктура

Характерна риса регіону - нерівномірне покриття регіональної території дорогами європейського класу. Схід-Захід розвивається краще, ніж напрямом Північ-Південь.

Наявність значних міст (Стара Загора, Бургас, Варна) в південній Болгарії спричинили будівництво шосе і доріг 1-го класу, тоді як в північній Болгарії мережа доріг 1-го класу менше розвинена.

Розвиток мережі доріг визначає також доступ до пунктів надання послуг регіонального значення (заклади охорони здоров'я, освіти, культури тощо). У північній Болгарії доступ до цих послуг є ускладненим - лише 60% населення північно-східного регіону має такий доступ в межах 90 хвилин їзди.

Освіта та культура

Існує тенденція у напрямку до зростання освітнього рівня населення в прийнятних регіонах. Регіон привертає місцеві міграційні потоки через вищі можливості працевлаштування і наявність щільної мережі освітніх установ у Варні, Бургасі та Старій Загорі.

У регіоні є багато важливих архітектурних, археологічних, етнологічних пам'ятників значної культурної важливості. Вони включають доісторичні могили та поселення, могили фракійської доби, археологічні розкопки, які датуються часами Римської і Візантійської імперій.

Культурні установи існують майже в кожному селі або місті. Культурні центри є осередком відродження культурної спадщини, і мають історичне і суспільно-виховне значення.

Охорона навколишнього середовища

Якість охорони навколишнього середовища свідчить про поступове удосконалення в цій галузі. Головні проблеми пов'язані з доступом до якісної питної води для всіх населених пунктів, придатності каналізаційних мереж, удосконалення якості атмосферного повітря і питної води в окремих регіонах.

Зростання екологічних проблем в південно-східному регіоні було локалізовано в місті Бургас та в Бургаській затоці. У північно-східному регіоні екологічні проблеми сконцентровані у містах Варна і Девня.

У 2005 р. в країні існувало 56 очисних споруд. Найвище число очисних споруд було побудовано уздовж Чорного моря – 11 в районі Варни і 7 – в районі Бургасу. Немає очисних споруд в районах Тирговіште і Ямбол. Істотні зусилля все ще терміново потрібні для скорочення і повної заборони викидів шкідливих субстанцій у воду, а також для зменшення потенційних ризиків для навколишнього середовища і людського здоров'я.

Грузія

Огляд

Територія Грузії становить близько 69,700 кв. км, з населенням 4,661,473 осіб, зі щільністю населення 67 осіб за кв. км. Приблизно 52 % мешканців країни живуть у містах. Населення сконцентроване переважно уздовж узбережжя Чорного моря і в долинах річок, особливо долині р. Кура, де знаходиться Тбілісі, столиця держави і її найбільше місто. Наступне найбільше місто, Кутаїсі, знаходиться у верхів'ях р. Ріоні. Інші важливі міста - Батумі і Сухумі, які є столицями Аджарської та Абхазької автономних республік. Майже 100 різних етнічних груп складають населення Грузії. Грузини - найбільша етнічна група, і становлять близько 83.8% населення, далі йдуть азербайджанці - 6.5%, вірмени - 5.7% і росіяни - 1.5%.

Гірські масиви домінують над горизонтом Грузії, становлячи близько 85% території. Головний хребет Кавказьких гір формує на півночі кордон з Росією; там знаходяться найвищі гори Грузії, зокрема г. Шхара (5,200 м/17,060 фт). Дві найбільші річки в Грузії, Кура (Мткварі) і Ріоні, течуть в протилежних напрямках: Кура, яка починається в

Туреччині, тече у напрямку на схід через Грузію і Азербайджан в Каспійське море, а Ріоні - на захід в Чорне море.

Економіка

Близько однієї третини зростання економіки в 2003 р. відбулося завдяки активності в промисловості і телекомунікаційній галузі, та також завдяки будівництву нафтопроводу Баку-Тбілісі-Джейхан (БТД). Економіка Грузії розвивалася і в 2004 р., хоча поганий урожай призвів до зниження реального зростання ВВП, який становив 6.2%. Зростання ВВП склало 8.5% у 2005 р.

ВВП Грузії в 2005 р. склав 15.56 млрд. дол.США, ВВП на душу населення - 3,300 дол.США. Розподіл ВВП за секторами є як вказано нижче: сільське господарство - 17,2 %; промисловість (виробництво, гірничодобувна промисловість, будівництво), 27,5 %. Послуги, які включають торгівлю і фінансові послуги, склали 55,3% ВВП.

Реформа суспільного сектору, яка включає зміцнення державних установ, покращення управління і впровадження антикорупційної стратегії, інвестиції в інфраструктуру, покращення регуляторного середовища, очікувано збільшить зростання приватного сектору. Потенційні джерела зростання включають переробку продуктів харчування, туризм, транзитну торгівлю. У секторі сільського господарства ймовірно, збережеться нестабільність, разом з процесом трудових втрат цим сектором. Тому, якнайшвидше зменшення бідності вимагатиме прискорення зростання в несільськогосподарських та не трубопровідних секторах.

Продовження розсудливих макроекономічних реформ в Грузії і програми структурних реформ посилюють перспективи зростання. В результаті нових заходів, створення нових підприємств зросло на 55 % в 2006 р., відображаючи як створення нових бізнес-структур, так і вихід на поверхню підприємств, які раніше діяли в тіньовій економіці. Деякі законодавчі зміни зараз також полегшують обмін кредитною інформацією.

У середньостроковому періоді, фактор побудови нафто- і газопроводів повине також сприяти зростанню економіки Грузії.

Освіта та культура

Грузія має рівень письменності 99.5 %. Освітня реструктуризація - один з головних пріоритетів чинного уряду. Освітня реформа передбачає зміни на всіх рівнях формальної і неформальної освіти. Цілі і ключові принципи Міністерства освіти і науки Грузії направлені на вивчення освітнього середовища, застосування сучасних стандартів, покращення якості освіти і уможливлення рівного доступу до неї, регулювання і сумісність освітніх структур Грузії з європейськими системами освіти, створення сприятливого учбового плану тощо. В теперішній час, мережа освітніх установ охоплює 43 вищих навчальних заклади і близько 2300 державних шкіл. Національний музей Грузії, театри в Тбілісі і Кутаїсі, Тбіліська національна опера, Національна академія мистецтв знаходяться в авангарді культурного життя.

Навколишнє середовище

Головні екологічні проблеми, з якими стикається Грузія, походять від різноманітних індустриальних і сільськогосподарських підприємств в головних містах і сільських регіонах країни. Основні екологічні «гарячі плями» сконцентровані у великих містах. Головне джерело повітряного забруднення, спричинено транспортом. У 1990 р., 1 250 000

т. забруднюючих речовин було випущено в повітря. Транспорт «завдячує» 895 000 т. (71.8 %). У цьому періоді працювало більш ніж 1200 підприємств, а кількість всіх видів автомобілів перевищила 750 000. У 1992 р., було перероблено приблизно 1140 млн. м³ стічних вод, з яких 90 млн. м³ не було очищено (8%), 20 млн. м³ недостатньо очищено, 715 млн. м³ - не забруднено згідно існуючим нормам (60%).

Греція

Огляд

Грецькі учасники програми - це 2 регіони (східна Фракія-Македонія і центральна Македонія) з 7 прийнятними префектурами (Еурос, Кавала, Ксанті, Родопі, Драма Салоніки і Серрес). Регіон географічно межує з Болгарією (на півночі) за допомогою гірського масиву Родопі і перетинається рр. Нестос і Стримон, а також з Туреччиною (на сході), де кордоном є р.Еурос (Маріца). Всі ці кордони є надзвичайно істотними для регіону. Обидва регіони займають область 33.303 кв.км., з населенням 2.519.355 мешканців (регіон Східної Македонії – Фракія - 607.847 мешканців, і регіон Центральної Македонії - 1.911.508 мешканців).

Економіка

Цей регіон показує значний розвиток у всіх трьох секторах економіки. Наявний розвинений первинний сектор, який зв'язується з вторинним сектором і спрямований на як національне споживання, так і на експорт. Третинний сектор є найбільш економічно дієвий, переважно в сфері послуг. Регіон Східної Македонії – Фракія спеціалізується на вирощуванні таких культур, як наприклад бавовна, зернові, тютюн, злаки, цукровий буряк і помідори. Вторинний сектор здебільшого розвивається за рахунок інтенсивного будівництва і виробничої діяльності, завдяки здійсненню інвестицій. Промисловість в регіоні складає 5.18% промисловості в Греції, а також становить 6.4% інвестицій в промисловість країни періоду 1999-2000 рр. В регіоні Центральної Македонії проживає 17% населення Греції і виробляється 17% її ВВП. Регіон виробляє 16.5% продукції сільського господарства Греції, 20% продукції промисловості і 17% продукції сфери послуг. ВВП на душу населення є 5-м серед регіонів Греції, і відповідає 100.4% ВВП Греції за 2001р. (73.6% середньої величини по ЄС).

Щодо структури зайнятості, в регіоні домінує первинний економічний сектор, де найвища кількість зайнятих, не дивлячись на те, що це сектор, який переніс найголовніші втрати працівників завдяки старінню населення в сільському господарстві, а також переміщенню молоді у галузі, що не займаються сільським господарством. Відсоток безробітних в регіоні Східної Фракії Македонії досягає 10.4% (безробіття серед молоді складає 25%), і 11,5% - в регіоні Центральної Македонії (31.1% для молоді), що є вищим, ніж в середньому по країні - 10% в 2002 р.

Інфраструктура

Цей специфічний прикордонний регіон розцінюється як точка перетину всіх Балкан і отримує велику кількість інвестицій в розвиток інфраструктури головних транспортних мереж (трансевропейські магістралі, морські порти, аеропорти). Автострада Егнатія є частиною трансевропейської мережі і покриває вісь Ігумениця-Кіпі від мосту Еурос. Автострада Егнатія пов'язана з 8 вертикальними дорожніми осями, які пов'язують Грецію з головною трансевропейською мережею дорожніх вісей.

Нині регіон східної Македонії - Фракії має 8 портів, а регіон центральної Македонії його розвиває мережу доріг міжнародного значення, мережу морського і авіатранспорту (напр. міжнародний аеропорт в Салоніках). Географічне положення регіону щодо великих дорожніх вісей, морський порт і аеропорт в Салоніках, ставлять регіон у вигідне становище, у зв'язку з тим, що він пов'язаний з Балканськими країнами, країнами ЄС і Центральною Європою. Стосовно залізничної мережі, регіон переважно обслуговує дві основні вісі: "Пірей - Афіни - Салоніки – Ідумені", який уможливило залізничний зв'язок між двома найбільшими міськими центрами країни, тобто Афінами і Салоніками, і "Салоніки - Стримон / Промагонас - Александруполіс– Орменіо", довжиною 632 км., який є частиною трансєвропейської мережі).

Інфраструктура телефонного зв'язку в Центральній Македонії є достатньо розвиненою. Окрім того, імпорт природного газу в Грецію найбільше йде до регіону Центральної Македонії, з тих пір, як одна з двох частин газопроводів для імпорту природного газу (частина, яка йде з Росії) проходить через його територію.

Освіта та культура

В обох регіонах знаходяться відомі університети, в яких навчаються студенти з усієї Греції, а також від сусідніх країн, роблячи внесок до створення істотних потоків студентської міграції.

Регіон Східної Македонії – Фракії має низький рівень освіти. У 1997 році лише 55,4% мали початкову середню освіту, що загалом є значно вище, ніж відповідний відсоток по країні (38.1%). З іншого боку, регіон Центральної Македонії, має явно вищий рівень, ніж середня величина по країні, хоча і не для всіх префектур Греції.

В культурно-історичному аспекті, на великій території Македонії і Фракії є пам'ятки, яким понад 9,000 років. Це свідчення як писаної, так і неписаної історії, від пізнього неоліту до теперішнього часу.

Починаючи з тих часів, цивілізація в цьому регіоні розвивалася під впливом культури античності, елінізму, пізнього Візантійського періоду та епохи середини і пізньої Оттоманської імперії.

Численні археологічні пам'ятки, храми, церкви, монастирі, мечеті, базари, караван-сараї, поселення, музеї та бібліотеки, так само як і розвиток сучасних мистецтв - все це демонструє багате культурне життя регіону, що став батьківщиною для народів різноманітного етнічного та релігійного походження, і головним чином формує туристичну привабливість цього регіону.

У Греції, центральна Македонія містить найбільшу кількість заповідників – 40 - в Європейській мережі NATURA 2000, що становить 13% їх загальної кількості. Далі йдуть східна Македонія і Фракія з 36 заповідними зонами. Розмір цих зон складає майже 20% загальної площі регіону.

Існують прикордонні річки, ліси і берегова лінія (Стримон – Нестос), де брак очисних споруд вгору за течією становить одну з основних причин забруднення (Керкіні та Стримонська затока). Головні проблеми пов'язані з твердими відходами, управлінням каналізаційними стоками та управлінням водними ресурсами, також як і з проблемами, створеними завдяки зростанню міст (нелегальне та хаотичне будівництво).

Молдова

Огляд

Молдова має територію 33,800 кв. км. з населенням 3.39 млн. осіб (не враховуючи населення Придністров'я - 580,000 осіб), щільність населення складає 111,6 осіб на кв. км. Найбільша національна група в республіці, етнічні молдавани, складають 64.5 % населення. Інші основні національності - українці (14 %), росіяни (13.0 %), і гагаузи (4 %).

Економіка

Статистика щодо соціально-економічного розвитку показує наявність зростаючих тенденцій в економіці в більшості секторів народного господарства в 2005 р. ВВП дорівнює 36.7 млрд. леїв (2.91 млрд дол. США) у 2005 р., що свідчить про зріст у 7.1% у порівнянні з попереднім роком. Починаючи з 2000 р., зростання ВВП перевищило 43%, протягом натомість у 1992-1999 рр. ВВП зменшився майже на 60%. У 2005 р. ВВП на душу населення перевищив 811.5 дол. США у порівнянні з 721.1 дол. США в 2004 р.

Ринок робочої сили нездатний реагувати на гостру необхідність економіки, таким чином створюючи структурні, територіальні, професійні і фахові дисбаланси. У 2005 р., економічно активне населення становило до 49% із загальної чисельності населення (на 14% менше, ніж в 2000 р.). У 2005 р., рівень безробіття склав в середньому 7.3%, і удвічі вище для вікової групи 15-29 років. Кількість населення, яка виїхала за кордоном, зростає (14.3% у порівнянні з 2004 р.).

Нині зареєстровано приблизно 128 тис. підприємств, а також близько 272 тис. сільських господарств. Протягом періоду 2002-2004, число малих підприємств зросло на 5.7 тис., здебільшого завдяки зростанню мікро-підприємств (4.8 тис.). Більшість малих підприємств заснована приватним капіталом і працює в галузях торгівлі (45%), переробки і гірничодобувної промисловості (13%), а також операцій з нерухомістю (12%).

Інфраструктура

Автомобільний та залізничний транспорт - найбільш важливі види транспорту в Республіці Молдова. У галузі вантажоперевезень, розподіл вантажів за останні шість років в значній мірі залишився на рівні 72% і 28% для автомобільного та залізничного транспорту, відповідно. Починаючи з 1995 р., 100% з вантажного автомобільного транспорту було приватизовано, як також і 80% автомобільних пасажирських перевезень. Авіатранспорт грає критичну роль для розвитку торгівлі в Молдові. Аеропорти є нині окремими юридичними особами від національної авіакомпанії, яка була частково приватизована. Іншим приватним авіалініям також було дозволено літати.

Енергетична галузь Молдови розвивається в контексті майже повної відсутності первинних ресурсів (98% із спожитих енергоресурсів - ввозяться), а також значного зовнішнього боргу постачальникам. Головний вид палива для країни - природний газ (80%). Таким чином, система енергетичної безпеки становить для країни серйозну проблему. Розподільча тепломережа - головний боржник в системі споживання газу, має фінансові проблеми в більшості регіонів Молдови.

Мережа фіксованого телезв'язку покриває всі райони, проте рівень доступу до фіксованої телефонної мережі в сільських районах становить 44%. Середнє телефонне покриття країни складає 17.3 телефонів на 100 осіб, а мобільне телефонне покриття - 14 телефонів

на 100 осіб . Частка оптично-волоконних ліній довжині серед усіх міжміських ліній складає приблизно 50%.

Освіта та культура

Освіта для Молдови - національний пріоритет. Міністерство освіти займається приведенням вищої освіти Молдови до європейських стандартів. Мережа вищих навчальних закладів охоплює 35 установ, з 126,100 студентами.

Культура Молдови надзвичайно багата, народні традиції включають народні балади, кераміку і плетіння, які виробляють в сільських районах. Молдова має дванадцять професійних театрів. Всі театри працюють румунською мовою, окрім театру Російської драми ім. Чехова в Кишиневі, і Театру Російської драми і комедії в Тирасполі, а також республіканського лялькового театру Лікурічі (в Кишиневі).

Навколишнє середовище

За останні роки в Молдові було вжито ряд законодавчих заходів з метою поліпшення природних умов. Система охорони навколишнього середовища отримала підсилення шляхом започаткування ряду нових програм і планів, здійснюваних у співпраці з ЄС або сусідніми країнами (Румунія і Україна). Молдова ратифікувала відповідні міжнародні і регіональні угоди (включно з Аархуською угодою), як також і Кіотський протокол.

Одна з головних проблем – це збільшення тиску на ґрунти і ландшафти. Захист і реставрація природних екосистем стали новими пріоритетами в екологічній політиці Молдавії, традиційно сконцентрованої на боротьбі з забрудненням води і повітря.

Румунія

Огляд

Південно-східний прийнятний регіон має площу 35,762 кв.км., або 15% території країни; регіон є другим за розміром серед 8 регіонів Румунії. Південно-східний регіон охоплює 6 жудеців: Браїлу, Бузау, Констанца, Галац, Тульча і Вранча.

У 2004 р., регіон мав 2,850,318 мешканців, що дорівнює 13.1% населення країни; щільність населення - 79.7 особи на кв.км. - є нижче за середню величину по країні (90.91 особи на кв.км.). Найвища щільність населення - в жудеці Галац (139.5 особи на кв.км.), в якому знаходиться велике промислове і торговельне м. Галац, найнижча - в жудеці Тульча (29.9 особи на кв.км.), де природні та економічні умови менш сприятливі.

Південно-східний регіон включає 33 міста, найбільше з них - Констанца (309,965 мешканців).

Економіка

Сектор послуг забезпечує більшість зайнятості в жудецах Констанца та Галац, завдяки туристичним курортам на узбережжі і портам Констанца, Мангалія та Галац. Натомість в жудеці Вранча, понад 50% населення працює в сільському господарстві і 62% населення жудеца живе в сільських областях.

ВВП регіону дорівнює 11.2% (станом на 2003 р.) в економіці країни, регіон займає 6 місце в Румунії. Але цей індикатор на душу населення є нижчим за національну середню величину. До 2002 р., продуктивність праці займала середню позицію серед регіонів країн, з найвищим рівнем в жудеці Констанца.

Протягом процесу переходу до ринкової економіки, реструктуризація промисловості приводила до масового зростання безробіття у великих центрах важкої промисловості (Галац, Браїла, Бузау) і в малих містах. Інтенсивний розвиток приватного будівництва навколо важливих міських центрів, приморської зони та інших туристичних регіонів на румунському Прикарпатті прийняла до себе частину звільненої робочої сили, і тому соціальні потрясіння, викликані безробіттям, були дещо нівельовані.

Області максимальної бідності знаходяться на півночі жудеца Галац, на сході і на півдні жудеца Браїла, на півночі жудеца Добруджа, в дельті Дунаю та на сході жудеца Вранча. Регіон характеризується високим потенціалом туристичної галузі завдяки існуванню природних озер з лікувальними властивостями, грязьовими джерелами, біосферним заповідником дунайської дельти та узбережжям Чорного моря.

Інфраструктура

Регіон перетинають важливі транспортні коридори, які забезпечують зв'язок між міськими центрами і столицею країни, серед якої можуть бути відмічені важливі європейські дорожні коридори E60, E85, E87, E70, E581.

Румунію перетинає коридор IV (Берлін/Нюрнберг-Прага-Будапешт-Арад-Бухарест-Констанца-Костантінополь (Стамбул)-Салоніки), VII (Дунай з Сулинським гирлом та каналом Дунай-Чорне море) і IX (Гельсінкі-Санкт-Петербург-Москва-Псков-Київ-Любашівка-Кишинів-Бухарест-Дімітровград-Александруполіс).

З 10,536 км. регіональних державних доріг, тільки 29.5% модернізовані, що становить найнижчу норму в країні.

Освіта та культура

Беручи до уваги багату історію регіону і наявність національних меншин, культурна спадщина південно-східного регіону надзвичайно різноманітна. Регіон багатий археологічними пам'ятками, монастирями, місцевими музеями, бібліотеками, меморіальними будинками і театрами. У центрі регіону, а точніше в Браїлі, кожен два роки відбувається подія великої важливості, міжнародний конкурс пісні "Hăricea Dărléa".

Навколишнє середовище

Південно-східний регіон серіями має велику кількість проблем щодо екологічного захисту, які є результатом як природних чинників, так і людського фактору: деградація лісів, забруднення моря, берегова ерозія і забруднення, викликане індустріальними викидами або пестицидами і хімічними добривами.

Росія (Республіка Адігея, Краснодарський край, Ростовська область)

Огляд

Три прийнятні регіони південної Росії мають територію 184,600 кв.км. з населенням близько 10 млн. осіб. Найбільшу територію займає Ростовська область (100,800 кв. км.). Її територія дорівнює Бельгії, Нідерландам і Данії, узятим разом. Середня населеність в цих трьох регіонах складає 54,06 осіб на кв.км. Близько 58% мешканців - міське населення.

Республіка Адігея розташована в центрі Краснодарського краю і не має спільних меж з Ростовською областю і іншими учасниками програми басейну Чорного моря. Одна з найбільших річок в Європі – Дон (протяжність 2 тисяч км.) тече територію Ростовської області.

Прийнятні регіони виділяються серед інших великих територіальних одиниць Російської Федерації завдяки їхньому високо науковому та індустріальному ресурсу і фінансовому потенціалу.

Економіка

На розвиток економіки регіону переважно впливають такі чинники, як їх сприятлива економічна і географічна позиція (регіони об'єднують центральну Росію, Північний Кавказ і Закавказзя), наявність природних ресурсів, історичні переваги розвитку, наявність гарних людських трудових ресурсів і інфраструктура транспорту високого технічного рівня.

Регіони оточують економічно просунуті території: Донбас (Україна) на Заході, центральна частина Російської Федерації на півночі і північному сході, регіони Поволжя на сході і Кавказу - на півдні. виробництво металів, машинобудівні, хімічні і сільськогосподарські центри і райони розташовані в цих регіонах. Через територію цих регіонів проходить значний товарообіг, проходять. На берегах Чорного та Азовського морів розташовані два головних російських південних морських порти (Новоросійськ та Таганрог).

За темпом економічних реформ в останні роки, і обсягом виробництва різної продукції та послуг, регіони (переважно Ростовська область і Краснодарський край) посідають чільні місця як в Південному Федеральному окрузі, так і в Російській Федерації взагалі.

Інфраструктура

Регіони мають дороги високого технічного рівня і розвинену залізничну інфраструктуру. На території прийнятних регіонів є декілька аеропортів: у Краснодарі, в Ростові та в Мінеральних Водах.

Мережа телефонного зв'язку покриває всі регіони, зокрема сільську місцевість.

Освіта та культура

Всі види і форми освіти представлені в освітній мережі регіонів. Це робить можливим, щоб населення вчилася будь-якій з популярних професій, які потрібні на ринку праці, і набуття бажаного наукового ступеня.

Взагалі, рівень освітніх послуг регіонів надзвичайно високий і (наприклад, в Ростові) за освітньою мережею є меншим тільки Москви– й Санкт-Петербургу. У регіонах є 29 університетів, 308 професійних шкіл і близько 3000 середніх шкіл.

Структура освітньої мережі стає більш диференційованою. Багаторівневі системи пропонують можливість вибору серед різного типу навчання

Культурний потенціал в регіонах є також високим. На території регіонів є численні театри, зокрема опери і балету в Краснодарі з дуже професійною трупкою, Театр драми ім. Горького в Ростові і симфонічні оркестри та національні театри в Республіці Адігея.

Навколишнє середовище

Регіони багаті природними ресурсами. Всі види географічних зон можуть бути знайдені в регіонах. Степи, ліси, заливні землі Дону і узбережжя Азовського моря є домівкою для більш ніж 100 різних видів тварин і цінної промислової риби в Ростовській області. Високі (понад 3000 м.) гори з реліктовими лісами в Адигея і узбережжя в Краснодарському краї формують територію регіонів.

В той же час ситуація з станом довкілля є далекою від ідеальної. Одна з головних проблем - забруднення резервуару Чорного моря і численних річок. Інший фактор - постійний тиск на ґрунт, який є типовий для інших прийнятних країн, що беруть участь в програмі.

Туреччина

Огляд

Придатні регіони знаходяться на півночі країни і на півдні узбережжя Чорного моря. Вони складаються з 7 областей і 25 провінцій: TR 10 (Костянтинополь (Стамбул)), TR 21 (Текірдаг, Едірне, Киркларелі), TR 42 (Коджаелі, Сакар'я, Дюздже, Болу, Ялова), TR 81 (Zonguldak, Карабюк, Бартин), TR 82 (Кастамону, Чанкири, Синоп), TR 83 (Самсун, Токат, Чорум, Амасія) і TR 90 (Трапезунд, Орду, Гіресун, Різе, Артвін, Гюмюшхане). Вони охоплюють площу 152.670,86 кв.км, тобто 19,5% території країни і 18% району Чорноморської програми ЄІСП. У 2000 році чисельність населення в регіонах, які мають право брати участь в програмі, становило 23.810.870 осіб, тобто 32,6% населення країни і 32% району Чорноморської програми ЄІСП. Турецька частина узбережжя Чорного моря має довжину 1778 км.

У 2006 році найвищу кількість і щільність населення в Туреччині зареєстровано в Костянтинополі (Стамбулі) - 11 622 257 осіб і 2237 осіб на кв. км), як одному з головних промислових і комерційних центрів в Туреччині. Найнижча низька кількість та щільність населення в Туреччині зареєстрована в регіоні TR82 (Кастамону, Чанкири, Синоп) (781.870 жителів, 30 осіб на кв. км).

Економіка

У регіоні знаходиться один з основних економічних центрів Туреччини, в основному в Костянтинополі (Стамбулі) і Коджаелі. На регіон TR10 (Костянтинополь(Стамбул)) припадає 14,7% населення країни; в ньому виробляється 21,3% від ВВП країни. Паритет купівельної спроможності на душу населення в Костянтинополі (Стамбулі) - 7,637 євро - займає 3 місце серед 26 регіонів NUTS II в Туреччині і відповідає 142,7% від ПКС Туреччини в середньому за 2001 рік (36,7% в ЄС-25). Костянтинополь (Стамбула) має 347,617 одиниць господарської діяльності та на його частку припадає 18,7% від загального обсягу Туреччини в 2002 році.

Регіон TR42 (Болу, Дюздже, Коджаелі, Сакар'я, Ялова) припадає 4% населення країни і виробляється 7,6% від ВВП країни. За паритетом купівельної спроможності на душу населення в регіоні TR42 -10,244 € - займає 1 місце в Туреччині, що відповідає 191,5% від Туреччини в середньому за 2001 рік (49,1% в ЄС-25).

На регіон TR21 (Едірне, Киркларелі, Текірдаг) припадає 2% населення країни, в ньому виробляється 2,5% ВВП країни. За паритетом купівельної спроможності на душу населення в регіоні TR21 -6812 € - він займає 5-е місце в Туреччині, що відповідає 127,3%

від Туреччини в середньому за 2001 рік (32,7% в ЄС-25). У сільськогосподарському секторі регіон TR 21 спеціалізується на соняшниковій олії і на його частку припадає 43,7% від виробництва олії в Туреччині.

При порівнянні з "паритетом купівельної спроможності на душу населення", найнижче значення в турецькій частині програмної області зареєстровано в регіоні TR90 (Артвіна, Гіресун, Гюмюшхане, Орду, Різе, Трапезунд) - 3560 €. Він займає 19 місце серед 26 регіонів NUTS II в Туреччині, що відповідає 66,5% від ПКС на душу населення Туреччини в середньому за 2001 рік (17,1% в ЄС-25). В регіоні TR90 мешкає 4,6% від населення країни і виробляється 3,1% від ВВП країни. Як кліматично придатний для виробництва зеленого чаю, регіон TR90 виробляє 100% зеленого чаю Туреччини. За даними Організації Об'єднаних Націй (Продовольча та сільськогосподарська організація ФАО), Туреччина була п'ятим виробником чаю в світі станом на 2005 рік з коефіцієнтом вартості 218,677, використовуючи міжнародні ціни. Крім того, на регіон TR90 припадає 26% від виробництва ліщини в Туреччині, а взагалі у турецькій частині програмної області виробляється 99,7% від виробництва ліщини в Туреччині. За даними ФАО, в 2002 році, першим виробником ліщини в світі є Туреччина з показником 625,000 тонн (74% від світового виробництва). Туреччина експортує ліщини на 375 млн. дол США, 70% від загального обсягу експорту ліщини в світі.

Ресурси для туризму залишаються дуже невикористаними. Збільшення торгівельного потенціалу за рахунок торгівлі з пост-радянськими країнами відродило економіку регіону.

Інфраструктура

У Туреччині існують великі розбіжності в розвитку інфраструктури за регіонами. На відміну від високо розвинутої транспортної інфраструктури в західній частині країни, вона є достатньо слабкою в східній частині регіону. Те ж саме стосується і сільської інфраструктури. Розширення трансєвропейських мереж може стати можливістю для подальшого розвитку. Туреччина також може виграти від реалізації великих енергетичних проєктів, спрямованих на зміцнення її ролі як транзитної країни та енергетичного вузла в регіоні, з тим щоб внести вклад в процес глобальної та регіональної енергетичної безпеки. Саме з цих міркувань були розроблені енергетичні коридори «Схід-Захід» і «Північ-Південь».

Освіта і культура

Туреччина має багату історичну спадщину, різноманітні ремісничі традиції та зберігає місцеві традиції. Як приклад з цього регіону, Костянтинополь (Стамбул), раніше відомий як «столиця столиць», має безліч унікальних особливостей. Це єдине місто в світі, яке розташоване на двох континентах, і єдине, яке було столицею двох імперій - Рима (і візантійської імперії) та Османської імперії.

Костянтинополь (Стамбул) є історичним та культурним пульсом Туреччини, і його краса полягає в його здатності існувати незважаючи на свої протиріччя. Давнє і сучасне, релігійне та світське, азіатське та європейське, містичне і земне - все співіснує тут.

Його різноманітність є одним з найбільших пам'яток Стамбулу: старовинні мечеті (найзнаменитіша з них - Султан Ахмет Джамі / Блакитна мечеть), палаци (найвідоміший з них - палац Топкапи), музеї (найвідоміший з них - Ayasofya / Св. Софія) і базарів (найвідоміший з них Капали Чарши / Критий базар) відображає його різноманітну історію.

В більшості регіонів країни є університети, науково-дослідні інститути та заклади професійної освіти,

Навколишнє середовище

У Туреччині йде швидке зростання в галузі енергетики, промисловості, транспорту та туризму та, відповідно, масова міграція з сільських районів в міста та на узбережжя. Паралельно з здійсненням високого тиску на довкілля, питання важливості охорони навколишнього середовища і боротьби із його забрудненням має величезну вагу. Як наслідок, правові та організаційно структуровані зусилля в цій області отримали прискорення.

Туреччина є однією з найбільш біологічно різноманітних країн в помірному кліматі. Третина з 9.000 видів рослин в країні є ендеміками, а флора включає в себе безліч диких підвидів важливих домашніх видів. Крім того, Туреччина має багатий і різноманітний тваринний світ, і є одним з трьох основних маршрутів для мільйонів перелітних птахів, що рухаються між Західною Палеоарктикою та Африкою.

Сільськогосподарське забруднення не тільки на узбережжі, але й у районах водозабору на Чорному морі, а також брак очисних споруд є основними проблемами у прибережній зоні Чорного моря. З іншого боку, спостерігається досить значний прогрес у модернізації звалищ в усьому Чорноморському регіоні. Забруднення земельних угідь неочищеними побутовими та промисловими стічними водами, що скидаються у річки або безпосередньо в море, також має негативні наслідки для морського середовища, флори та фауни регіону та здоров'я людини. З метою подолання сільськогосподарського забруднення, повинен бути використаний передовий сільськогосподарський досвід. Додатково до очищення стічних вод та звалищ також повинні бути створені умови для подолання проблем з твердими відходами. Для запобігання забруднення на суші повинні бути прийняті до уваги найкращі наявні технології, найкращий природоохоронний досвід і принцип «чистих виробництв» (Національний план дій «Чорне море»).

Україна

Огляд

Чорне море загалом має берегову лінію 4340 км, з яких Україна має 1628 км.

Регіон України, який має право брати участь в програмі, складається з шести областей, розташованих в південній та південно-східній частині країни: Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької та Донецької областей, а також Автономної Республіки Крим і Севастополя. Тільки Одеська і Миколаївська області мають вихід до Чорного моря, у Запорізької та Донецької областей є тільки вихід до Азовського моря, тоді як Херсонська область та Автономна Республіка Крим мають виходи як до Чорного, так і до Азовського моря.

Перекопський перешийок з'єднує Крим з Херсонською областю України . Територія Криму має площу 27 кв.км, а довжина його берегової лінії складає близько 1000 км. Кримський півострів відрізняється диверсифікованої своїх природних ландшафтів. На півночі є степи, на півдні півострова - кримські гори, покриті лісами. Кримські гори у формі трьох гряд простягнулися від Севастополя до Феодосії. Найвища з них у рамках Головної гряди і Південного гребня. Тут знаходиться найвища з гір Кримської гряди з висотою 1545 м -г. Роман-Кош.

Площа поверхні придатного регіону становить 166,194 кв.км, що становить 27,3% від загальної території України. Кількість осіб, які проживають в регіоні, на грудень 2005 р. становила 13,215,800. Це складає 27,5% від загальної чисельності населення України. Щільність населення в регіоні еквівалентна середньоукраїнській - 79,5 осіб на кв.км. У Донецькій області щільність населення є найвищою - 174 осіб на кв.км, у Херсонській та Миколаївській областях це 40 і 50 осіб на кв.км відповідно.

Економіка

Україна переживає економічне зростання, починаючи з 2000 року, разом з різким скороченням бідності. ВВП виріс більш ніж на 50 % в період з 1999 по 2004 рр. Це, у поєднанні зі значним покращенням кредитно-грошова політики, призвело до різкого зниження державного боргу до ВВП. Останнім часом економічний ріст сповільнився. Темпи зростання знизилися з 12,1 % у 2004 р. до 2,6 % у 2005 р.

Освіта та культура

Професійно-технічна освіта і навчання в Україні продовжують свою важку адаптацію до потреб нового ринку праці. Новий етап реформи системи освіти особлива увага приділяє впровадженню підходу, зосередженого на окремій особі, навчанню протягом всього життя і рівному доступі до якісної освіти.

Навколишнє середовище

Зона узбережжя та акваторії Чорного моря, як і раніше, багата природними ресурсами. Ліси, болота, заливні луки, лимани і море створюють велику різноманітність ландшафтів і багате різноманіття флори і фауни, в тому числі промислових видів. Однак виснаження землі і незаконний вилов риби в морі є серйозною загрозою для біорізноманіття. Існує серйозний ризик втрати цінних місць проживання і земельних угідь, і в кінцевому рахунку, біологічного різноманіття та продуктивності екосистеми Чорного моря.

Інфраструктура

З урахуванням великих туристичних центрів цих регіонів, Україна має добре розвинену автодорожню і залізничну інфраструктуру. Є також кілька міжнародних аеропортів: у Сімферополі, Одесі, Донецьку та Миколаєві. Географія регіонів охоплює всі українські морські кордоні. Морська транспортна інфраструктура традиційно розвинена і включає в себе ряд річкових і морських портів. Найбільші порти - Севастополь, Одеса, Керч, Миколаїв, Херсон, Маріуполь.